

Kompetensi Dasar

- 3.1 Memahami teks hasil observasi, tanggapan deskriptif, dan eksposisi dalam bentuk informasi atau berita secara lisan dan tulis.
- 4.1 Menelaah dan menyunting teks hasil observasi, tanggapan deskriptif, dan eksposisi dalam bentuk informasi atau berita secara lisan dan tulis

Indikator

- 3.1.1 Mengenal teks tanggapan deskriptif
- 3.1.2 Menjelaskan struktur teks tanggapan deskriptif secara lisan dan tulis
- 3.1.3 Menentukan ciri bahasa teks tanggapan deskriptif secara lisan dan tulis
- 3.1.4 Menyimpulkan isi teks tanggapan deskriptif secara lisan dan tulis
- 4.1.1 Menelaah teks tanggapan deskriptif secara lisan dan tulis.
- 4.1.2 Menyunting teks tanggapan deskriptif secara lisan dan tulis.
- 4.1.3 Membaca hasil suntingan teks tanggapan deskriptif.

Indikator

3.1.1 Mengenal teks tanggapan deskriptif

1. Lalampa'an

Onènga sampèyan ponapa sè èmaksot abhe~~dd~~hâr buku? Èyatorètalèktèghi pangaonèngan bhâb abhe~~dd~~hâr buku è bâbâ panèka.

Pangaonèngan Bhâb Abhe~~dd~~hâr Buku

Cem-macemma ghâncaran sè sorop sareng rèngkessân èngghi panèka abheddhâr buku. **Abheddhâr buku** dâlem bhâsa Indonesia ènyamaè *resensi buku*, *diskusi buku*, *bedah buku*, *ulasan buku*, tor èn-laènna. Tojjhuwân abheddhâr buku èngghi panèka kaanghuy aparèng ghâmbhârân dâ' sè maos buku ghâpanèka. Samad è dâlem angghidhânnèpon Subekti (2014) ajhârbâ'âghi, palèng sakonè' bâdâ lèma' tojjhuwânnna abheddhâr buku èngghi panèka :

- a) aparèng pangaonèngan tor bâburughân bhâb èssèna buku sè èbhâddhâr,
- b) ngajhâk sè maos ka'anghuy noro' mèkkèrè bhâb èssèna buku sè èbhâddhâr,
- c) ka'anghuy aparèng tatèmbhângan dâ' sè maos bhâb pantes-bhuntenna buku kasebbhut èmaos maghârsarè,
- d) ka'anghuy ajâwâb pètanya bhâb pasèra sèngangghit buku kasebbhut, akorra sèngangghit sareng sè ngangghit laènna,
- e) **aparèng pètodhu dâ' sè maos buku** è dâlem mèlè buku sè saè tor pantes èmaos.

Ghâmbhârân kasebbhut aropa parlo bhuntenna buku panèka èmaos. Abheddhâr buku kodhu èyakorraghi sareng kasokannèpon sè maos. Mèlana ollèna abheddhâr panèka bâng-sèbângnga ta' pađâ. Bhâddhârân sè èpajhâng è *majalah ta' pađâ* sareng bheddhârân sè èpajhâng è *bulletin, koran*, tor èn-laènna. Bâdâ buku sè cocok è maos na'-kana' dât-ngodâdhân, bâdâ sè cocok è maos orèng seppo. Bâdâ jhughân buku sè akor èmaos **ghâlimpo'na bhu-èbhu**, cocok jhughân dâ' **ghâlimpo'na pa'-bapa'**.

Abheddhâr buku otabâ *resensi* èngghi panèka serrat otabâ jhâjhârbâ'ân *nilai* sè èghândhu' buku **kasebbhut**. Arte'èpon *nilai*, pan-ponapan sè èyangghep arghâ otabâ parlo dâlem buku sè **teppa'na** èbheddhâr. Dâri bheddhârân panèka bhâkal èpangghi ponapa ponjhullâ buku kasebbhut otabâ ponapa kakorangannèpon, tor pasèra sè pantes maos buku sè èmaksot.

Sayuti è dâlem angghidhânnèpon Subekti (2014) ajhârbâ'âghi, buku sè saè tor parlo èbheddhâr èngghi panèka, buku anyar sè bhuru èeccap sareng **sè materbi'**. Lèbât buku anyar panèka bhâkal èkaollè pangaonèngan sè sorop sareng kabâdâ'ân jhâmannèpon. Buku-buku kasebbhut bhâkal èjhuwâl è toko-toko buku aropa buku anyar, *buku terlaris*, *buku terpopuler*, tor èn-laènna.

Salaèn ghâpanèka, dâlem abheddhâr buku (*resensi buku*) kodhu ngaghungè pangaonèngan bhâb (a) tojjhuwân sè ngangghit buku (*pengarang*), (b) tojjhuwân abheddhâr, (c) kabâdâan maghârsarè sè bhâdhi

maos bhe**dd**hârân buku kasebbhut, tor (d) sèpat-sèpattèpon *media cetak* sè bhâ**d**hi majhâng bhe**dd**hârân buku sè èmaksot. Manabi ampon ngaghungè pangaonèngan è attas, abhe**dd**hâr buku ampon kengèng èkabidhi.

Pakon 1

Èyatorè sampèyan jhârbâ'âghi polè kadhiponapa sarattèpon carana abhe**dd**hâr buku?

Indikator

3.1.1 Menjelaskan struktur teks tanggapan deskriptif secara lisan dan tulis

2. Lalampa'an

Bâgiyân-bâgiyânnèpon sèkodhu èjhârbâ'âghi è dâlem bhe**dd**hârân buku, akadhiyâ sè èjhârbâ'âghi è bâbâ panèka:

- a. Bhul-ombhullèpon abhe**dd**hâr buku (*resensi buku*).
b. Katerrannganna buku, sè aghândhu' èssè, èngghi panèka
 - bhul-ombhullâ buku
 - sè ngangghit buku
 - sè ngeccap buku
 - taon eccap buku
 - kandhellâ buku
 - arghâna buku.
- c. Mamolanna **bheddhârân** (*paragraf pembuka resensi*).
Mamolannapanèka kengèng èkabidhi kalabân (a) ajhârbâ'âghi bhâb sèngangghit buku; hasèl angghidhân sè abujut buku, *artikel*, *penelitian*, tor èn-laènna, jhughân *prestasi* sè èkaollè, (b) a**d**hing-bhândhingngaghi buku sè bhâkal èbhe**dd**hâr **sareng buku laèn** sè sorop, otabâ (c) ajhârbâ'âghi rèngkessanna buku sè bhâkal èbhe**dd**hâr.
- d. Èssèna bhe**dd**hârân (*isi resensi*).
Èssèna bhe**dd**hârân èngghi panèka (a) jhâjhârbâ'ân singkat bhâb buku sè èbhâ**d**hâr, (b) ponjhullâ buku sè èbhe**dd**hâr, (c)

kakoranganna buku sè èbhâddhâr, (d) bhâb bhâsa sè èghuna'aghi sè ngangghit buku, tor èn-laènnèpon.

- e. Pongkasanna**bheddhârân** (*penutup resensi*).

Pongkasanna**bheddhârân** èngghi panèka ajhârbâ'aghi parlona maos buku kasebbut, pasèra sè parlo maos otabâ ghâlimpo' maghârsarè sè ka'dimma sè parlo maos.

Ètokel ñâri angghidhân Mukodas Arif

Subekti, (online),

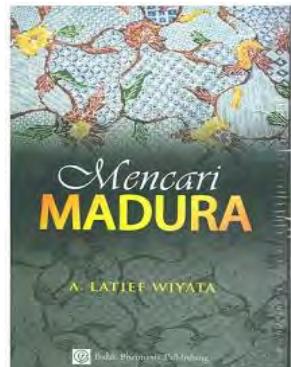
<http://odazzander.blogspot.com>

Manabi ampon maos ghâncaran è attas, ngèrèng talèktèghi contona abheddhâr buku è bâbâ panèka.

Abheddhâr Buku (Resensi Buku)

Maloros Sangka'an Jhubâ' dâ' Orèng Madhurâ

Bhul-ombullâ Buku : Mencari Madura
Sè Ngangghit : A. Latif Wiyata
Sè Ngeccap : Bidik-Phronesis Publishing (Jakarta)
Kandhellâ Buku : 264 kaca

Bânnya' pètanya bhâb orèng Madhurâ. Pètanya panèka mènangka kakobâtèran orèng laèn dâ' orèng Madhurâ. Bânnya' orèng lowar sè ta' ngaonèngè polo Madhurâ tor ta' kennal dâ' rèng-orèngngèpon, kantos bânnya' orèng lowar Madhurâ sè aromasa tako' kaangghuy jhujhuk dâ' polo Madhurâ. È bâkto mèyarsa oca' Madhurâ, è dâlem pèkkèrannèpon kalowar sangka'an jhubâ' bhâb orèng Madhurâ. Pramèla ñâri ghâpanèka sabâ' ñhimèn sangka'an-sangka'an jhubâ' sè èmaksot, kaangghuy abheddhârorèng Madhurâ sè saongghuna. Sapanèka dhâbuwèpon A. Latief Wiyata è bâkto ngabidhi nyerrat buku *Mencari Madura*.

Ca'épon cap-ocabhân bhâsaIndonesia "Tak kenal maka tak sayang". Lalongèt panèka mènangka cap-ocabhân mongghu dâ' orèng laèn. Manabi terro onènga èssèna sèttong bhârâng, kodhu onèng otabâ kennal dâ' bhârâng sè èmaksot. Sapanèka jhughân, manabi terro onènga orèng

Madhurâ sè saongghuna, kodhu kennal **ḍhimèn dâ' orèng Madhurâ**. Latif Wiyata, sè ngangghit buku panèka ngaghungè tojjuwân kaangghuy aparèng ghâmbharân sè cettha bhâb orèng Madhurâ sè saongghuna. Latif Wiyata ajhârbâ'âghi, orèng Madhurâ ta' akadhiyâ angghebbhânnna orèng lowar sè ta' nganghungè pangaonèngan bânnya' bhâb buḍhâjâ orèng Madhurâ. Lèbat tokèlan è dâlem buku panèka Latif Wiyata aparèng pangaonèngan sè jhârna' bhâb pandhuman odi', tengka lako, *etos kerja, buḍhâjâ orèng Madhurâ*, tor sadhâjâ parkara sè akor sareng orèng Madhurâ.

È dâlem buku panèka, Latif Wiyata ajhârbâ'âghi cap-ocabhân orèng Madhurâ sè bânnya' ètero orèng lowar, tor èkaghâbây con-locon, kalabân tèrowan sè sala otabâ kalero. Latif Wiyata aparèng ghâmbharân panèka **kalabân èsarengngè bhuktè sè lerres segghut èpajhâng dâlem koran**, radio, televisi, aropa; ghâmbhâr, lalampa'an, *esai, opini*, tor *artikel*. Sadhâjâ panèka akor sareng kabhârrâ **orèng Madhurâ sè segghut èyeccap jhubâ'** sareng orèng lowar.

Manabi maos buku panèka, bhâkal mangghi'i tolèsan-tolèsan sè èpajhâng lèbat *media massa*. Latif Wiyata **bhunten ta' sakadhâr acarèta**, jhughân abheddhâr èssèna tolèsan kasebbhut kantos **ka bâi' dâlemma**. Latif Wiyataaghâmbhârrâghi sadhâjâ buḍhâjâ **Madhurâ sè lerres tor sè sokkla; buḍhâjâ sokkla sè odi' è maghârsarè Madhurâ**.

Cè' saroju'na manabi buku panèka èpadhâddhi pandhuman mongghu dâ' orèng Madhurâ tor orèng lowar **Madhurâ kaangghuy ngaonèngè orèng Madhurâ sè saongghuna**. Okara sè èyangghit A. Latif Wiyata lèbat buku panèka, ghâmpang èbheddhâr tor èkangartè. Latif jhughân ajhârbâ'âghi **kalabân ca'-oca' sè lumbra ghâmpang ètarèma sareng sadhâjâ orèng Madhurâ**. Namong, buku panèka jhughân ta' sèsèp dâri pan-saponapan kakorangan, akadhi: dhâlubângnga sè ta' bhâghus, tolèsanna ta' rontot, tor èn-laènna.

Ètokèl sabâgiyân dâri bheddhârânnna Wahyu Qadarillah :
judul " Meluruskan Stigma Orang Madura"

Bâburughân beccè'

- *Dâ' sadhâjâ morèt ngèrèng patarongghu ajhâr tor ađu'a kaangghuy ngaollè èlmo kantos bisa aghuna ka abâ'na dhibi' sareng mongghu dâ' orèng laèn tor naghârâna.*
- *Èyatorè pateppa' tengka-lakona, lakona-lakonè, kennengngenna kennengngè. Palèbur abhânto orèng laèn, tor akor sakanca'an dâlem masamporna pangghâbâyan.*

Ca'-oca' sè malarat

È bâbâ panèka ca'-oca' sè malarat sè èghândhu' *teks abheddhâr* buku è attas.

1. jhujhuk : nojjhu

2. abhe dd hâr	: mokka', nyalèssè'è èssèna buku
3. lalongèt	: bhâsa kèyas
4. pandhuman	: gher-ogher
5. cettha	: jhârna'
6. bhu d hâjâ	: hasèl kalakowanna manossa
7. sokkla	: tollèn

Pakon 2.1

Éyatorè maos polè ghâncaran ab**heddhâr** buku sè èpajhâng è attas!
Pasjâwâb pêtanya è bâbâ panèka!

- (1) Jhârbâ'âghi 5 macem lalampa'an orèng Madhurâ sè èkaonèngè sampèyan!
- a)
- b)
- c)
- d)
- e)
- (2) Jhârbâ'âghi ca'-oca'an sè aghân**dh**u' maksot orèng Madhurâ lèbur alako berrâ' otabâ abhântèng tolang!
-
-
- (3) Jhârbâ'âghi pandhuman orèng Madhurâ è dâlem malastarè lalampa'an!
-
-
- (4) Sebbhuddhâghi 3 macem bhu**d**hâjâ sokkla maghârsarè Madhurâ sèsorop sareng tatakrama!
-
-
- (5) Ponapa sè dhâddhi lantaran, kantos bânnya' orèng lowar Madhurâ ghâduwân sangka'an jhubâ' dâ' orèng Madhurâ? Jhârbâ'âghi kalabân **jhârna'**!
-
-

Pakon 2.2

Maos patètè tor tè-ngatè ghâncaran è attas, tor jâwâb pètanya è bâbâ panèka. Karemhbâk sakanca'an lèbât **ghâlimpo'** ɖuwâ' kantos **tello'** orèng. Angghuta **ghâlimpo'** kodhu saroju'!

- (1) Jhâjhâl jhârbâ'âghi, artèèpon abheddhâr buku!

.....
.....

- (2) Jhâjhâl jhârbâ'âghi, tojjhuwânnèpon abheddhâr buku! Sebbhuddhâghi 5 macem tojjhuwân!

a)

.....
.....

b)

.....
.....

c)

.....
.....

d)

.....
.....

e)

.....
.....

- (3) Mètorot ghâncaran è attas, buku sè kadhi ponapa sè parlo **èbheddhâr?** Jhâjhâl jhârbâ'âghi!

.....
.....

- (4) Pangaonèngan ponapa bisaos **sè parlo èkaandî' sareng** orèng sè abheddhâr buku? Jhâjhâl sebbhuddhâghi tong-sèttong!

.....
.....

- (5) Jhâjhâl sebbhuddhâghi bâgiyân-bâgiyânnèpon buku sè kodhu ètalèktèghi manabi **abheddhâr buku!**

a)

b)

- c)
- d)
- e)
- (6) Maos polè patètè ghâncaran abhe**đđhâr** buku è kaca sabellunnèpon kalabân bhul-ombhul *Maloros Sangka'an Jhubâ' dâ' Orèng Madhurâ*. Jhâjhâl sebbhuddhâghi *identitas* buku sè bâdâ è dâlem ghâncaran kasebbhut!
-
.....

- (7) Maos patètè tokèlan ghâncaran panèka!

Bânnya' pètanya bhâb orèng Madhurâ. Pètanya panèka mènangka kakobâtèran orèng laèn dâ' orèng Madhurâ. Bânnya' orèng lowar sè ta' ngaonèngè polo Madhurâ tor ta' kennal dâ' bâbâtegghâ orèng Madhurâ, kantos bânnya' orèng lowar Madhurâ sè aromasa tako' kaangghuy jhujhuk dâ' polo Madhurâ. È bâkto mèrengoca' Madhurâ, è dâlem pèkkérannèpon kalowar sangka'an jhubâ' bhâb orèng Madhurâ. Pramèla dâri ghâpanèka buwângđhimèn sangka'an-sangka'an jhubâ' sè èmaksot, manabi orèng lowar ghâpanèka terro onènga orèng Madhurâ sè saongghuna. Sapanèka **đhâbuwèpon A. Latief Wiyata** è bâkto ngabidhi serrattèpon è dâlem buku *Mencari Madura*.

È dâlem bhedđhârân buku bâdâ bâgiyân pamokka', èssèna bhedđhârân, tor panotop. Tokèlan ghâncaran è attas maso' dâ' bâgiyân bhedđhârân sè ka'dimma? Èyatorè todhuwâghi oca' otabâ okara sè dhâddhi bhuktè jhâ' tokèlan ghâpanèka lakar bâgiyân pamokka', èssèna bhedđhârân otaba panotop ! Jhârbâ'âghi kalabân jhârna'!

.....
.....

- (8) Maos patètè tokèlan ghâncaran panèka!

LatifWiyata, sè ngangghit buku panèka ngaghungè tojjhuwân ka'angghuy aparèng ghâmbhârân sè jâtna bhâb orèng Madhurâ sè saongghuna. Latif Wiyata ajhârbâ'âghi jhâ' orèng Madhurâ ta' akadhiyâ angghebbhâんな orèng lowar sè ta' ghâđhuwân pangaonèngan bânnya' bhâb buđhâjâ orèng Madhurâ. Lèbât tokèlan è dâlem buku panèka Latif Wiyata aparèng pangaonèngan sè jhârna' bhâb pandhuman odi', tengka lako, *etos kerja*, buđhâjâ orèng Madhurâ, tor sadhâjâna parkara sè akor sareng orèng Madhurâ.

È dâlem bhedđhârân buku, tokèlan ghâncaran è attas ghâpanèka kengèng èpamaso' dâ' bâgiyân ponapa? Èyatorè todhuwâghi oca' otabâ okara sè dhâddhi bhuktè jhâ' tokèlan ghâpanèka lakar bâgiyân

pamokka', èssèna bheddhârân otaba panotop ! Jhârbââghi kalabân jhârna'!

.....

.....

.....

(9) Maos patètè tokèlan ghâncaran panèka!

Manabi maos buku panèka, bhâkal mangghi'i tolèsan-tolèsan sè èpajhâng lèbât *media massa*. Latif bhunten ta' sakadhâr acarèta, jhughân abheddhâr èssèna tolèsan kasebbhut sampè' ka bâi' dâlemma. Latif aghâmbhârrâgħi sadhâjâ bhuḍħâjâ Madhurâ sè lerres tor sè sokla; buḍħâjâ sokla sè odi' è magħârsarè Madhurâ.

È dâlem bheddhârân buku, tokèlan ghâncaran è attas ghâpanèka kengeng èpamaso' dâ' bâgiyâñ ponapa? Jâwâb kalabân jhârna'!

.....

.....

.....

(10) Maos patètè tokèlan ghâncaran panèka!

Cè' saroju'na manabi buku panèka èpadħâddhi pandhuman mongħu dâ' orèng Madhurâ tor orèng lowar Madhurâ kaangħuy ngaonèngè orèng Madhurâ sè saongħuna. Okara sè èyangħit A. Latif Wiyata lèbât buku panèka ghâmpang ċebheddhâr tor ċekkartè. Latif Wiyata jhughân ajhârbââghi kalabân ca'-oca' sè lumbra tor ghâmpang ċetarèma sareng sadhâjâna orèng Madhurâ. Namong, buku panèka jhughâr ta' sèsèp dâri pan-saponapan kakorangan, akadhi: dhâlubângħa sè ta' bhâghus, tolèsanna ta' rontot, tor èn-laenna.

È dâlem bheddhârân buku, tokèlan ghâncaran è attas ghâpanèka kengeng èpamaso' dâ' bâgiyâñ ponapa? Jâwâb kalabân jhârna'!

.....

.....

.....

Indikator

3.1.2 Menentukan ciri bahasa teks tanggapan deskriptif secara lisan dan tulis

3. Lalampa'an

È dâlem lalampa'an panèka, èyatorè talèktèghi ghâncaran bhâb lalongèt è bâbâ panèka.

Pangaonèngan Bhâb Lalongèt

Lalongèt panèka bâgiyân dâri sastra Madhurâ. Lalongèt asallèpon dâri oca' **longèt** sèrangkep adâ' aobâ swara dhâddhi **lalongèt**. Longèt andi' artè pènter otabâ pèlak bây-ghâbâyân. Maksoddhâ aghâbây korsè, lomarè, tor laènnèpon, sè lantaran kalongèdhânnna orèng sè aghâbây, katonna èndhâ, nyennengngaghi dâ' orèng sè nèngalè. Dhinèng sè tamaso' dâ' lalongèt bâdâ 11 macem èngghi panèka

- bhâk-tebbhâghân
- okara kakanthèn
- bhângsalan
- rora bhâsa
- kérata bhâsa
- parèbhâsan
- èbhârât
- saloka
- parlambhâng
- oca' sarojâ
- oca' camporan tabhâlik

Bhâk-tebbhâghân

Bhâk-tebbhâghân èngghi panèka settong okara , otabâ pan-saponapan okara sè èkoca'aghi sareng orèng ka orèng laèn se marlowaghi jâwâbhân. Ka**dhang** jâwâbhânnèpon loco, tapè maso' akkal. Dhinèng sè ngèdingngaghi senneng. Biyâsaèpon ètebbhâggâghi bâktona pa**dâ** ghâng-lagghâng mènangka dhâddhiyâ panglèpor atè, conto:

- Nasè' sakeppel èkarobung ghâlâta: **Salak**
- Sè èadâ' nyaronèn, sè èèrèng nabbhu ghendhâng, sè èbuði nègghu' peccot: **ajâm akongko'**.

Okara Kakanthèn

Okara kakanthèn èngghi panèka okara sè ca'-oca'na aghândhu' ghuru. Dhinèng macemma ghuru bâdâ tello', èngghi panèka ghuru sowara, ghuru sastra, sareng ghuru lumaksito. Okara kakanthèn èngghi panèka okara sè èyangghit **dâri ca'-oca'** sèéantara sèttong ka sèttongnga akanthè', artèna abhung-sambhung, aghândhu' ghuru swara, ghuru sastra, ban ghuru lumaksito. Okara kakanthèn panèka biyâsana èghuna'aghi sareng orèng abu-đhabu otabâ apidâto è **dâlem sèmo**. Orèng sè mèrengngaghi okara **kakanthèn ghellâ'**, arassa senneng sabâb aghândhu' sastra èndhâ. Okara kakanthèn aghândhu' ghuru sowara, maksoddhâ èngghi panèka ca'-oca'na sèttong sareng laènna sowarana bâdâ sè pađâ. Ompama:

- tatakrama panèka adhât **parnata** kona. Oca' **tata**, **krama**, nata, kona **sowarana pađâ aghândhu' vokal - a**.
- **Jhâ' dâ'-ngađâ' ma' lè ta' èkennèng sađâ'**. Oca': **dâ',ngađâ'**, sareng **sađâ'** sowarana sareng konsonanna **pađâ**, èsambahât ghuru sastra sareng ghuru sowara .
- Asakola **ta' tobâng** sakalè, dhing ulangan ollè **sapolo**. Oca' **asakola**-sakalè-sapolo, sè akanthè' èngghi panèka: **la-lè-lo**. Okara kakanthèn macem panèka èsambahât ghuru **sastra**, amarghâ pađâ aghândhu' .
- **Mon ta' teppa' kodhu dhulli paènga' ma' lè ta' calonga'** sè akanthè' èngghi panèka: **a'- a'- a'** sè èsambahât ghuru sowara
- Dhing abâ' **lapar jhâ' nyarè** nasè' è ampèr, tapè kodhu nyarè è **đapor**. Oca' **lapar-ampèr-đapor** sè akanthe': **par- pèr- por**
- Okara kakanthèn sè aghândhu' okara lumaksito, maksoddhâ èngghi panèka **dâlem** sèttong okara bâdâ **oca' sèkoca'aghi** otabâ sèètolès lebbi **dâri** sakalèyan.

Conto: Na'-kana' pènter bhâjheng ajhâr, bhâjheng ajhâr terro pènterra. Oca' bhâjheng ajhâr èkoca'aghi đukalè.

- Sakanca'an patang tolong, patang tolong **dâlem kabhâghusân**. Oca' :patang tolong, èkoca'aghi đukalè.

Bhângsalan

Bhângsalan kennèng koca' jhughân bhângsolan, jawabhân. Maksottèpon manabi bâdâ orèng abu-đhabu aghuna'aghi bhângsalan, okarana ènyamaè okara bhângsalan, biyasaèpon sè mèyarsa'aghi aromasa senneng, sabâb okarana aghândhu' ghuru swara otabâ ghuru sastra. Aghândhu' ghuru swara maksottèpon èngghi panèka artè otabâ ma'nana

ɖâri oca' bhângsalan panèka aghânɖhu' swara padâ sareng panebbhussâ otabâ sè èkakarep, conto:

- Ma' ngembhâng nyamplong, ka bârâ' ka témor posang apa sè èsarè? Oca' bhângsalan *ngembhâng nyamplong*, kembhângnga nyamplong èngghi panèka **sarè**. Panebbhus sè èmaksot èngghi panèka **èsarè**.
- Rambing lèbâr tas prao, mon andi' otang dhuli bâjâr.
- **Oca' bhângsalan** : rambing lèbâr tas prao. Rambing lèbâr tas prao tegghessâ : **lajâr**.

Rora Bhâsa

Rora bhâsa èngghi panèka okara kalamon ètaléktèghi **bi'** ghu-ongghu sanyatana sala, tapè orèng sè mèyarsa'aghi ampon ngartè sabâb ampon kappra èkoca'aghi neng rèn-arèn. Sareng orèng pas èkoca' **sala kappra**.

Contona:

- Mon bâ'na ka pasar le', sengko' matoro'a jhuko' cakalan. Okara panèka èkoca'aghi sareng orèng sè padâ bâdâ è compo'na, dhinèng sè kaɖuwâ bânnè rèng dhâghâng jhuko'. Dhâddhi sè èjhuluwâghi obâng bânnè jhuko'. Jhâ' sakènga epajhârna' masthèna akadhi panèka: Le' mon bâ'na ka pasara sèngko' matoro'a pèssè kabelliyâghi jhuko' cakalan.
- Apa sè èlakonè? Nyèkot kalambhi. Maksoddhâ, sè èsèkot kaèn èkaghâbâyâ kalambhi.
- Èbhu ngandhel biddhâng è ɖâpor. Maksoddhâ, sè èandhel aèng kaangghuy aghâbây biddhâng.

Kèrata Bhâsa

Kèrata bhâsa èngghi panèka settong oca' se èyangghit nombuwâghi maksot otaba karep. Manabi ètaléktèghi oca' ghella' akor sareng sè èkakarep aghânɖhu' **ghuru swara**. Sè kabânnya'an dâ' sè èkakarep cocok. Pasèra bisaos kèngèng abhâɖhi kèrata bhâsa, aŋsal ca'-oca'na cocok da' ka sè èmaksot. Conto:

- Tongket: ètongtong, ètekket. Tong dhaddhi ètongtong, ket dhaddhi ètekket.
- Songko': sè kosong èpanongko'.
- Dâpor: kennengnganna mardâ sareng kompor.

Parèbhâsan

Parebhâsan èngghi panèka okara se èyangghit sareng para seppo, samacem oca' parsemon, sè marlowaghi artè. Dhinèng èssèna otabâ artèna, bâdâ sè aghândhu' bâburughan beccè', badâ jhughân sè noddhuwaghi kabâdâ'ân.

Conto:

- Ta' tao celleng polo'na. Artèna, èkoca'aghi dâ' pongghâbâ sè segghut èyallè dâ' kennengan laèn. Èyokor sareng abiddhâ orèng amassa' è dâpor. Manabi namong jhâ' sakejjhâ' saos polo'na ta' kèra celleng.
- Èghântong tèngghi è bhendem dâlem. Artèna masra'aghi abâ'. Orèng sè dâlem kabâdâ'ân passra lantaran sala otabâ kabâdâ'ân ta' andi'.

Èbhârât

Èbhârât kennèng koca' padâ sareng parèbhâsan namong manabi èbhârât okarana èmolaè qâri: akanta, mara, cora' otabâ acora', conto:

- Akantha bhelling kaojhânan, artèna, èkoca'aghi dâ' orèng otabâ na'-kana' sè ta' međdhâs bâburughâ. Maskè bârâmma manabi bhelling kaojhânan otaba èkennèng aèng, masthè ngalémès, ta' kèra pas nyerrepakantha bâjâng para' sèyang, artèna èkoca'aghi dâ' orèng sè asèpsap ka bârâ' ka tèmor. Bâjâng manabi para' sèyang pakalowarra asèpsap.

Parlambhâng

Parlambhâng èngghi panèka sèttong bhârâng sè èsabâ' è sèttong kennengan otabâ partèngkan, mènangka tatengnger otabâ tandhâ. Bhârâng sè èsabâ' otabâ partèngkan panèka bâdâ ma'nana. Orèng sè nèngalè otabâ onèng dâ' bâdâna bhârâng, otabâ partèngkan panèka ngartè dâ' sè èkamaksot otabâ sè èkakarep,

conto:

- *Bin-sabin*
Bin-sabin èngghi panèka, tacer sè èpasangè dâr-gâlândir, aropa kalaras otabâ jhânor, ètaccegghâghi neng tabun otabâ è pèngghir lorong, maksottèpon jha' rebbhâ sè èpèngghir lorong panèka pasèra bisaos ta' kengèng ngare' kajhâbhâna orèng sè masang tacer.
- *Pangrènget*
Tamonè sè èbhendemma ètoro'è pangrènget, èngghi panèka dhâlubâng sè ètolèsè carakan Madhurâ. Maksoddhâ, mojhi malar kana' bhâji' dhâddhiyâ ana' sè pènter.

Oca' Sarojâ

Oca' sarojâ èngghi panèka oca' camporan se oca'-oca'na settong sareng settongnga pađâ artèna tor aghândhu' ghuru. Oca' sarojâ panèka bânnya' èghuna'aghi dâlem sastra Madhurâ sabâb aghândhu' okara kakanthèn sè èpèyarsa èndhâ.

conto:

- Lara lapa = aghândhu' ghuru sastra sareng ghuru sowara
- Malang mèghung = aghândhu' ghuru sastra
- Tèndhâk tandhuk = aghândhu' ghuru sastra

Saloka

Parèbhâsan, èbhârât sareng saloka aropa'aghi okara sè para' pađâ'â, èngghi panèka pađâ aghândhu' parsemon. Saloka panèka mènangka dhâbuna orèng pènter, otabâ dhâbuna ulama', sè kalamon ètalèktèghi aghândhu' bâburughân sè ongghu-ongghu è èstowaghi, conto:

- Manossa réya coma dhârma, artèna manossa coma sakadhâr èhtèyar sè nantowaghi Sè Kobâsa.

Mon embi' ghi' embi' kèya. Artèna bâteggâ na'-kana' bâđâ sè noron dâri rèng towana otabâ bângatowana

Oca' camporan sè alalabânan

Oca' camporan sè alalabânan èngghi panèka oca' camporan sè aghândhu' artè tabhâlik. Oca' panèka bannya' jhughân èghuna'aghi è sastra Madhurâ sabâb aghanđhu' sastra èkapèyarsa èndhâ, conto:

- Ondhur dâteng
- Tolak bâli
- Sorot sandher

Êtokèl dâri angghidhânnèpon *M. Hafid Effendy*
(Online) <http://www.okaramadura.com>

Pakon 3.1

Maos patètè tor tè-ngatè ghâncaran è attas, tor jâwâb pètanya è bâbâ panèka!. Karemhbâk sakanca'an lèbât **ghâlimpo” duwâ’ sampè’ tello’** orèng. Angghuta **ghâlimpo’ kodhu saroju’!**

- (1) Jhâjhâl jhârbâ’âghi, artèèpon lalongèt!

.....
.....

- (2) Jhâjhâl sebbhuddhâghi 11 macem lalongèt! **Tor jhârbââghi pajhârna’** artèèpon bang-sèbângnga!

a)

.....
.....

c)

.....
.....

d)

.....
.....

e)

.....
.....

f)

.....
.....

g)

.....
.....

h)

.....
.....

i)

.....
.....

j)

.....
.....

k)

- (3) Jhâjhâl rèd-morèd aghâbây 2 conto **dâri bâng**-sèbângnga lalongèt!
- a) bhâk-tebbhâghân

.....

- b) okara kakanthèn

.....

- c) bhângsalan

.....

- d) rora bhâsa

.....

- e) kérata bhâsa

.....

- f) parèbhâsan

.....

- g) èbhârât

.....

- h) saloka

.....

- i) parlambhâng

.....

- j) oca' sarojâ

.....

- k) oca' camporan tabhâlik

.....

- (4) **Dâri** contona lalongèt sè èbhâdhi è attas, jhâjhâl terrossaghi padhâddhi okara!

- a) bhâk-tebbhâghân

a.

- b.
- b) okara kakanthèn
 - a.
 - b.
- c) bhângsalan
 - a.
 - b.
- d) rora bhâsa
 - a.
 - b.
- e) kèrata bhâsa
 - a.
 - b.
- f) parèbhâsan
 - a.
 - b.
- g) èbhârât
 - a.
 - b.
- h) saloka
 - a.
 - b.
- i) parlambhâng
 - a.
 - b.
- j) oca' sarojâ
 - a.
 - b.
- k) oca' camporan tabhâlik
 - a.
 - b.

Pakon 3.2

Maos polè contona abheddhâr buku è kaca sabellunna kalabân bhul-ombkul *Maloros Sangka'an Jhubâ' dâ' Orèng Madhurâ*, tor èyatorè ajâwâb pêtanya è bâbâ panèka!

- (1) Maos patètè ghâncaran è bâbâ panèka!

Ca'épon cap-ocabhân bhâsa Indonesia "Tak kenal maka tak sayang". Cap-ocabhân panèka mènangka cap-ocabhân kaangghuy pandhuman mongghu dâ' orèng laèn. Manabi terro onènga èssèna sëttong bhârâng, kodhu onènga otabâ kennal dâ' bhârâng sè èmaksot. Sapanèka jhughân, manabi terro onènga orèng Madhurâ sè saongghuna, kodhu kennal ñhimèn dâ' orèng Madhurâ. Latif, sè ngangghit buku panèka ngaghungè tojjhuwân ka'angghuy aparèng ghâmbharân sè cettha bhâb orèng Madhurâ sè saongghuna. Latif ajhârbâ'âghi, orèng Madhurâ ta' akadhiyâ angghebbhânya orèng lowar sè ta' ghâdhuwân pangaonèngan bannya' bhâb buñhâjâ orèng Madhurâ. Lèbât tokèlan è ñâlem buku panèka Latif aparèng pangaonèngan sèjhârna' bhâb pandhuman odi', tengka lako, *etos kerja*, buñhâjâ orèng Madhurâ, tor sadhâjâ parkara sè akor sareng orèng Madhurâ.

Jhâjhâl jhârbâ'âghi okara sè aghândhu' lalongèt è ñâlem ghâncaran è attas!

.....
.....

(2) Jhârbâ'âghi macemma lalongèt sè èghândhu' okara è attas!

.....
.....

(3) *Tak kenal maka tak sayang*

Jhâjhâl abâdhi lalongèt sè aghândhu' artè akadhiyâ artè sè èghândhu' okara è attas!

.....
.....

Indikator

3.1.3 Menyimpulkan isi teks tanggapan deskriptif secara lisan dan tulis

4. Lalampa'an

È ñâlem lalampa'an panèka, èyatorèabhâdhi pokeddhan èssèna ghâncaran. Manabi ampon kalampan, sampèyanjhughân èyatorè malastarè pakon è bâbâ panèka.

Kaangghuy arèngkes, ngèrèng maos patètè ghâncaran è bâbâ panèka!

Apoket ghâncaran kodhu nètènè bhâb panèka

- (a) bhâb sè èdhâbuwâghi pangangghittèpon ñâlem ghâncaran
- (b) oca' sè dhâddhi gher-ogher ñâlem okara
- (c) okara sè aghândhu' bhâb otama ñâlem ghâncaran
- (d) okara sè ajhârbâ'âghi bhâb okara otama ñâlem ghâncaran.

Contona:

Bânnya' pètanya bhâb orèng Madhurâ. Pètanya panèka mènangka kakobâtèran orèng laèn dâ' orèng Madhurâ. Bânnya' orèng lowar sè ta' ngaonèngè polo Madhurâ tor ta' kennal dâ' rèng-orèngngèpon, kantos bânnya' orèng lowar Madhurâ sè aromasa tako' kaangghuy jhujhuk dâ' polo Madhurâ. È bâkto mèrengoca' Madhurâ, è dâlem pèkkèrannèpon kalowar sangka'an jhubâ' bhâb orèng Madhurâ. Pramèla dâri ghâpanèka sabâ' ñhimèn sangka'an-sangka'an jhubâ' sè èmaksot, kaangghuy abheddhâr orèng Madhurâ sè saongghuna. Sapanèka dhâbuwèpon A. Latief Wiyata è bâkto ngabidhi angghidhânnèpon è dâlem buku *Mencari Madura*.

Manabi nalèktèghi ghâncaran è attas, pokeddhânnèpon èngghi panèka "kakobâtèran orèng lowar Madhurâ dâ' orèng Madhurâ.

Pakon 4.1

Karembhâk sakanca'an dâlem ghâlimpo' "diskusi", bânnya'èpon telo' kantos empa' orèng. Jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

(1) Ponapa sè èmaksot oca' gher-ogher dâlem okara! Jhârbâ'âghi!

.....
.....
.....
.....

(3) Jhârbâ'âghi, ponapa sè èmaksot okara sè ajhârbâ'âghi bhâb okara otama dâlem ghâncaran?

.....
.....
.....
.....

Pakon 4.2

Karembhâk sakanca'an dâlem ghâlimpo' "diskusi", bânnya'èpon telo' sampè' empa' orèng. Èyatorè arèngkes èssèna ghâncaran è bâbâ panèka sè

ètokèl dâri èssèna abheqdhâr buku *Maloros Sangka'an Jhubâ' dâ' Orèng Madhurâ* !

È dâlem buku panèka, Latif ajhârbâ'âghi cap-ocabhân orèng Madhurâ sè bânnya' ètèro orèng lowar, tor èkaghâbây con-locon, kalabân tèrowan sè sala otabâ kalero. Latif aparèng ghâmbhârân panèka kalabân èsarengngè bhuktè sè lerres seghut èpajhâng dâlem koran, radio, televisi, aropa; ghâmbhâr, *lalampa'an*, *esai*, *opini*, tor *artikel*. Sadhâjâ panèka akor sareng kabhârrâ orèng Madhurâ sè seghut èyeccap jhubâ' sareng orèng lowar.

Manabi maos buku panèka, bhâkal mangghi'i tolèsan-tolèsan sè èpajhâng lèbât *media massa*. Latif bhunten ta' sakadhâr acarèta, jhughân abheqdhâr èssèna tolèsan kasebbhut sampè' ka bâi' dâlemma. Latif aghâmbhârrâghî sadhâjâ budhâjâ. Madhurâ sè lerres tor sè sokkla; bhuđhâjâ sokkla sè odi' è maghârsarè Madhurâ. Rèngkessanna ghâncaran è attas akadhi :

Indikator

4.1.1 Menelaah teks tanggapan deskriptif secara lisan dan tulis

5. Lalampa'an

È dâlem lalampa'an panèka, èyatorènyalosso'è ghâncaran sè aropa bheddhârânnèpon buku. Sabellunna nalèktèghi ghâncaran sè èparanta, ngèrèng maos pangaonèngan bhâb nyalosso'è buku otabâ nalèktèghi buku.

Maos patètè ghâncaran è bâbâ panèka!

Nyalosso'è otabâ nalèktèghi bheddhârânan buku èngghi panèka nalèktèghi bhâb bhâsa sè èghuna'aghi panganghittèpon. È dâlem bhâsa bâdâ pan-saponapan bâgiyân sè parlo èkaonèngè èngghi panèka (a) ejhâ'ân, (b) oca' sè èyangghuy, (c) okara, (d) paddhâ anđheggâh (paragraf), tor (e) ghâncarannèpon.

Ejhâ'ân sè èmaksot aropa angguyyâ horop sè èghuna'aghi pangangghit. Angghuyyâ horop aropa horop konsonan tor horop vokal, oca' dhâsar tor oca' èmbuwân, jhughân tandhâ maca akadhiyâ; titik (.), koma (,), titik duwâ' (:), sareng samacemma. Manabi *Oca' sè èyangghuy* èngghi

panèka oca' pèlèyannèpon sè èghuna'aghi pangangghit. Bhâb oca' pèlèyan ampon èjhârbâ'aghi e bâgiyân kaca sabellunna. Kaangghuy *paragraf* tor *ghâncaran*, nalèktèghi bâgiyânnèpon okara otama, okara jhârbâ'an, bhâb sè èdhâbuwâghi tor èjhârbâ'aghi pangangghit bheddhârân buku.

Mèla dâri ghâpanèka, nalèktèghi bheddhârân buku saèstona nyarè salana pangangghit dâlem aghuna'aghi bhâsa. Kasala'an panèka aropa èjhâ'an, oca' sè èyangghuy, okara, *paragraf*, tor *ghâncarannèpon*. Manabi ampon ètantowaghi salana, saterrossèpon parlo èpateppa', kantos samporna.

Contona angghuyyâ èjhâ'an tor oca' sè sala èngghi panèka: "Manabi maos buku **paneka, bhâkal** mangghi'i **tolesan-tolesan** sè èpajhâng lèbat **media masa**. Latif bhunten tak sakadhâr acarèta, jhughân abheddhâr èssèna tolèsan kasebbhut kantos **ka bâi' dâlemma**".

Angghuyyâ èjhâ'an sè sala dâlem okara è attas èngghi panèka: **paneka, bhakal, tolesan-tolesan**. Angghuyyâ oca' sè sala èngghi panèka: **media massa**. Manabi èpasamporna sè lerres: **panèka, bhâkal, tolèsan-tolèsan**, tor**media massa**.

Pakon 5.1

È dâlem pakon panèka sampèyan bâng-sèbâng èyatorè malastarè lalampa'an è bâbâ panèka. Jâwâb pètanyaèpon!

(1) Jhârbâ'aghi, maksottèpon nalèktèghi ghâncaran abheddhâr buku!

.....
.....
.....

(2) Sebbuddhâghi bhâb bhâsa sè parlo ètalèktèghi **dâlem ghâncaran abheddhâr buku!**

- (a)
- (b)
- (c)
- (d)
- (e)

Pakon 5.2

È dâlem pakon panèka bâng-sèbângnga èyatorè malastarè lalampa'an è bâbâ panèka. Lakonè bi'-dhibi' ta' mabi arembhâk!

Maos patètè ghâncaran è bâbâ panèka!

*Citra oreng Madura è alam Indonesia mardhika tada' **bhidhana** sareng ghambaran panganggeb sè èkaandi' è bakto jaman panjajahan Balanda. Ngabidhi lambâ' kantos samangkèn, oreng Madura segghut eghambarragi andi' batek kasar, korang ajhar, noso'an, dak-baddaganbakto acator, tor èyangghab ta' onèng ka adat tor adab.*

Etokèl qâri abhedhâr buku *Maloros Angghebbân dâ' Orèng Madhurâ*, sè èyangghit sareng Ahmad Fatoni, (online)

Manabi ampon maos ghâncaran è attas, èyatorè **sebbhuttaqhièjhâ'ân** sè sala neng ghâncaran è attas!

.....
.....
.....
.....

Indikator

4.1.2 Menyunting teks tanggapan deskriptif secara lisan dan tulis.

6. Lalampa'an

È dâlem lalampa'an panèka, èyatorèpasamporna ghâncaran sè aropa bheddhârânnèpon buku. Artèna sampèyan kodhu **mateppa' bhâsa** sè sala sè èghuna'aghi pangangghit bheddhârânn buku. **Kaangghuy mateppa' bhâsa** sè sala panèka, sampèyan parlo ngaonèngè bâgiyân-bâgiyânnna bhâsa sè abhujut bheddhârânn buku. **Kaangghuy mateppa' bhâsa** tor èssèna bheddhârânn buku kasebbhut, sampèyan kodhu onèng orodhânnna, èngghi panèka

- (a) maos patètè ghâncarannèpon
- (b) nètènè kasala'an sè èghândhu' èssèna buku

- (c) nètènè salana èjhâ'ân sè èghuna'aghi
- (d) nètènè salana pèlèyan oca' sè èghuna'aghi
- (e) nètènè kasala'an sè aghândhu' paragraf
- (f) nètènè kasala'an sè aghândhu' ghâncaran
- (g) mateppa' tor masamporna kasala'an sè èghândhu' ghâncaran abheddhâr buku.

Contona:

"Manabi maos buku paneka, bhâkal mangghi'i tolèsan-tolèsan sè èpjahâng lèbat "media massa". Latif bhunten ta' sakadhâr acarêta, jhughâñ abheddhâr èssèna tolèsan kasebbhut sampè' ka bâi' dâlemma."

Pakon 6.1

È dâlem pakon ka'dinto sampèyan bâng-sèbâng èyatorè malastarè lalampa'an è bâbâ panèka. Jâwâb pètanyaèpon!

- (1) Jhârbâ'âghi, kadhiponapa carana mateppa' bhâsa sè sala sè èghuna'aghi dâlem ghâncaran abheddhâr buku!
-
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

- (2) Jhârbâ'âghi kalabân jhârna' bhâb bagiyânnâ bhâsa sè sala sè parlo èpateppa' dâlem ghâncaran abheddhâr buku!

(a) Èjhâ'ân

.....
.....
.....
.....
.....
.....

(b) oca' sè èghuna'aghi

.....
.....
.....
.....
.....
.....

(c) okara

.....
.....
.....
.....
.....
.....

(d) paragraf

.....
.....
.....
.....
.....
.....

(e) ghâncaran

Pakon 6.2

È dâlem pakon panèka sampèyan bâng-sèbâng èyatorè malastarè lalampa'an è bâbâ panèka kalabân mateppa' tor masamporna ghâncaran sè sala.

Maos polè patètè ghâncaran è bâbâ panèka!

Citra oreng Madura è alam Indonesia mardhika tada' **bhidhana** sareng ghambaran panganggeb sè **èkaandi'** è **bakto** jaman panjajahan **Balandia**. **Ngabidhi lambâ'** kantos samangkèn, oreng Madura segghut eghambarragi **andi'** batek kasar, korang ajhar, **noso'an**, dak-baddaganbakto acator, tor èyangghab **ta' onèng ka adat tor adab**.

Ètokèl dâri abheddhâr buku **Maloros Angghâbbân dâ' Orèng Madhurâ**, sè èyangghit sareng Ahmad Fatoni, (online).

Ghâncaran è attas parlo èpateppa', kantos dhâddhi ghâncaran sè samporna. Èyatorè sampèyan bâng-sèbâng ajhijjhî'i mateppa' èjhâ'ân sè sala dâlem ghâncaran è attas!

Indikator

4.1.3 Membaca hasil suntingan teks tanggapan deskriptif

7. Lalampa'an

È dâlem **lalampa'an panèka**, èyatorèmaos hasèllèpon masamporna ghâncaran sè aropa bheddhârannèpon buku. Artèna sampèyan bâng-sèbâng èyatorè maos hasèllèpon masamporna èjhâ'ân, maos hasèllèpon masamporna **pèlèyan oca'**, maos hasèllèpon masamporna **okara**, maos hasèllèpon masamporna paragraf, tor maos hasèllèpon masamporna ghâncaran.

Pakon 7.1

Èyatorè sampèyan bâng-sèbâng maos hasèllèpon masamporna èjhâ'ân sè **bâdâ** è **ghâncaran** è attas! Jhârbâ'âghi kasala'an èjhâ'ân sè èpangghi!

Pakon 7.2

Èyatorè sampèyan bâng-sèbâng maos hasèllèpon masamporna pèlèyan oca'. Lajhu jhârbâ'âghi kalabân samporna pèlèyan oca' sè sala!

Pakon 7.3

Èyatorè sampèyan bâng-sèbâng maos hasèllèpon masamporna okara! Ngèrèng Jhârbâ'âghi è kalabân samporna!

Pakon 7.4

Èyatorè sampèyan bâng-sèbâng maos hasèllèpon masamporna paragraf! Jhârbâ'âghi kalabân samporna!

Pakon 7.5

Èyatorè sampèyan bâng-sèbâng maos hasèllèpon masamporna ghâncaran! Jhârbâ'âghi kalabân samporna!

Latèyan 1

Pèlè jâwâbhân sè paling bhender dâri pètanya è bâbâ panèka!

1. Abheḍḍhâr buku dâlem bhâsa Indonesia èsebbhut
 - a. menulis buku
 - b. mengarang buku
 - c. resensi buku
 - d. mengurai buku
2. Sala sèttong tojjhuwân abheḍḍhâr buku èngghi panèka....
 - a. Aparèng pètodhu dâ' sè maos buku è dâlem mèlè buku sè saè tor pantes èmaos.
 - b. Aparèng pètodhu dâ' sè ngangghit buku è dâlem aghuna'aghi oca' pèlèyan.
 - c. Aparèng pètodhu dâ' sè nyalosso'è buku bhâb angghuyyâ okara.
 - d. Aparèng pètodhu dâ' sè nalèktèghi buku bhâb angghuyyânnna paragraf.
3. Abheḍḍhâr buku aghândhu' artè
 - a. nalèktèghi èssèna buku
 - b. nolès èssèna buku
 - c. maos èssèna buku
 - d. mateppa' èssèna buku
4. Dâlem abheḍḍhâr buku (*resensi buku*) kodhu ghâḍhuwân pangaonèngan bhâb....
 - a. tojjhuwân abheḍḍhâr
 - b. bhâsa sè èghuna'aghi
 - c. parlona buku èbelli
 - d. asal-osolla buku
5. Sè maso' bâgiyâñ katerrangnganna buku dâlem abheḍḍhâr buku èngghi panèka
 - a. bhul-ombhullâ abheḍḍhâr buku
 - b. bhul-ombhullâ buku
 - c. kolè'na buku
 - d. èssèna buku
6. Ajhârbâ'âghi bhâb sè ngangghit buku, maso' paragraf
 - a. pamokka'na abheḍḍhâr buku
 - b. katerrangnganna buku
 - c. èssèna buku
 - d. panotobbhâ buku

7. **Abheddhâr** ponjhullâ tor kakoranganna buku, maso' paragraf
 - a. **dî-buđina bheddhârân**
 - b. **èssèna bhâddhârân**
 - c. **pamokka'na bâddhârân**
 - d. **bhâsana bâddhârân**
8. **Macemma lalongèt sè ampo èghuna'aghi** è dâlem bhâddhârân buku èngghi panèka
 - a. cap-ocabhân
 - b. parèbhâsan
 - c. angghidhân
 - d. lok-alok
9. *Akantha tep-kotep cellot*
 Okara è attas, sala sèttong macemma lalongèt èngghi panèka....
 - a. èbhârât
 - b. parlambhâng
 - c. bhâk-tebbhâghân
 - d. bhângsalan
10. **Sala sèttong bâgiyân sè parlo èkaonèngè dâlem nalèktèghi** bheddhârân buku, èngghi panèka
 - a. èjhâ'an
 - b. illustrasi
 - c. ghâmbhâr sè sorop
 - d. artèna bhâsa
11. *Manossa rèya coma dhârma*
 Artèna saloka è attas èngghi panèka....
 - a. **manossa sè bânnya' dhusana**
 - b. manossa coma sakadhâr èhtèyar sè nantowaghi SèKobâsa
 - c. manossa **taghântong dâ' èhtèyarèpon**
 - d. **manossa kodhu tako' dâ' sè kobâsa**
12. Sala sèttong kasala'an aghuna'aghi bhâsa è dâlem bheddhârân buku, èngghi panèka
 - a. okara
 - b. sombherrâ buku
 - c. pangaonènganna
 - d. pangangghidhâんな
13. Okara sè anyata'aghi pasera sè **pantes maos** buku è dâlem bheddhârân buku, èngghi panèka
 - a. **okara pamokka'**
 - b. okara èssè

- c. okara panyambhung
 - d. okara panotop
14. *È dâlem buku panèka, Latif ajhârbâ'âghi cap-ocabhânnna orèng Madhurâ sè bânnya' ètèro orèng lowar.*
Oca' sè sala sè èghuna'aghi okara è attas ènggħi panèka
- a. è **dâlem**
 - b. ètèro
 - c. lowar
 - d. ajhârbâ'âghi
15. Oca' sè sala è soal nomor 14, manabi èpateppa', ènggħi panèka
- a. è **dâlem**
 - b. ètèro
 - c. lowar
 - d. ajhârbâ'âghi

PANGAJHÂRÂN

2

TEMA : TOKOH

KOMPETENSI DASAR :

- 3.2 Memahami struktur teks, dan unsur kebahasaan dari teks lisan dan tulis untuk menceritakan pengalaman pribadi, profiltokoh , kegiatan, atau peristiwa.
- 4.2 Menceritakan pengalaman pribadi, profiltokoh, kegiatan, atau peristiwa dengan menggunakan tatakrama

INDIKATOR :

- 3.2.1 Mengidentifikasi peranan profil tokoh
- 3.2.2 Mengidentifikasi struktur teks profil tokoh
- 3.2.3 Mengidentifikasi unsur kebahasaan teks profil tokoh
- 3.2.4 Menyimpulkan isi teks profil tokoh
- 3.2.5 Menceritakan kembali secara lisan atau tulis isi teks profil tokoh
- 4.2.1 Mengumpulkan informasi tentang profil tokoh
- 4.2.2 Mengurutkan profil tokoh yang telah dikumpulkan dengan urutan waktu atau urutan kejadian
- 4.2.3 Menceritakan profil tokoh dengan menggunakan tatakrama

Indikator

3.2.1 Mengidentifikasi peranan profil tokoh.

8. Lalampa'an

**Onènga sampèyan pasèra kèrana orèng sè sambhât tokoh ?
Ka'angghuy bisa ngaghâli langkong jhârna' èyatorè maos patètè
jhâjhârbâ'ân èbâbâ panèka !**

Pakon 1.1

Maos patètè !

Onènga sampèyan ponapa sè èsebbhut tokoh ?

Manossaodi' è dhunnya acem-macem tatèngkana. **Bâdâ sè abhâbbhâ'** ambâ' patè, abhântèng tolang, asarè kasap. **Bâdâ jhugâ sè abhâbbhâ'** asarè èlmo sareng laèn-laènnèpon. Sadhâjâ ghâpanèka nyopprè ngaollè pa-ponapa sè èkakarep abâ'na dhibi'. Tapè ta' bânnya' orèng sè abhâbbhâ', abhântèng tolang asabbhil kadhiponapa nyopprè bhângsa sareng naghârâna dhâddhiyâ bhângsa **ma'mor** tor naghârâ sè adhil kantos èkatoðusi naghârâ laèn .

Bâdâ orèng sè èhlas ta' ngarep èyalem otabâ èpojhi orèng laèn. Bâdâ jhughân ta' apangarep terro èparèngana pa-ponapa ðâri pasèra'a bisaos. Ponapa polè ongghu-ongghu èhlas abhillâi tor abhânto ðâ' settong orèng, otabâ ðâ' settong kaom. Kong-langkongðâ' ka bhângsana otabâ ka naghârâna. Orèng ghâpanèka malolo akarep sopajâ bhângsaotabâ kaomma jhembhâr atong rokon. Sè sapanèka èsambhât *tokoh*.

Bâdâ sè abhillâi bhângsana lèbât pandidighân, èsambhât tokoh pandidighân. Dhinèng sè abhillâi orèng tanè kalabân cara majhurbhu tamennanna, kantos tamennanna **bânnya' ngasèllaghi**, èsambhât tokoh tanè. **Bâdâ orèng sè asabbhil ka'angghuy kaomma kalabân cara aparèng pamangghi neng è sanèyap lalampa'annèpon maghârsarèna**, èsambhât tokoh maghârsarè otabâ *tokoh* masyarakat, sareng salaènna.

Bâtek rokon, għutong rojhung otabâ parembhâghân sè samarambhâ, parlo èpèyara. Parkara sè sapanèka nyopprè orèng Madhurâ jhemjhem, taremtem sarta atong sareng pasèra'a bisaos. Pongkasannaneng kaoði'ân panèka kodhuna magħampang tor masamporna ðâ' sasamana. Orèng sè sapanèka èkabhuto ongghu è kaoði'ân rè-saarè. Malar mogħâ għi' bâdâ'â *tokoh* ðâri Madhurâ salanjhângna jħâman.

Angghidhâ : Bambang Hartono Hs

Bâburughân beccè'

- *Dâ' sadhâjâ ngangoðâdhân ngèrèng patarongghu adu'a sarta ajħâr, kaangghuy ngaollè èlmo kantos bisa aghuna ka abâ'na dhibi' sareng mongħu ðâ' orèng laèn sareng ka naghârâna.*
- *Èyatorè tēro lalampa'annèpon para tokoh sè ampon addħreng abhillâi bângsana kantos dhâddhi jhembhâr ðâlem kaoði'ân.*

***Manabi ampon ngartè dâ' jhâjhârbâ'ân èyattas, ngèrèng
samangkèn talèktèghî pasèra-pasèra tor kadhiponapa
lalampa'annèpon èyantarana orèng-orèng Madhura sè kabitong
tokoh, ngèrèng pas tèro sadhâjâ lalampa'annèpon neng è kaodi'an
rè-sa'arè!***

Raden Panji Mochammad Noer

Gambar : google.com

TOKOH

Raden Panji Mochammad Noer è bhâbhârrâghi è Kampong Bèlèr, Dhisa Rongtengnga, Kabupatèn Sampang, Ierres è tangghâl 13 Januari 1918. Raden Aria Condopratikto, sareng Raden Ayu Siti Nursiah mènangka rama èbhuna sè salèrana dâri bhângsa radhin. Radèn Panji Mochammad Noer mènangka pottra **nomer pètto'** dâri dubellâs tarètan laènna. Salèrana kalabân tarongghu abhâktè mèkkèrè masyarakat Jhâbâ Tèmor kong-langkong masyarakat Madhurâ.

Èkabidhi dâri pongghâbâ dumè' èngghi panèka maghâng è Kantor Kabupaten Songennep. Samarèna panèka ajhumenneng Asisten Bâdhâna Iajhu ngastanè Patè (Bakkèl Bupati). Saamponna panèka salèrana ajhumenneng mènangka Bupati è Bhângkalan. Leres tangghâl 1 Mei 1965 mènangka Residen (Pembantu Gubernur). Taon 1967 kantos 1976 ajhumenneng Gubernur Jhâbâ Tèmor.

Sajjhéggâ salèrana ajhumenneng Gubernur panèka sadhâjâ tana sè ta dâ' tamennanna ampon katèngal bhiru dâri tamenan sè tombu jhenno è tana Madhurâ. Pramèla ghâpanèka sadhâjâ maghârsarè Madhurâapangrasa komènak sabâb kabâdâ'ân Madhurâ langkong jhembhâr dâri taon sabellunnèpon.

Neng è taon 1973 salèrana mènangka lèt MPR RI (Ketua Fraksi Utusan Daerah). Salèrana malolo mèkkèrè maghârsarèna nyopprè dhâddhiyâ jhembhâr. Neng pangghâliyânnna kadhiponapa naghârâna sè dhâddhiyâ **ma'mor**. Mèla èbâkto ajhumenneng Gubernur salèrana sabbhân arè (20 arè bâdâ èdhisa - 10 arè è kantor) **ngalèlèng dâ' ka dhisa-dhisa** kaangghuy marèksanè maghârsarèèpon **bhâ' ponapa** kérana sè èkabhuto.

Salasèttong pangghâliyânnèpon sè ampon abujut sarta èghârâssa langkong saè sareng sadhâjâ maghârsarè Jhâbâ Tèmor èngghi panèka bâdâna ghâlâ**dhâk "SURAMADU"**.

Kèng-bingkèng, bulân Oktober 1976 salèrana mènangka *Duta Besar Republik Indonesia*

untuk Prancis. Mèlana sè sapanèka sadhâjâ maghârsarè Jhâbâ Tèmor konglangkong maghârsarè Madhurâ ngakonè **jhâ' salèrana** mènangka sala sèttong tokoh asal dâri Madhurâ.

Neng è tangghâl 16 April 2010 pokol 08.50 WIB, Raden Panji Mohammad Noer sèdhâ neng è yuswa 92 taon. Bhinareng bâdâna kabhâr ghâpanèka sadhâjâ maghârsarè Jhâbâ Tèmor nyanđhâng sossa. Samangkèn astana bâdâ è pakobhurân kaluwarga, Kampong Somor Kompa, Kabupaten Sampang, Madhurâ.

Neng è ghâncaran è attas tantona bâdâ ca'-oca' sè èyangghep malarat. Ngèrèng areng-sareng talèktèghi artèna otabâ maksottèpon !

1. Èbhâbhârrâghi	: èlahèrragli.
2. Rama èbhuna	: rama =orèng seppo lakè'na.
èbhu = orèng seppo binè'na.
3. Salèrana	: dhibi'na, abâ'na.
4. Bhângsa radhin	: katororan bangsawan/ teđđâ' nènrat.
5. Abhâktè	: alako kalabân tarongghu kaangghuy abhillâi.
6. Èkabidhi	: èmolaè.
7. Dumè'	: kènè'.
8. Ajhumenneng	: èyangkat dhâddhi/ aenneng.
9. Katèngal	: katon.

10. Jhenno	: bârna bhiru ompos (mongghu bârnana dâun sè ghi' bhuru tombu).
11. Tèghâr tor kajâl	: lèbâr tor bândung .
12. Maghârsarè	: ra'yat / bârghâ .
13. Komènak	: pèrak / bhunga/senneng/kombhirâ.
14. Ngen-angenna	: pangghâliyânnna/pangaterro.
15. Yuswa	: omor.

Indikator

3.2.2 Mengidentifikasi struktur teks profil tokoh.

Lalampa'an

Sa'amponna sampèyan maos kalabân jhàrna' teks tokoh Raden Panji Mochammad Noer èyattas ampon moddhâ jhâ' struktur teks sè èmaksot neng èghâncaran ghâpanèka apantha tello', èngghi panèka èkabidhi sareng **mamolan** sè ajhârbâ'âghi bâdâna tokoh kabid ghi' kènè' kantos dhibâsa. Sa'amponna mamolan, èsambhât **èssèna profil** sè aropa lalampa'annèpon tokoh kabid ghi' dumè' kantos moljâ. Sè kèng-bingkèng èsambhât **pongkasan**, biyâsana aëssè jhâjhârbâ'an bhâb pongkasanna carètana tokoh.

Conto ghâncaran :

Bapa' Oemar Sastrodiwirjo bhâbhâr è dhisa Pabhiyân, Kacamadhân Kottha Songennep Kabhupaten Songennep, Ierres è tangghâl 12 Pebruari 1892. Kabid ghi' ennomma **salèrana lèbur da'** bhudhâjâ Madhurâ akadhi tabbhuwân ghendhing, tembhâng macapat sareng musik laènnèpon. **Sa'amponn** salèrana tammat sakola *Kweek School* è Probolinggo Jhâbâ Témor, Iajhu èbennom ghuru **HIS. Ta'abid èyallè ka Bhângkalan** mènangka *Vervolg School*. **Sa'amponn** dâri Bhângkalan pas ajhumenneng è Pamekasan.

Sa'abiddhâ bâdâ è Pamekasan mènangka ghuru HAS (*Holland Arabische School*), **ta' abid** pas èpadhâddhi "Penilik Sekolah", **sa'amponna penilik sekolah** pas èpadhâddhi "Direktur PGSLP" bâgiyân Bhâsa Madhurâ. Èbâkto ngastanè "Direktur PGSLP" salèrana bânnya' ngangghit buku, èyantarana "*Metode Pengajaran Bahasa Madura untuk Sekolah Dasar*", *Tembhâng Macapat Madhurâ*, "*Parèbhâsan bân Saloka Madhurâ*" buku-buku pangajhârân **ka'angghuy** morèd, sareng bânnya' laènna. Salèrana ghumatè

ɖâ' panɖidighân kantos buku angghidhânèpon bânnya' èghuna'aghi morèd kong-langkong è Madhurâ, mèla ɖâri ghâpanèka salèrana mènangka salasèttong orèng Madhurâ sè kabitong tokoh sè abhillâi pandidighân è Madhurâ.

Salèrana sèdhâ è Pamekasân tangghâl 14 Nopember 1985.

Sètamaso' ɖâ' mamolan :

Bapa' Oemar Sastrodiwirjo èbhâbhârâgħi è dhisa Pabhiyân, Kacamadhân Kottha Songennep Kabhupatèn Songennep, Ierres è tangghâl 12 Pebruari 1892. **Kabid ghi'** ennomma salèrana lèbur ɖâ' bhudħâjâ Madhurâ akadhi tabbhuwâñ ghendħing, tembhâng macapat sareng musik laènnèpon. **Sa'amponna** salèrana tammat sakola *Kweek School* è Probolinggo, Jhâbâ Témor, Iajhu èbennom ghuru HIS. **Ta'abid èyallè ka Bhângkalan** mènangka *Vervolg School*. **Sa'amponn** ɖâri Bhângkalan pas ajhumenneng è Pamekasan.

Sè tamaso' ɖâ' èssèna profil :

Sa'abiddhâ bâdâ è Pamekasan mènangka ghuru HAS (*Holland Arabische School*), ta' abid pas èpadhâddhi "Penilik Sekolah", sa'amponna penilik sekolah pas èpadhâddhi "Direktur PGSLP" bâgiyân Bhâsa Madhurâ. Èbâkto ngastanè "Direktur PGSLP" salèrana bânnya' ngangghit buku, èyantarana "*Metode Pengajaran Bahasa Madura untuk Sekolah Dasar*", *Tembhâng Macapat Madhurâ*, "*Parèbhâsan bân Saloka Madhurâ*" buku-buku pangajhârân ka'angghuy morèd, sareng bânnya' laènna. Salèrana ghumatè ɖâ' panɖidighân kantos buku angghidhânèpon bânnya' èghuna'aghi morèd kong-langkong è Madhurâ, mèla ɖâri ghâpanèka salèrana mènangka salasèttong orèng Madhurâ sè kabitong tokoh sè abhillâi pandidighân è Madhurâ.

Sè tamaso' ɖâ' pongkasan :

Salèrana sèdhâ è Pamekasân tangghâl 14 Nopember 1985.

Pakon 2.1

Èyatorè èssè'è ti'-titi' èbâbâ aghuna'aghi jâwâbhân sè Ierres kalabân nalèktèghi bâgiyân mamolan, èssèna profil, sareng pongkasanèpon!

Raden Panji Mochammad Noer

No	Mamolan	
1	Ēbhâbhârrâghi è
2	Ē tangghâl
3	Pottra nomer
4	Rama èbhuna
	Essèna profil	
5	Èkabitidhi dâri pongghâbâ dumè' èngghi panèka
6	Taon ajhumenneng Gubernur Jhâbâ Tèmor
7	Madhurâ ampon kangèngal jhenno è bâkto...
8	Ketua Fraksi Utusan Daerah MPR RI taon
9	<i>Duta Besar Republik Indonesia untuk</i>	

	<i>Prancistaon</i>
	Pongkasanèpon	
10	Sèdhâ neng è

Pakon 2.2

Èyatorè talèktèghi, okara sèka'đimma sè nodhuwâghi bâtes-bâtessèpon mamolan, okara bâtes-sèpon èssèna profil, sareng okara bâtes-sèpon panotop neng è ghâncaran Raden Panji Mochammad Noer èyattas!

Okara mamolan :

.....

Okara èssèna profil :

.....

Okara panotop :

.....

Pakon 2.3

Èyatorè sampèyan nyarè profil tokoh madhurâ laènna, pas todhuwâghi sè tamaso' dâ' struktur teks sè bâdâ èghâncaran ghâpanèka akor sareng katantowan sè bâdâ !

1. Mamolan :

.....
.....
.....
.....

2. Èssèna profil :

.....
.....
.....
.....
.....

3. Pongkasan :

.....
.....
.....
.....
.....

Indikator

3.2.3 Mengidentifikasi unsur kebahasaan teks profil tokoh.

Lalampa'an

Sè èmaksod **unsur kebahasa'an** èngghi panèka pa-ponapa sè èghândhu' neng èghâncaran sè aropa bhâsa sè èghuna'aghi è dâlem ghâncaran, okara sè èghuna'aghi, sareng èjhâ'ân sè èghuna'aghi !

Conto :

- a. Raden Panji Mochammad Noer è bhâbhârrâghi è Kampong Bèlèr, Dhisa Rongtengnga, Kabupaten Sampang
- b. Sajjhiegghâ salèrana ajhumenneng Gubernur panèka sadhâjâ tana sè tađâ' tamennanna ampon katèngal bhiru dâri tamenan sè tombu jhenno è tana Madhurâ.

Jhâjhârbâ'ân

- a. Neng è okara panèka bâđâ oca' "èbhâbhârrâghi = lahèr" nodhuwâghi aghuna'aghi onđhâggħâ bhâsa èngghi bhunten, sarta èjhâ'ân bhâsa madhurâ sè akor sareng katantowan.
- b. Okara sè èhghuna'aghi neng è ghâncaran ghâpanèka okara majjhâ jhughâ nodhuwâghi aghuna'aghi onđhâggħâ bhâsa èngghi bhunten.

Pakon 3.1

Èyatorè nantowaghi onđhâggħâ bhâsa sè ka'đimma sè èghuna'aghi è dalem ghâncaran Raden Panji Mochammad Noer è attas?

Pakon 3.2

Èyatorè abhâđi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' sè èangghep malarat sè bâđâ è ghâncaran Raden Panji Mochammad Noer mabi onđhâggħâ bhâsa èngghi bhunten!

Pakon 3.3

Ngèrèng tètènè areng-sareng okara sè ampon èbhađhi ghellâ' kalabân èporop sakanca'an sabângku. Talèktèghi sampornana okara sareng lerres bhuntenna onđhâggħâ bhâsaèpon. Parèngè tanđħâ (B) manabi lerres otabâ tanđħâ (S) manabi sala.

Indikator

3.2.4 Menyimpulkan isi teks profil tokoh.

Lalampa'an

Sè èmaksod **isi teks** èngghi panèka pa-ponapa sè èghandhū' neng èghâncaran ghâpanèka sè aropa **pokettèponèssèna ghâncaran** bhânsabbhâ paddhâ andhegghân, otabâ pokeddâ parkara sè bâdâ è dalem ghâncaran!

Akadhi :

Raden Panji Mochammad Noer è bhâbhârrâghi è Kampong Bèlèr, Dhisa Rongtengnga, Kabupaten Sampang, Ierres è tangghâl 13 Januari 1918. Raden Aria Condopratikto, sareng Raden Ayu Siti Nursiah mènangka rama èbhuna sè salèrana dâri bhângsa radhin. Radèn Panji Mochammad Noer mènangka pottra **nomer pètto'** dâri dubellâs tarètan laènna. Salèrana Kalabân taronggħu abhâktè mèkkèrè masyarakat Jhâbâ Tèmor konglangkong masyarakat Madhurâ

Okara panèka manabi èpoket :

Raden Panji Mochammad Noer èbhâbhârrâghi è Kampong Bèlèr, Dhisa Rongtengnga, Kabupaten Sampang. Raden Aria Condopratikto sareng Raden Ayu Siti Nursiah mènangka rama èbhuna. Radèn Panji Mochammad Noer mènangka pottra **nomer pètto'** dâri dubellâs tarètan laènna.

Pakon 4.1

Èyatorè aghâlimpo' bâng-sèbângnga ghâlimpo' 5 orèng, kaangghuy areng-sareng ajhârbâ'âghi ponapa pokettèpon okara sapaddhâ andhegghân èbâbâ panèka kantos jhârna'!

Salèrana malolo mèkkèrè magħârsarèna nyopprè dhâddhiyâ jhembhâr. Neng pangħâliyâんな kadhiponapa nagħârâna sè dhâddhiyâ **ma'mor**. Mèla èbâkto

ajhumenneng Gubernur salèrana sabbhân arè (20 arè bâdâ èdhisa - 10 arè bâdâ è kantor) ngalèlèng dâ' ka dhisa-dhisa ka'angghuy marèksanè maghârsarèèpon bhâ' ponapa kèrana sè èkabhuto

Jhâjhârbâ'an

Pakon 4.2

Èyatorè aghâlimpo' bâng-sèbângnga ghâlimpo' 5 orèng, kaangghuy areng-sareng ajhârbâ'âghi ponapa pokettèpon bhân-sabbhân sapaddhâ anđhegghân è ghâncaran Radèn Panji Mochammad Noer kantos ahèr ghâncaran!

Indikator

3.2.5 Menceritakan kembali secara lisan atau tulis isi teks profil tokoh

5 Lalampa'an

È bâkto acarèta, jhâ' kaloppaè jhejjherrâ carèta kodhu rontot sè aropa bâkto ghi' kéné' kantos dhibâsana, rontoddhâ lalampa'an kantos èsambhât tokoh, akor sareng carèta sè bâdâ, sarta aghuna'aghi bhâsa sè ghâmpangèkangartè orèng laèn.

Pakon 5.1

Èyatorè samangkèn carèta'aghi polè carèta è attas kalabân è serrat sè aghuna'aghi bhâsana sampèyan dhibi' saè aghuna'aghi onđhâggħâ bhâsa enjâ' iyâ otabâ èngghi bhunten akor sareng katantowan è attas.

Indikator

4.2.1 Mengumpulkan informasi tentang profil tokoh

6 Lalampa'an

Ngèrèng talèktèghi polè ponapa sè èmaksot **informasi tentang profil tokoh** èngghi panèka asarè kabhâr orèng sè tamaso' tokoh è antarana: pasèra asmana, asal dâri ka'dimma, ponapa sè dhâddhi lalampa'annèpon kantos èsambhât tokoh, sareng laènnèpon kantos maghenna' jhâjhârbâ'an tokoh ghâpanèka !

Pakon 6.1

Èyatorè sampèyan aghâlimpo' bâng-sèbângnga ghâlimpo' 4 – 5 orèng ka'angghuy nyarè è buku otabâ jhâjhârbâ'an è kennengngan laèn bhâb lalampa'annèpon tokoh Raden Panji Moh.Noer sè langkong jhârna' kantos kappra èsambhât tokoh.

Pakon 6.2

Èyatorè sampèyan nyarè orèng sè pantes èsambhât tokoh sè bâdâ è dhisana, kacamadhâanna, otabâ sè asal dâri kabupaten sè bâdâ è Madhurâ !

No	Asmana tokoh	Asal daerah	Lalampa'an tokoh	Èsambhât tokoh ponapa
1	Raden Panji Moh. Noer	Kab. Sampang	Mamolan : Èssèsna : Pongkasan :	Tokoh maghârsarè Jhâbâ Tèmor
2				
3				
4				
5				

Indikator**4.2.2 Mengurutkan profil tokoh yang telah dikumpulkan dengan urutan waktu atau urutan kejadian****Lalampa'an**

Saamponna sampèyan ngaollè cem-macemma orèng sè tamaso' tokoh, èyatorè ajhum polè mènorot jhejjherrâ, ponapa sè dhâddhi lalampa'annèpon, bâdgâ è taon saponapa, asal qâri ka'qimma sareng saterossèpon!

Pakon 7.1

Èyatorè paterros ngèssè'è cem-macemma tokoh sè ampon sampèyan èkaollè !

No	Asmana tokoh	Asal kotthana	Lalampa'annèpon	Taon	Jhâjhârbâ'ân
1	Raden Panji Mochammad Noer	Sampang	Mamolan : Èssèsna : Pongkasan :	1967 - 2010	<i>Tokoh masyarakat jhâbâ Tèmor</i>
2					
3					
4					
5					

Indikator

4.2.3 Menceritakan profil tokoh dengan menggunakan tatakrama

8

Lalampa'an

Sabellunna sampèyan nyarèta'aghi "profil tokoh", kodhuna sampèyan nyerrat bhâb kabâdâ'annèpon tokoh kantos jhângkep. Manabi ampon ghenna', sampèyan èyatorè maju ka ada'na kellas ka'angghuy maos carèta sè ampon èsoson ngangghuy tatakrama sè parjhugâ. Tatakrama sè èmaksot èngghi panèka andhâp asorra è bâkto maos ghâncaran èyađâ'na orèng laèn saè aropa bhâsa sè èghuna'aghi, ghuli ennengnga bhâdhân kabit ajhâlan kantos dâpa' ka kennengangan sè ètojjhu, ghuli ennengnga bhâdhân è bâkto acarèta.

Pakon 8.1

Èyatorè serrat carètana tokoh sè sampèyan kaonèngè ngangghuy dhâlubâng mabi aghuna'aghi bhâsana sampèyan dhibi', sa'amponna lastarè/jhângkep èyatorè maos carètana tokoh ghella' èyađâ'na kellas kalabân tatakrama sè saè !

Pakon 8.2

Èyatorè ra-okara è bâbâ panèka obâ kalabân aghuna'aghi ondhâgghâ bhâsa èngghi bhunten!

1. Sapa'a bhâi orèngnga pagghun andi' pangarep bârâmma sè dhâddhiyâ tokoh?
2. Bârâmma carana nyopprè dhâddhiyâ orèng moljâ?
3. Ghutong rojhung arèya mènangka salasèttong kabhuđhajân Madhurâ.
4. Oemar Sastrodiwirjo **tamaso'** salasèttongga orèng Madhurâ sè kabitong tokoh sè abhillâi pandjîgħâñ è Madhurâ.
5. Raden Panji Mochammad Noerongghu-ongghu kabbhi lalakon kalabân tojjhuwâñ sopaja magħarsarèna dhâddhi jhembhâr.

Latèyan 2

1. Ponapa èssèna **sè bâdâ è paddhâ adegghân sèttong è ghâncaran Raden Panji Moh.Noerèattas?**
2. **È paddhâ adegghân saponapa sè nodhuwâghi lalampa'annèpon tokoh Raden Panji Moh.Noerèattas?**
3. **È paddhâ adegghân saponapa sè nodhuwâghi pongkasanna carèta Raden Panji Moh.Noerèattas?**
4. Ponapa sè èmaksot sareng tokoh ?
5. Tokoh ponapa bisaos sè èkaonèngè sampèyan!
6. **Jhârbâ'âghi kalabân jhârna' bâng-sèbângnga tokoh sè ampon èkaonèngè sampèyan ghâpanèka.**
7. Ponapa bhân-sabbhân orèng sè abhânto orèng laèn èsambhât tokoh?
8. **Èyatorè birjhi' sarat-sarat ponapa nyopprè sèttong orèng bisa èsambhât tokoh!**
9. **Orèng seppona sampèyan sè bâdâ è compo'na ponapa tamaso' dâ' tokoh?**
10. Ponapa sè dhâddhi pokettèpon ghâncaran tokoh Raden Panji Moh.Noersareng pokettèpon Oemar Sastrodiwirjo èyattas?

Kompetensi Dasar

- 3.3 Memahami struktur teks, unsur kebahasaan, dan pesan moral dari teks lisan dan tulis yang berupa fiksi (*wayang / cerkak / folklor / topèng dhâlâng*)
- 3.4 Mengekspresikan teks fiksi (*wayang / cerkak / folklor / topèng dhâlâng*) sesuai konteks secara lisan dan tulisan.

Indikator

- 3.3.1 Mengenal wayang / *topèng dhâlâng Madhurâ*.
- 3.3.2 Menemukan struktur teks wayang / *topèng dhâlâng*.
- 3.3.3 Mengidentifikasi unsur kebahasaan teks wayang / *topèng dhâlâng*.
- 3.3.4 Menyimpulkan isi teks wayang / *topèng dhâlâng*.
- 3.3.5 Menyimpulkan pesan moral teks wayang / *topèng dhâlâng*
- 3.4.1 Menanggapi isi teks wayang / *topèng dhâlâng*.
- 3.4.2 Menceritakan kembali hasil tanggapan teks wayang / *topèng dhâlâng*.
- 3.4.3 Merumuskan relevansi pesan moral teks wayang / *topèng dhâlâng*

Indikator

3.3.1 Mengenal wayang / *topèng dhâlâng Madhurâ.*

1 Lalampa'an

Ponapa sampèyan ampon pađâ ngaghâli **dâ' ka topèng dhâlâng?**

Topèng dhâlâng mènangka sala sèttongnga tatèngghun sè bâđâ è Madhurâ sè samangkèn ampon molaè asa. Dhinèng tatèngghun topèng dhâlâng ghâpanèka mènangka sala sèttong dhâdhingghâlân bângaseppo sarta bânnya' aghândhu' bâburughân beccè'. Mèla topèng dhâlâng parlo èpèyara tor èpertè nyopprè dhâddhiya tatèngghun sè aghuna mongghu sadhâjâ orèng Madhurâ.

Pakon 1.1

Maos patètè !

Mètorot dhâđhâbu dâri para saseppo seniman topèng dhâlâng Madhurâ, saè sè dâri Bhângkalan, Sampang, sareng Pamekkasan ađhâbuwâghi kasennèyan topèng dhâlâng Madhurâ ghâpanèka tombuna dâri kraton Jhâmbringèn, Proppo, Kabhupatèn Pamekkasan, sè ratona ajhâjhuluk Radèn Ario Mènak Sanoyo sè kaalok jhughâ kalabân sambhâdhân Pangèran Prabu Mènak Sanoyo.

Mètorot carèta kona sè kasebbhut è Majallah *Pajjhâr* nomer 11 taon 1 (22 Oktober 1951), èterrangaghi jhâ' Radèn Ario Mènak Sanoyo mènangka pottra dâri Ario Damar ajhumenneng Bhupatè Palèmbhâng. Dhinèng Ario Damar èsebbhuddhâghi pottrana Brawijaya V sè ajhumenneng rato Majhâpaèt sè palèng ahèr ngastanè pamarènta'an.

È sèttong malem Radèn Ario Mènak Sanoyo asopenna èrabuwi aghungnga sè ađhâbu sapanèka: "Hè! Cong, ajhâlâna bâ'na dâ' ka mongging tèmor bân kalamon bâ'na nemmonè sèttong polo sè anyama Madhurâ, bâ'na lajhu nyarèya dhisa sè anyama Proppo. È dhisa jârèya sè bhâkal dhâddhiyâ kennenganna bâ'na bân sè noronnaghiyâ to-rato è **dissa'**".

Saamponna abungo, Radèn Ario Mènak Sanoyo lajhu li-ngaghâli **dâ' ka salèrana** aghungnga. Sabbhân

arè èkaghâli bisaos ponapa sè èdhâbuwâghi sareng aghungnga è dâlem sopennana.

È sëttong arè, Radèn Ario Mènak Sanoyo Iajhu mondhut kapotosan **kaangghuy alampa'aghiyâ ponapa sè èdhâbuwâghi sareng** aghungnga è dâlem sopennana.Saamponna kaëdhi sareng ramana Radèn Ario Damar, è bâkto ombâr arè Radèn Ario Mènak Sanoyo mèjhil **dâri karaton kadhibi'ân**, terros **dâ' pèngghir sérèng nètènè parao sè ampon èsadiyâ'âghi sabellunna**. Nangèng, bâdâ sè nyebhuttaqhi **jhâ'** panjhennenganna nètènè pennyo potè.

Rèngkessa carèta , saamponna Radèn Ario Mènak Sanoyo tandhuk ka polo Madhurâ, salèrana alomampa saran-paran.Pongkasanna,Radèn Ario **Mènak Sanoyo napa' dâ' ka sëttong dhisa sè èsambhât Propo akor** sareng asopenna.

Kacatora sadhâjâ orèng è dhisa Propo ghâpanèka pađâ aromasa senneng sareng pađâ **ta'at dâ' ka panjhennenganna**.Pramèla ghâpanèka, salèrana èyangkat dhâddhi bângaseppo. Èbingkèng akhèrra, Radèn Ario **Mènak Sanoyo ajhumenneng rato karajhâ'ân Jhâmbhringèn**. Kanton samangkèn, **téllassa karajhâ'ân ghellâ' ghi' kabuktèn kalabân panđemmèn** karaton, posaka – posaka sareng buku sè èbhâđhi dâri ñaunnatarèbung otabâ rontal. Sëttong posaka sareng buku rontal **ghellâ' èpangghi mètorot** panalèktèghân è tangghâl 15 Nopember 1550.

È **karajhâ'ân Jhâmbhringèn** ghâpanèka Radèn Ario Mènak Sanoyo ngasokanè ngobâ bâjâng kolè' dhâddhi topèng dhâlâng Madhurâ. Mètorot pangghâliyânnna, èkarassa bânnya' orèng sè èkaparlo è dâlem lakon topèng dhâlâng ghâpanèka, ètèmbhâng sareng bâjâng kolè' sè namong è yađâ'i sareng dhâlâng bisaos.

È bâkto ghâpanèka topèng dhâlâng namong èkalako sareng karabhât **karaton bisaos ta' èyèdhinè** orèng lowar karaton apo-campo amarghâ namong èkaparlo ngormat moy-tamoy aghung è karaton. Pan-saponapan taon dâri jhâman ghâpanèka topèng dhâlâng kaalok dâ' ka antero kennengngan akadhiyâ : **Songnenp, Pamekkasan dhibi', Sampang, sareng Bhângkalan.**

Kalogghâ topèng dhâlâng Madhurâ panèka **dâ' man – ka'dimman** kennengngan marghâ èhtèyarra pottra bhângawan sè èsambhât Radèn Ario Nimprang dâri dhisa Bârurambhât, Kacamadhân Pamekkasan, **Kabupatèn Pamekkasan. Jhârna'èpon**, salèrana alèngghi è jhâlân Purba, sè è jhâman dhimèn èsambhât Kampong Pangèranan.

Carèta sareng lakonnèpon topèng dhâlâng Madhurâ akor sareng **carèta bâjâng kolè'**, sareng bâjâng orèng sè apakem dâ' carèta Mahabratâ

sareng Ramayana. È jhâman **ḍhimèn**, panjhâggâ topèng **ḍhâlâng** Madhurâ **èkalako sareng lalakè'an bisaos**. Nangèng, èjhâman samangkèn ampon **noro'aghi kabhutowan**na sareng pangalèburrâ masyarakat, panjhâggâ kadhâddhiyân **ḍâri ngangoḍâdhân lakè' sareng binè'**. Pramèla **ḍâri ghâpanèka**, ngango**ḍâdhân lakè' binè'** jhâman samangkèn parjhughâna èyarebbhâ soddhi ajhâr tor mertè kasennèyan tradisional topèng **ḍhâlâng** Madhurâ mènangka bâgiyân **ḍâri kabhuḍhâjân** nasional.

(Etokèl **ḍâri** : - Pangajaran Basa Madura, èsonson sareng Moh. Tajib **sakanca'an** : th. 1989: 8 – 9, serradhân èyakorraghi sareng Èjhâ'ân 2011)

Bâburughân Beccè'

- *Anḍhâp asor ka rama èbhu
Ngormat ka sè towa'an
Nèser ka sè ngoḍâ'ân*
- *Lakona, lakonè, Kennengngannakennengngè
Jhâlânnâ, Jhâlânè
Ajjhâ' ca'-paroca' tor panyalè
Tako' kasandhângan dhibi'*

Indikator

3.3.2 Menemukan struktur teks wayang / *topèng dhâlâng*.

2 Lalampa'an

Saamponna sampèyan sakanca'an maos du'a, èyatorè talèktèghi ghâncaran è bâbâ panèka. È dâlem carèta bâdâ struktur teks. Struktur teks ghâpanèka kapprana apantha tello', èngghi panèka èkabidhi sareng mamolan sè ajhârbâ'âghi **mamolanna** sèttong carèta. Sa'amponna mamolan, èsambhât **èssèna teks**èngghi panèka sè aropa èssèna carèta **lalampa'an** sè bâdâ è dâlem carèta. Sè keng-bingkèng èsambhât **pongkasan**, biyâsana aëssè jhâjhârbâ'an bhâb pongkasanna carèta.

Pakon 2.1

Èyatorè maos patètè lakon dhâlâng èbâbâ panèka ! Bhâbhâghân (fragmen) dâri carèta sè èpakem ka Ramayana, sè abhul-ombhul Dewi Shinta Elang.

Dhâlâng : (Kacatora kabâdâ'ân alas Wirayuda sè jhremben sareng ka'-bhungka'an katonna seppè namong assrè dâlem pa'anabhân. Dhineng rabuna kasatrèya bhângsa nèngrat, Rama, Dewi Shinta sareng Laksmana nambâi kabâdâ'ân alas Wirayuda ampon tak seppè polè. Sè katello pađâ alèngghi è attas bâto, katèngal kombhirâ sè aparembhâghân. Para kasatrèya sè katello ghâpanèka dâri Karajhâ'ân Ayodya apalolongan masenneng abâ').

Rama : (Sambi atolè ka Dewi Shinta)
Lè' Mas Shinta, dhika katonna paya. Beccè'na dhika nyarè ong-naong
sambi marobhu ma'èlang kasona.

Shinta : (Ađđhep ka Rama)
Mator èngghi Kang Mas! Kaulâ pajhât abâk moghuk saamponna alalana panèka.

Dhâlâng : (Dewi Shinta lajhu alomampa nyarè ong-naong sâ bâbâna bungkana bâringèn, tak jhâu dâri kennengangan sè ju'-toju')

Rama : (atolè ka Laksmana)
Lè' Mas Laksmana, dhika jhâ' ajhâlânan, ju'-toju' è ko'iýâ! Bulâ

mènta'a tolong, Lè' Mas Shinta jâgâ'âghi. Ko'issa abâ'na parappa'na ambu lesso marobbhu è bâbâna bâringèn.

- Laksmana : (ngaddhep kalabân andhâp asor nyemma'è Rama)
 Mator sandhika Kang Mas! Ponapa sè ampon èdhâbuwâghi Ajunan,
 bhâdhi èyestowaghiyâ sareng abdhina.
- Rama : Èngghi Lè' Mas, sakalangkong pangabhâktèyanna Dhika ka Bulâ. Bulâ sanonto ghi' abhuruwâ kèdhâng nekkanè hajhâddhâ pangaterrona Lè' Mas Shinta.
- Dhâlâng : (Rama kebbhât maso' ka dâlem alas, nabânga kèddhâng sè kaoladhân. Rama ta' ngaghâli jhâ' kèddhâng sè èyoladhi ghâpanèka saèstona sorowanna Prabu Dasamuka sè nyèlom dhâddhi kèddhâng/ sè èsambhât Kincaka. Rama ghi' ta' sempat mana, Kincaka sè nyèlom dhâddhi kèddhâng ghâpanèka lajhu acerrèng nèrowè sowarana Rama (mènta tolong), lajhu maèlang nyemma' ka kennengnganna Dewi Shinta, nyèlom dhâddhi orèng ngemmès. Mèreng sowarana Rama, Dewi Shinta lajhu takerjhât, mancal dâri kennengnganna, nyandher ka Laksmana).
- Shinta : (nyemma'è Laksmana, sowarana sambi ngara'nga')
 Kang Mas Laksmana! Bulâ mèreng sowarana Kang Mas Rama rèng-cerrèngan mènta tolong. Dhuliyân Dhika nyarè salerana.
- Laksman : (ajâwâb sambi tabhâgeghen)
Engkèn jhâ' dhuli maghippo, Lè' Mas Shinta. Bulâ èpakon ajâgâ
 Dhika sareng Kang Mas Rama. Nèko parènta mènangka amanah sè wâjib èyestowaghi, Bhulâ ta' bângal adhingghâllâghi Dhika kadhibi'ân.
- Shinta : (abâk ngoso', sowarana abâk tanyeng)
 O...., mon bârinto Dhika tarètan sè ta' èsto ka Jhengmas Rama.
 Dhika napè ta' ènga', napè pon loppa, jhâ' kang Mas Rama nèko tarètanna Dhika? Pas ènyama'anna tarètan napè Dhika Kang Mas!
(ngoca' sambi abhâlindhâs)
- Laksmana : (Robâna mèndâr, sowarana sambi ret-ngaret)
 Mon lakar ongghu-ongghu bârinto kenâna Dhika Lè' Mas Shinta, madhâ Bulâ norodhâanna. Tapè Dhika ta' ollè alèngka dâri ghâris nèko!
- Dhâlâng : (Laksmana lajhu ngonos kerrèssa aghâbây ghâris kalabân konco'na sè sakobhengnga Dewi Shinta. Hasèyatta ghâris ghâpanèka bhâkâl kalowar apoy manabi bâdâ orèng sè lèbât è

attassa. Laksmana lajhu mangkat norodhi pamèntana Dewi Shinta kaangghuy nyarè Rama.

Kacator Kincaka sè ampon nyèlom orèng ngemmès lajhu apara' ka kennengnganna Dewi shinta, tapè ta' amsemma' ka ghâris sè èkaghâbây Laksmana. Dhibi'na ampon ngartè, jhâ' manabi alèngka ghâris bhâkal calaka')

Kincaka : (sè amèndhâ orèng ngemmès)

Adu.... Dhin Aju se Raddhin Konèng... kasokanna Ajunan aparèng obâng dâ' kabulâ sè ènga' panèka. Ampon tello arè ta' kamaso'an rajhekkè. Ta' ghâdhuwân obâng sè èkabelliyyâ nase'. Kanèserrè....Dhin Aju....

(sowarana ngenessaghi)

Shinta : (Ngoladhi kalabân ta' tèghâ, sambi ngontallaghi pèssè)
Ya' tarèma tang paparèng!

Rèng ngemmès : (sambi mamellas)

Du.....Dhin Aju sè raddhin Konèng, Jhâ' sapanèka manabi apaparèng ka bulâ sè èna panèka! Kaulâ terro narèma'a paparèng Ajunan kalabân patang jhulu, nyopprè kaèhlasan Ajunan moddhâ kaoladhân sareng sè Maha Aghung.

Dhâlâng : (mèyarsa sowarana Kincaka sè amèndhâ orèng ngemmès ghâpanèka, salèrana ta' tèghâ. Lajhu nyemma'è Kincaka aparènganna obâng kalabân ajhulu, norodhi pangaterrona Kincaka. È sa'at astana ngalèbâdhi ghâris, sè ètoraè Laksmana, sakaredhâbhân Kincaka nyandhâk astana Dewi Shinta. Dewi Shinta lajhu èghibâ ngabbher, èbhujung èpanompa' Jatayu mano' gharudâ sorowanna Prabu Dasamuka.

(dialog fragmen Topèng Dhâlâng è attas èyangghit sareng H.M.Dradjid).

PAKON 2.2

Èyatorè talèktèghi, okara sèka'đimma sè nodhuwâghi bâtes-bâtessèpon mamolan, okara bâtes-sèpon èssèna carèta, sareng okara bâtes-sèpon pongkasan neng carèta sè abhul-ombhul Dewi Shinta èlang !

1. Mamolan :

.....
.....
.....
.....

2. Èssèna :

.....
.....
.....
.....
.....

3. Pongkasan :

.....
.....
.....
.....

Pakon 2.3

Èyatorè maos patètè èssèna fragmen / bhâbhâghân carètana Dewi Shinta Èlang sè ampon kacator è attas!

- Neng pamokka'na lakon, ponapa sè ècarèta'aighi kè Dhâlâng?
- Pasèra'an saos panglakona neng lakon kasebbhut?

Indikator

3.3.3 Mengidentifikasi unsur kebahasaan teks wayang/topèng dhâlâng.

3 LALAMPA'AN

Akor sareng jhâjhârbâ'ân sè bâdâ è pangajhârân sabellunna sè èmaksod **unsur kebahasa'an** èngghi panèka pa-ponapa sè èghândhu' neng èghâncaran sè aropa bhâsa sè èghuna'aghi è dâlem ghâncaran, sareng okara sè èghuna'aghi!

Bhâsa panèka mètorot angghuyânnna bâdâ 3 macem, èngghi panèka : bhâsa tolès, bhâsa lèsan, sareng bhâsa isyarat.

Neng bhâsa lèsan, kodhu ngaonèngè ondhâghânn bhâsa sè èyangghuyâ, sabâb neng bhâsa lèsan (otamaèpon dâlem bhâsa Madhurâ), bâdâ bhâsa enjâ' – iyâ, engghi enten, èngghi bhunten, tor bhâsa camporan.

Sadhâjâ orèng ampon onèng aghuna'aghiyâ bhâsa sè macem ponapa ghumantong asareng pasèra orèng ghellâ' èyaḍhebbhi otabâ pasèra orèng sè èkakanḍhâ. Bhidhâ sareng bhâsa tolès sè aropa ghâncaran. Sèngangghit (penulis, Ind.) ampon paham parkara ponapa sè ètolèsa. Abâ'na onèng abhidhâ'âghi parkara/ bhâb sè kodhu ètolès tor ponapa sè ta' parlo. Sadhâjânanpanèka èsambhât pokeddhâ pèkkèran otabâ okara sè otama.

Dâlem ra-okara ghellâ' ampon nyata bhâsa sè èghuna'aghi aghândhu' tatakrama sè ampon tanto. Maghut M. Wiryo Asmoro neng "Ketab Lambanna Paramasastra Madhura Anyata'aghi Bab Basana Tja' – Otja'" (1956 : 17-18) bhâb ondhâghânnna bhâsa, sapanèka : (èsalèn mabi èjhâ'ân th. 2011)

1. Bhâsa Enjâ - Iyâ (E-I) bâdâ 2 bârna :
 - a. E-I tollèn, kadhâddhiyâñ dâri oca' E-I malolo, conto :
Bâ'na ta' andi' korsè ?
 - b. E-I camporan, kadhâddhiyâñ dâri oca' E-I+B otabâ E-I+B+B.T (B.T = bhâsa tengghi), conto :
- *Sèngko' ghi' neddhâ'â ghâllu.*
(sè acaca ghi' ngomatè ka sè èkabhâreng acaca)
- Bu' embhân mator, " Ju kènè', dhâbuna èbhuna, sèngko' èpakon neddhâ ka'adâ' ".
2. Bhâsa È- B bâdâ 2 bârna :
 - a. È-B tollèn, kadhâddhiyâñ dâri oca'- B, malolo, conto :
- *ka' dissa compo'èpon*

b. È-B camporan, kadhâddhiyân **dâri oca'** B. + E-I otabâB + B-t otabâB. + E-I + B-t.

conto :

- Labâng*nga* bhâdihi èpolasa samangkèn
- Èpon**dhuddhâ sareyal sareng èbu panjhennengan, ta' èyatorraghi**
- Kaè dhâlem ponapa ampon bhubhâr?

3. Bhâsa E-E bâdâ 2 bârna

a. E-Etolleñ, kadhâddhiyân **dâri oca'** E-E malolo, conto :

Bulâ enten, dhika ko' assa pon – empon.

b. E-E. **Camporan, kadhâddhiyân dâri oca'** E-E. + E-I otabâ E-E + EB + Bt, conto :

Ponakan bulâ èntar mancèng

Mon dhika ta' kasokan ghânèko, engghi empon , bulâ sè ambhâkta'aghiyâ.

Samangkèn kadhiponapa angghuyânnna sa-bhâsa èngghâpanèka ? SaterrossaWirjo asmoro a**dhâbu** :

Dhinèng Bhâsa E-I **kapprana èyangghuy ca'-ngoca'** :

- a. Rèng towa ka ana'na, kompoyya, pèyo'na.....,
- b. Majhâdi' ka ponakanna lerres.....,
- c. Na'- kana' otabâ orèng towa sè sakalangkong roco.....,
- d. Kana' kènè' ka pasèra'a bisaos.....,
- e. Ca'- ngoca' kadhibi'ân (è dâlem palèkèran)
- f. Bhângsa aghung ka orèng **đumè'** , jhâman **đhimèn** , samangkèn noro' kabâdâ'ân.
- g. Lora ka dhunorra
- h. **Pangrajâ ka orèng kènè' (bâbâna)**
- i. Ghuru ka morèddhâ, kèyaji ka santrèna.

Bhâsa È-B **èyangghuy ca'-ngoca'** :

- a. Na'-kana' ka orèng towana, embâna, juju'na....,
- b. Ponakan ka majhâdi'na, manto ka mattowana;
- c. Dhunor ka lorana;
- d. Orèng **đumè'** ka pangrajâ (orèng aghung);
- e. Morèd ka ghurstuna, santré ka këyajina;
- f. Na'-kana' otabâ orèng towa sè ta'roco (ka đâ- pađâna)

Bhâsa E-E **èyangghuy ca'-ngoca'** :

- a. Orèng ka binèna ;
- b. Orèng otabâ na'-kana' sè abâk roco ; (ka đâ- pađâna)
- c. Tarètan towa ka sè ngodâ'ân ;
- d. Orèng kottha ka orèng lowaran ;

- e. Parjâji ka bâbâna sè mandhâbhân ;
- f. Ana'na lora ka dhunorra
- g. Mattowa ka mantona
- h. Oca' Panèmang, opama orèng ka ana'na sè ghi' kènè'
- "

Jhâman dhimin, samangkèn noro' kabâdâ'ân.

Pakon 3.1

Saamponna sampèyan maos bhâbhâghân Dewi Shinta Èlang sè abujud ɖhâ-kandhâ partèngkana orèng abu-ɖhâbu, èyatorè jâwâb al-soal è bâbâ panèka!

- a. Neng fragmen "Dewi Shinta Èlang", bâdâ saponapa ondhâghânnna bhâsa?
- b. Rama aghuna'aghi ondhâghânnna bhâsa sè macem ponapa ka Dewi Shinta?
- c. Dewi Shinta sè acator sareng Laksmana aghuna'aghi ondhâggâ bhâsa sè ka' dimma?
- d. Aponapa Dewi Shinta ma' aghuna'aghi bhâsa Enjâ' Iyâ dâ' Kincaka?

Indikator

3.3.4 Menyimpulkan isi teks Topèng Dhâlâng

Lalampa'an

Carana moket èssèna teks Topèng Dhâlâng

1. Oladhi ɖhimèn neng teks Topèng Dhâlâng ghâpanèka bâdâ saponapa panglakona.
2. Bhân sabbhân panglako, catorra (oca'na) saponapa alinea.
3. Dâri pan-saponapan alinea oca'na bhân-sabbhân panglako, rèngkes padhâddhi sèttong otabâ ɖuwâ' alenia mènangka pokeddâ catorra bâng-sèbângnga pangalako akadhi conto:

Dhâlâng : (kacatorra kabâdâ'ân alas Wirayuda sè jhrembhen sareng ka'-bhungka'an katonna seppè namong assrè ɖâlem pa'anabhân(alinea 1).

Dhinèng rabuna kasatrèya bhângsa nènrat, Rama Dewi Shinta sareng Laksmana nambâi kabâdâ'ân alas Wirayuda ampun ta' seppè polè (alinea 2) sè katello pađâ alèngghi è attas bâto, katènggal kombhira sè aparembhâghân (alinea 3) Para kasatrèya sè katello ghâpanèka dâri Karajhâ'ân Ayodya apalolongan masenneng abâ' (alinea 4).

Carana moket sapanèka:

Dâri empa' alinea bisa èpadhâddhi duwâ' alinea, akadhi :

Catorra Dhâlâng :

1. Neng alas Wirayuda sè katènggal assrè bâdâ tello' bhângsa nènrat dâri karajhâ'ân Ayodya.
2. Sè katello ghâpanèka : Rama, Dewi Shinta sareng Laksmana sè apalolongan bu-ambu lesso.

PAKON 4.1

- a. Èyatorè kandhâ'âghi fragmen "Dewi Shinta Elang" ghâpanâka pondhut ghâris rajâna, maghut bhâsana sampèyan dhibi'
- b. Neng carèta / lakon ghâpanèka, kadhiponapa tatakrama Laksmana dâ' Rama mongghu panemmona sampèyan?
- c. Kadhiponapa tatakrama Dasamuka èyokor dâ' jhâman samangkèn?

Indikator

3.3.5 Menyimpulkan pesan moral teks wayang / topèng dhâlang

5

Lalampa'an

Sè èmaksod *pesan moral* èngghi panèka pa-ponapa sè bâdâ è jhâjhârbâ'annèpon topèng dhâlang, kantos dhâddhi pangaèmodhân otabâ pangajhârân dâ' sadhâjâ sè mèyarsa'aghi/ sè ngoladhi topèng ghâpanèka. Akadhi conto è bâbâ panèka :

Pakon 5.1

Teks è bâbâ panèka maos patètè, sè èssèna ngandhâ'âghi pesan moral sè kodhu èkaandi' dâlem kaođi'an rè-saarè.

Rama : (atolè ka Laksmana)

Lè' Mas Laksmana, dhika jhâ' ajhâlânâ, ju'-toju' è ko'iyâ! Bulâ mènta'a tolong, Lè' Mas Shinta jâgâ'âghi. Ko'issa abâ'na parappa'na ambu lesso marobbhu è bâbâna bâringèn.

Laksmana : (ngadhep kalabân andhâp asor nyemma'è Rama)
Mator sandhika Kang Mas! Ponapa sè ampon èdhâbuwâghi Ajunan,bhâdhi èyestowaghiyâ sareng abdhina.

Dâri dhâbu Rama ka Laksamana aghânâdhu' pessen moral:

- a. Kalamon orèng nyorowa orèng laèn kodhu aghuna'aghi oca' mènta tolong
- b. Okara sè èghuna'aghi bâkto mènta tolong kodhu aghuna'aghi bhâsa sè andhâp asor/ tatakrama sè saè.

Pakon 5.2

Èyatorè karembhâk sakanca'an! Dâri dhâbuna Rama ka Laksamana, kadhiponapa kodhuna manabi èyakorraghi dâ'ka kaođi'an rè-sa'arè akadhi manabi bâđâ kanca otabâ tatangghâ mangghi karèpodhân?

Pakon 5.3

Karembhâk sakanca'an! Kadhiponapa kodhuna manabi dâlem kaođi'an rè-sa'arè sampèyan ta' mampo ngalakonè sèttong lalampa'an kadhibi'ân?

Pakon 5.4

Karembhâk sakanca'an! Kadhiponapa panemmona sampèyan, neng tatakrama kaođi'ân rè-sa'arè narèma onjhângan dâri katuwa RT ka'angghuy aghutong rojhung abhersèyan kampong sareng salaènna?

Indikator

4.3.1 Menanggapi teks “Topèng Dhälâng”

Lalampa'an

Carana nyangghemmè (menanggapi) sèttong dhâ-kandhâ neng topèng dhälâng è attas èngghi panèka :

- a. Onèng dâ' parkara sè dhâddhi kandhâ
- b. Onèng dâ' anghâp asorra bhâsa sè èghuna'aghi
- c. Kèngèng aparèng pètanya, pamangghi, manabi bâdâ parkara sè èkaparlo
- d. Bisa aparèng pokeddhân dâ' dhâ-kandhâ sè bâdâ**

Pakon 6.1

Kadhiponapa sampèyan nyangghemmè bhâbhâghân Dewi Shinta Èlang è attas !

Indikator

4.3.2 Menceritakan kembali tanggapan teks Topèng Dhälâng.

Lalampa'an

Pakon 7.1

- a. Èyatorè carèta'aghi polè hasèllèpon sangghemman lalampa'an 6 maghut bhâsana sampèyan dhibi' èaqâ'na kellas !

Indikator

4.3.3 Merumuskan relevansi pesan moral teks topèng dhâlâng dengan kehidupan sehari-hari

8

Lalampa'an

Bhân-sabbhân bâdâ lalampa'an topèng dhâlâng è man-ka'dimman kennengangan tanto bisaos bâdâ lakon otabâ carèta sè akor sareng kaođi'âñ rère-saarè. Akadhi conto bhâbhâghân Dewi Shinta Èlang sè aëssè tengka pola otabâ dhâdhâbuwân mènangka kaca kebbhâng neng kaođi'âñ rère-sa'arè ! conto laèn sè abujut dhâdhâbuwân sè èkaparlo orèng ngalampa'aghi tatakrama sè anđhâp asor akadhi angghuyyânnna bhâsa èngghi bhunten aghândhu' maksot :

1. Orèng ođi' panèka andi' arghâna bhâdhâñ
2. Orèng ođi' panèka andi' tatakrama sè alos
3. Orèng ođi' panèka ta' endâ' matèngghi abâ'
4. Orèng ođi' panèka maghut dâ' atoran sè ampon tanto.

Pakon 8.1

Èyatorè jhârbâ'âghi neng fragmen "Dewi Shinta Èlang", para panglakona aghuna'aghi tatakrama sè saè dâlem ator-cator sareng sasamana.

Ondhâghâñ bhâsa macem ponapa sè èghuna'aghi Dewi Shinta ka Laksamana neng lakon è attas?

Pakon 8.2

Èyatorè jhârbâ'âghi neng fragmen "Dewi Shinta Èlang", para panglakona aghuna'aghi tatakrama sè saè dâlem ator-cator sareng sasamana.

Ondhâghâñ bhâsa macem ponapa sè èghuna'aghi Laksamana dâ' Dewi Shinta neng lakon è attas?

Latèyan 3

1. Bhidhâna bâjâng kolè' è Jhâbâ sareng topèng dhâlâng Madhurâ èngghi panèka ghumantong dâ'....
 - a. Panglakona
 - b. Lakonna
 - c. **B!nnya'na panglakonna**
 - d. Macemma lakonna
2. **Bâjâng kolè' è Jhâbâ** mondhut carèta sè ampon apakem dâ' carèta...
 - a. Ramayana saos
 - b. Baratayuda saos
 - c. Ramayana sareng Baratayuda
 - d. **Sadhâjâ pađâ lerres**
3. **Topèng dhâlâng Madhurâ** è jhâman samangkèn kalonta neng bhâbâ....
 - a. Songennep
 - b. Mekkasan
 - c. Sampang
 - d. Bhângkalan
4. **Tombuna Topèng dhâlâng Madhurâ** èmolaè dâri
 - a. Bhângkalan
 - b. Sampang
 - c. Mekkasan
 - d. Songennep
5. **Panglakona Topèng dhâlâng Madhurâ** sè bisa acator sareng dhâlâng èngghi panèka
 - a. Rama
 - b. Shinta
 - c. Semmar
 - d. Bagong
6. **Radèn Ario Nèmprang** ka'alok dâlem
 - a. **Nyebbhârrâghi** Topèng dhâlâng dâ' sa'antèro kennengngan è Madhurâ.
 - b. **Adhâlâng** carèta sè apakem Ramayana sareng Baratayuda
 - c. Carètana aghuna'aghi carèta kona
 - d. Malolo bâdâ è Mekkasan
7. **Ondhâghânnna** bhâsa neng bhâsa Madhurâ, bâdâ
 - a. **dumacem**
 - b. b. tello macem
 - c. **Pa' macem**

- d. Lèma macem
- 8. Mon terro, **èyarghâ'âna orèng kodhuna**
 - a. Ngarghâi abâ'na dhibi' paka aqâ'
 - b. Ngarghâi abâ'na dhibi' bân orèng laèn
 - c. Ngarghâi orèng èpaka'aqâ'
 - d. Bâs-**ngabâs orèng sè èyarghâ'âna**
- 9. **Manabi bâdâ kanca korang mampo, ta' kellar mellè kalambhi, sampèyan mènangka katowa kellas kodhuna**
 - a. Sampèyan nangghung sadhâjâ kaparlowanna kanca ghâpanèka
 - b. **Mabâdâ papangghiyân sakanca'an kaangghuy arembhâk**
kadhiponapa cara abhânto
 - c. **Sombhângan sakanca'an**
 - d. Ètangghung sabâgiyân kanca sè aromasa mampo
- 10. **Èbâkto pangajhârân bhâsa Madhurâ qâpa' dâ' bâktona, bapa'/èbhu ghuru ghi'ta' rabu.** Sampèyan mènangka katowa kellas kodhuna
 - a. Ètorot aqântè' rabuna bapa'/èbhu ghuru
 - b. **Aparembhâghân sakanca'an**
 - c. Makonan salasèttong kancana sè kalerressan pikèt è bâkto ghâpanèka
 - d. Kaula ghâsek nyarè bapa'/èbhu ghuru neng "ruang guru"

Kompetensi Dasar

- 3.4 Memahami struktur teks, unsur kebahasaan, dan pesan moral lagu tembang macapat dan kreasi secara lisan dan tulis
- 4.4 Melakukan dan mengungkapkan pesan tembang *macapat* dan lagu kreasi

Indikator

- 3.4.1 Mengenal lagu kreasi madura
- 3.4.2 Mengidentifikasi struktur teks lagu kreasi.
- 3.4.3 Mengklasifikasi unsur kebahasaan teks lagu kreasi.
- 3.4.4 Menyimpulkan pesan moral lagu kreasi
- 4.4.1 Mengungkapkan isi lagu kreasi
- 4.4.2 Membaca notasi lagu kreasi.
- 4.4.3 Melakukan tembang lagu kreasi

Bâburughân beccè'

- Beccè'na sampèyan sakanca'an odi'â akor, atong sakanca'an.
- Ghutong rojhung, samarambhâ mènangka bhudhâjâ Madhurâ sangkolan dâri bângaseppo

Indikator

3.4.1 Mengenal lagu kreasi Madura

1 Lalampa'an

Pangajhârân panèka mènangka bhâb pangajhârân bhâsa Madhurâ sè apandhuman dâ' teks laghu Madhurâ. Pangajhârân teks panèka aghândhu' maksot sareng tojjhuwân kaangghuy abhânto morèd tor ghuru kaangghuy nombuwâghi tor malanggheng pangaonèngan senè Madhurâ anglèbâdhî senè laghu *kreasi* Madhurâ. Salaèn dâri panèka, sampèyan kodhu bisa ghi'-ngangghi' èssèna laghu dâlem kao di'ân rè-sa'arè. Sabellunnèpon sampèyan

ajhâr bhâb laghu Madhurâ panèka, ngèrèng kaghâli kadhiponapa bâdâna laghu Madhurâ?

Pakon 1.1

Maos patètè bâca'an è bâbâ panèka!

Bâdâna Laghu Madhurâ

Dâlem kaođi'ân rè-sa'arèna, maghârsarè Madhurâ ghâđhuwân kabiyâsa'an ghutong rojhung kaangghuy malastarè sèttong kalakowan sè berrâ'. Ompamaèpon malastarè kalakowan tanè, abhâđhi compo', abhâđhi kandhângna èbin, jhughân pa-ponapa sè èkarassa berrâ'. Sadhâjâ bhâlâ tangghâ pađâ raghâp kaangghuy abhânto bhâlâ tangghâ sè parlo èbhânto. **Sadhâjâ maghârsarè ampon ngaonèngè jhâ' saongghuna satatangghâ'ân kodhu ghântè tolong.**

Kaangghuy ngèlangngaghi rassa lesso tor bhusen bâkto alalakon ghutong rojhung, maghârsarè Madhurâ ghâđhuwân **kabiyâsa'an kalabân** jhung-kéjhungan otabâalaghûwâghi laghu Madhurâ. Laghu sè èlaghuwâghi acem-macem kaparlowannèpon, èakorraghi sareng èssèna laghu. Bâđâ sè **alaghûwâghi bhâb kaaghâma'an, bhâb kaođi'ân rè-sa'arè, jhughân bhâb sè-kasèyan** ghumantong dâ' kasennengngannèpon orèng sè alaghûwâghi. Laghu Madhurâ sè èmaksod èngghi panèka laghu sè aghuna'aghi bhâsa Madhurâ. Parlo èkaghâli jhâ' samangkèn laghu madhura ampon bânnya' sè ta' sokkla madhurâ. Sè èmaksod ta' sokkla alantaran bhâsa sè èghuna'aghi bhâsa Madhurâ, dhinèng laghuna aghuna'aghi laghuna orèng laèn. Sè **sapanèka èsambhât ta' sokkla laghu Madhurâ.**

Sa'ir laghu Madhurâ aëssè ghâmbhârân tèngka pola dâlem kaođi'ân rè-saarè. Bhâsa sè èghuna'aghi jhughân bhâsa sè èghuna'aghi rè-saarè (bhâsa Madhurâ). Amanca bârna èssè'èpon laghu Maddhurâ èngghi panèka bhâb kaaghâma'an, bâburughân, jhughân sè-kasèyan. Laghu sè aëssè kaaghâma'an sareng bâburughân biyâsa èlaghuwâghi kaangghuy aparèng pangèmodhân dâ' sè mèrengngaghi, dhinèng laghu sè-kasèyan biyâsa èlaghuwâghi kaangghuy pangèmodhân dâ' ngangođâdhân.

Laghu Madhurâ salaèn kaangghuy maèlang rassa lesso bâkto alalakon, jhughân ghâđhuwân rassa pangèman dâ' naghârâ, bhângsa, jhughân pan-saponapan pamertè beccè'. Akadhi jhâjhârbâ'ân aghâma, jhâjhârbâ'ân bhâb kaođi'ân rè-saarè. Mèla dâri panèka ngèrèng sampèyan sadhâjâ parjughâna ngaonèngè dâ' laghu Madhurâ.

CÈ' bânnya'na laghu Madhurâ sè aghândhu' pamertè beccè', sè ampon èsangkollaghi sareng bângaseppo, jhughân bhujhângghâ Madhurâ, sala sëttongnga laghu è bâbâ panèka.

Ca'-oca' sè malarat

Jhung-rojhung	= èkembhuli/èke mbhuli'i
Tebbâssa	= ghunana
Maghârsarè	= bârghâ neng sëttong kennengangan, masyarakat (Bhâsa Indonesia)
Êbin	= këbân pèyara'an
Èsangkollaghi	= ètoronnanghi
Bhujhângghâ	= orèng sè pènonjhul dâlem buhdhâjhâ
Sè-kasèyan	= kasmaran/bur-lèburân/neng-sennengngan
Ngango <u>d</u> âdhân	= para lancèng / sènoman

Pakon 1.2

Èyatorè laghuwâghi laghu Madhurâ è bâbâ panèka kalabân jhârna'. Tantona manabi sampèyan ta' onèng èyatorè aghuna'aghi notasi sè ampon è sađiyâ'âghi !

Sandorènnang

Cpt: Bradjak Koesoema

Ha' san - do - rèn - nang .

Jhung - ro - jhung mo - long bhâ - ko èèè

OI - lè - na a - la - ko ber - râ' a - pel - lo - ko - nèng . . .

Ha' san - do - rèn - nang

Jhung - ro - jhung ghu - lung bhâ - ko èèè

6 1 | 5 5 5 6 5 | 3 2 5 3 2 | 1 . . . |
 Ang - **ka'** - è po - **ka'** **sa** - cang - kér bugghul sa - pè - rèng
 0 0 2 2 | 2 . 2 2 2 | 1 1 2 3 1 | ø . . 0 |
 Kè - jhung - nga san - **do** - rèn - nang san **do** rèn - tem
 6 . 5 3 | 5 . 6 5 | 3 5 3 1 | 2 . . 0 |
Du maè - la - nga ka - so - na - bân - **nya'** **la** - ko
 5 . 3 2 1 2 3 | 5 . .
Ha' **san** - **do** - rèn - nang
 13 2 . \$ 1 6 5 . 6 | 6 6 . |
 Sen - neng - nga a tè bu - lâèèè
 6 1 | 5 5 5 6 5 | 3 2 5 3 2 | 1 . . . |
 Teb - bâs - sa rèng bân - **nya'** **bhâ** - lâ bânnya' ta - tang - ghâ

Indikator

3.4.2 Mengidentifikasi struktur teks lagu kreasi

2

Lalampa'an

Sampèyan parlo ngaonèngè *Struktur Teks laghu "Sandorènnang"* è attas, kalabân nalèktèghi molaè **dâri** bâgiyân-bâgiyânnèpon laghu, pasèra **sè ngangghit**, **jhughân ajhârbâ'âghi ponapa maksottèpon laghu Madhurâ**. Dhinèng bâgiyânnèpon laghu padâ sareng bâgiyânnèpon carèta pandâ, sareng puisi. Bâgiyân-bâgiyân sè bâdâ è **dâlem laghu** (*Unsur Intrinsik*) **èngghi ka'dinto**:

1. Bhâb parkara sè èlaghuwâghi (*Tema*)
2. **Orèng/bhârâng sè bâdâ è **dâlem laghu** (*Tokoh/Penokohan*)**
3. Jhâlanna laghu (*A/ur*)
4. **Katerrangan sè èghuna'aghi dâlem laghu** (*Latar*)
 - Katerrangankennenggan
 - Katerrangan bâjâ/bâkto
 - **Katerrangankabâdâ'ân**

5. Mas'alah/kadhâddhiyân è dâlem laghu (*Konflik*)
6. Orèng/bhârâng sè ècarèta'aghi (*Sudut Pandang*)

Sa'amponna sampèyan ngaonèngè dâ' bâgiyân-bâgiyân sè bâdâ è dâlem laghu (*Unsur Intrinsik*), birjhi'ânnna akadhi :

1. Bhâb parkara sè èlaghuwâghi (*Tema*)
2. Alako ghutong rojhungOrèng/bhârâng sè bâdâ è dâlem laghu (*Tokoh/Penokohan*) Maghârsarè/bhâlâ/tatangghâ.
3. Jhâlânnna laghu (*Alur*)
Majhu noro' rontoddhâ.
4. Katerrangan sè èghuna'aghi dâlem laghu (*Latar*)
 - Katerrangan kabâdâ'ânn
Patang tolong, samarambhâ sabhâlâ'ânn/satatangghâ'ânn.
5. Mas'alah/kadhâddhiyân è dâlem laghu (*Konflik*)
Ngalakonè sèttong kalakowan tanè
6. Orèng/bhârâng sè ècarèta'aghi (*Sudut Pandang*)
Abâ' dhibi', sareng orèng laèn.

Pakon 2.1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân ghâlimpo' sè ampon ètantowaghi!

- 1) Ponapa bhul-ombhullèpon laghu Madhurâ è attas panèka?
- 2) Pasèra sè ngangghit laghu Madhurâ è attas panèka?
- 3) Ponapa sè èmaksot kalabân oca "Apello konèng"?
- 4) Laghu Madhurâ è attas panèka nyarèta'aghi bhâb ponapa?
- 5) Laghu Madhurâ sè aëssè bhâb partèngka ponapa'an bisaos? jhârbâ'âghi sakadhârrâ!

Pakon 2.2

Èyatorè birjhi' kalabân ghâlimpo'èpon, bâgiyân sè bâdâ è dâlem laghu (*Unsur Intrinsik*) laghu Madhurâ è bâbâ panèka!

Conto:

*Ngapotè wa' lajârâ ètangalè
Rèng majâng tantona la pađâ molè*

Sa'ir laghu è attas nanđhâ'âghi jhâ' katerrangan sè èghuna'aghi dâlem laghu (*Latar*), aghuna'aghi **katerrangan (*Latar*) kabâdâ'ânn**.

Conto neng è laghu laèn

PAJJHÂR LAGGHU

— — — | — — — — — .
 0 5 6 5 | 3 . 5 6 1 . 5 6 1 | 5 .
 Paj - jhâr lag - ghu a - re - na pon - nyo - nar - a
 — — — | — — — — — .
 0 5 6 5 | 3 . 5 6 1 . 5 3 1 | 2 .
 Ba - pa' ta - nè sè tèdung pon jhâ - ghâ' - â
 — — — | — — — — — .
 0 5 6 5 | 3 . 5 6 1 . 5 3 2 | 1 .
 Nga - la' a - rè' so lan - du' tor ca - pèng - nga
 0 1 1 2 | 3 . 2 1 6 . 1 2 3 | 5 .
 A - jhâ - lân - na - ghi sa - rat ka - wâ - jibh - ân,

— — — | — — — — — .
 0 3 1 2 | 3 . 5 6 5 1 . 6 5 3 | 2 .
 A - ta - ta - men ma - bân - nya' ha - sèl bhu - mè - na
 — — — | — — — — — .
 0 5 6 5 | 3 . 5 6 1 . 5 3 2 | 1 . ||
 Ma - ma' - mor na - ghâ - râ - na bân bhâng - sa - na

1. Bhâb parkara sè èlaghuwâghi (*Tema*)
-

2. Orèng/bhârâng sè **bâdâ** è dâlem laghu (*Tokoh/Penokohan*)
-

3. Jhâlânnna laghu (*Alur*)
-

4. **Katerrangan sè èghuna'aghi dâlem** laghu (*Latar*)

- Katerrangankennengngan
 - Katerrangan bâjâ/bâkto } Pèlè salasèttong sè sorop
 - Katerrangank**abâdâ'ân**
-

5. **Mas'alah/kadhâddhiyân** è dâlem laghu (*Konflik*)
-

6. **Orèng/bhârâng sè ècarèta'aghi** (*Sudut Pandang*)
-

Pèlèyanna Oca' (Diksi)

Dâlem tolèsan saè puisi, laghu, otabâèpon ghâncaran, masthè aghuna'aghi oca'. Kompolannèpon oca' dhâddhi okara sè aghândhu' maksot sè jhârna'. Kaangghuy ajhârbâ'âghi maksottèpon okara kalabân jhârna', tanto bisaos kodhu lerres dâlem mèlè oca' sè bhâdhi èsoson. Pèlèyanna oca' dâlem bhâsa Indonesia èsebbhut *Diksi*.

Pèlèyanna oca' (*Diksi*) bâdâ tello' kaghuna'an.

Sèttong aghuna ka'angghuy pantes ponapa bhunten pèlèyan oca' sè èpèlè, kalabân kabâdâ'ânnèpon sè èdhâbuwâghi.

Conto :

Nalèktèghi, marèksanè, ngoladhi.

Nalèktèghi : Nèngalè **ponapa bhâi, aponapa ma'apanèka, sè bâdâ** è dâlem bhâb sè ètalèktèghi.

Marèksanè : Nèngalè sala bhenderrâ, bâdâ bhuntenna, bhâb sè èparèksanè.

Ngoladhi : Nèngalè **tapè ta' sampè' ghenna', namong tabâtes ghân nèngalè bisaos.**

Duwâ' aghuna ka'angghuy ngakorraghi, sèmo ponapa bhunten (*Resmi atau tidak resmi*).

Conto : Abdhina/bhâdhân kaulâ, bulâ, sèngko'.

Abdhina/bhâdhân kaulâ èghuna'aghi neng papanggheyân sèmo (resmi). Tamaso' bhâsa èngghi bhunten

Bulâ èghuna'aghi neng papanggheyân bânnè sèmo/rè-saarè (tidak resmi) tamaso' bhâsa enjâ' iyâ.

Sèngko' èghuna'aghi neng papanggheyân bânnè sèmo/rè-saarè (tidak resmi) dâ' ka omorra sè angodâ'ân.

Tello' aghuna ka'angghuy panyedhâ'èpon bhâsa (*Estetis*).

Conto:

Jhung-rojhung, alako areng-bhâreng, alako ghântè tolong.

Jhung-rojhungaropa'aghi pèlèyanna oca' (*diksi*) sè palèng bhâghus, aghândhu' rassa sè lebbi katembhâng **alako areng-bhâreng, alako ghântè tolong**.

Pèlèyan oca' (*Diksi*) jhughân aghuna kaangghuy **ajhârbâ'âghi** pan-saponapan pamangghi kalabân rontot, tor jhughân bhâsaèpon nyennengngaghi, kantos moket pamangghi antara orèng sè nyerrat/sè nagangghit, sareng orèng sè maos. Kalabân bâdâna **pèlèyan oca'** (*Diksi*) bisa nantowaghi cem-macemma **pèlèyannèpon oca'** akadhi; *Denotasi* sareng *Konotasi*, *makna umum* sareng *makna khusus*, *Sinonim* sareng *Antonim*, *Hiponim* sareng *Hipernim*.

Denotasi èngghi panèka oca' sè andi' artè samasthèna, dhinèng *Konotasi* èngghi panèka oca' sè andi' artè lebbi dâri samasthèna.

Conto:

Jhung-rojhung molong bhâko....è.....è.....è.....

Olèna alako berrâ' apello konèng.

Alako berrâ'

= artè samasthèna (*Denotatif*)

Apello konèng

= artè lebbi dâri samasthèna (*Konotatif*)

Makna umum èngghi panèka oca' sè ghâdhuwân artè sè lebbi lèbâr, tor legghâ, dhinèng *makna Khusus* èngghi panèka oca' sè ghâdhuwân artè lebbi copè'.

Conto:

Ma'na legghâ/lèbâr (*Makna Umum*)

Ngabâs/ngoladhi

Ma'na copè' (*Makna Khusus*)

Nèngghu

Nyonggo'

Nyornè'

Alèrèk

ngèbâ/abhâkta

Nèngtèng

Nampa

Mèkol

Nyo'on

Sinonim èngghi panèka oca' sè pađâ artèna (oca' papadâna), Dhinèng *Antonim* èngghi panèka oca' sè artè'èpon tabhâligghâ(oca' alalabânan).

Conto:

Oca' papadâna (*Sinonim*)

Raddhin = èsak

Oca' alalabânan (*Antonim*)

Lakè' >< binè'

Rajâ = aghung

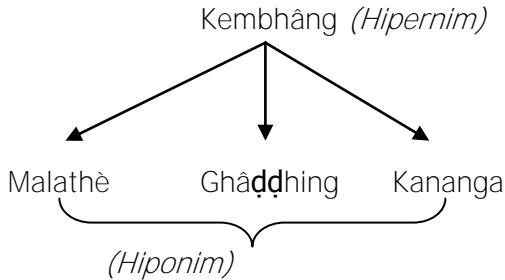
Towa >< ngođâ

Nèsér = tarèsna

Raja >< kènè'

Hiperním èngghi panèka oca' sè aghâlimpo'è oca' sè è bâbâ'ânnâ. Dhinèng *Hiponím* èngghi panèka oca' sè artèna abâli dâ' ka oca' sè è attasanna.

Conto:

Pakon 2.3

Èyatorè tantowaghi pèlèyanna oca' (diksi) è bâbâ panèka kalabân noro' parèntana!

1. Oca' ponapa sè sorop neng ca'-oca' sè è ecap tebbel è bâbâ panèka ?

*Pajjhâr lagghu arèna pon **lèccèra**
Bapa' tanè sè tèdung pon **mangkadhâ***

2. *Èyatorè sarè ca'-oca' è bâbâ panèka sè ta' akor sareng ondhâghânnna bhâsa sè ampon tanto !*

Rama sè tèdung pon jhâghââ.

3. Pèlèyanna oca' (diksi) sè ka'dimma sè pantes èghuna'aggi mènangka panyeddhâ'èpon bhâsa (*Estetis*), kaanghuy aghenna'è oca' sè korang neng sa'ir laghu è bâbâ panèka? Èssèè ... kalabân ca'-oca' sè ampon kasandhing sè dhâddhi panyeddhâ'na bhâsa !

Bhungana atè bulâ...è...è...è...
.....rèng bânnya' bhâlâ bânnya' tatangghâ

Ghunana
Ontongnga
Tebbâssa
pojhurrâ

4. Ngèrèng tantowaghi petthèghân sa'ir laghu è bâbâ panèka, tamaso' oca' sè aghâdhû' artè samasthèna (*Denotatif*), ponapa oca' sè aghâdhû' artè lebbi dâri sè samasthèna (*Konotatif*)! *Jhârbâ'âghi ponapa sabâbbhâ?*

*Atatamen mabânnya' hasèl bhumèna
Mama'mor naghârâna bân bhângsana*

5. *Bapa' tanè sè tèdung pon jhâghââ....*
Jhâjhâl tantowaghi oca' sè ama'na copè' dâri oca' sè èecap tebbel neng sa'èr laghu è attas panèka!
6. Ca'-oca' è bâbâ panèka sarè oca' papadânnna (*s/nonim*), lajhu ghâbây okara!

Tèra'a - èsambhung - kalonta

7. Ca'-oca' è bâbâ panèka sarè oca' sè alalabânan (*antonim*), lajhu ghâbây okara!
Kènè'-jhubâ'-bhuḍhu
8. Sarè oca' sè aghândhu' (*Hipernim*) oca' sè èeccap mèrèng neng okara è bâbâ panèka?
 - Nom Hamid senneng mèyara **dhârâ** è dhâlemma.
 - Rasidi èngobângngaghi **Supra** sareng èbhuna, dhinèng Fiki èngobângngaghi **Vario** sareng majhâdi'na.
9. Sarè oca' sè aghândhu' sè è attasanna (*Hiponim*) neng okara è bâbâ panèka?
 - Ghung Gâfur bâ'âri' ngobângè **motor** anyar.
 - Rèng seppo kaulâ lalakonna **atanè**.

10. Jhung-rojhung ghulung bhâko...è...è...è...

Angka'è poka' sacangkèr bugghul sapèrèng.

Ponapa oca' papadânnna (*sinonim*) oca' sè èeccap tebbel neng sa'ir laghu è attas?

Indikator

3.4.3 Mengklasifikasi unsur kebahasaan teks lagu kreasi

3 Lalampa'an

Jhâjhârbâ'ân è bâbâ panèka bhâkal ajhârbâ'âghi bhâb parkara oca' noro' kadhâddhiyânnna. Nètènè oca' sè tamaso' qâ' ka oca' asal, otabâèpon oca' obâ'ân. Ngèrèng talèktèghi jhâjhârbâ'ân è bâbâ panèka!

Oca' noro' kadhâddhiyânnna

Oca' noro' kadhâddhiyânnna èpantha dhâddhi empa' èngghi panèka:

1. Oca' Asal

Oca' asal èngghi panèka oca' sè ghi' ta' aobâdâri asalla, sabâb ta' ngaollèèmbuwân akadhi ter-ater, sessellan, tor panotèng. Oca' asal èsebbhut jhughân kalabân oca' lèngghâ.

Oca' asal bâdâ sè kadhâddhiyânn dâri :

- Sakeccap:
conto : bân, **ta'**, ghun, tor, tang, neng, ghân, tor samacemma.

- Amir **bân** Samsul satarètan.
- Nom Hamid bâri' mondhut perrèng **ghân** lèma èbu salonjhur.
- Ghung Hasan ngoladhi kerrabhân sapè **neng** lo-nalon.
- Dukeccap;
conto : korsè, tanang, tèdung, mèjâ, kopèng, tor samacemma.
 - Pottrana Bhu Rahma sè bungso ajhuwâl **korsè**.
 - **Hamdi ta' asakola amrghâ sakè' tanang**.
 - **Alè' tèdung.** Mèlana ta' noro' ka dhâlemma Aghung.
- Tellokeccap;
conto : carèta, kalambhi, sopajâ, tor samacemma.
 - **Morèt kellas 7 noro'** addhuwân ngarang **carèta** Madhurâ
 - **Lè' Asnawi nangghâ' kalambhi** neng pasar Turi.
 - Manabi nètènè sapèdâ motor ngaghem helem **sopajâ** salamet dâlem parjhâlânán.
- Pa'keccap;
conto : kamondurân, Pamekkasan, kalangmangghâ, tor samacemma.
 - Kottha **Pamekkasan** èkennal sareng sebbhudhân Gerbang Salam.
 - **Kamondurân** kèbân sè bisa ngobâ bârna kolè'na, ghumantong dâ' bârna kennengnganna.
 - Alè'na Bâkir nangès sèghumen polana èsengnga' **kalangmangghâ**.

2. Oca' obâ'ân

Oca' obâ'ân èngghi panèka **oca'** sè ampon aobâ dâri asalla, sabâb ngaollèèmbuwân akadhi ter-ater, sessellan, tor panotèng.

Oca' sè ngaollè ter-ater conto : a + kalambhi = akalambhi

ka + rojhâk = karojhâk

ta + lèbât = talèbât

Conto:

- **Pao sè èberri' aghungnga bâri', karojhâk** bân kancana!
- Aghung sè mèyos ka Pamekkasan asarèn neng ebbis, kantos **talèbât** dâ' Sampang.
- Kana' morèd SMP/MTs sabbhân arè Sennèn **akalambhi** potè bhiru.

Oca' sè ngaollè sesselan conto: ghimpo' + al = ghâlimpo'

sekkar + om = somekkar

kettek + ar = karettek

bhângon + in = bhinangon

Conto:

- Lakè-**binè'** **paḍâ** **aghâlimpo'** neng lon-alon kaangghuy nèngalè kerrabhân sapè.
- Kottha Songennep kalonta kalabân sebbhudhân **Somekkar**.
- Amin rowa ta' **abhinangon** kalabân orèngnga jhâ' dhâddhi pongghâbâ.

Oca' sè ngaollè panotèng conto : soko + na = sokona

bâghi + aghi + bâghiyaghi
bhersè + è = bhersè'è

Conto:

- Ahmadi ta' bisa amaèn Futsal amarghâ **sokona** bârâ.
- Cong! Sèngko' mènta'a tolong pèssè rèya **bâghiyâgħi** ka tang ana'.
- Sabellun pangajhârân èmolâè, **bhersè'è** ghâllu rombu sè bâdâ neng bângkuna bâng-sèbâng.

3. Oca' Rangkep

Oca' rangkep èngghi panèka sèttong oca' èdukalèyaghi kalabân sabâgiyâñ otabâèpon sadhâjâna.

Macemmèpon oca' rangkep:

Oca' Rangkep Buto

Oca' rangkep buto èngghi panèka sèttong oca' èdukalèyaghi kalabân buto.

Conto: **Bâpa'-bâpa', Èbhu-èbhu**

Conto okara : **Bâpa'-bâpa', Èbhu-èbhu**, seppo anom sè **paḍâ** parjughâ.

Oca' Rangkep Adâ'

Oca' rangkep adâ' èngghi panèka sèttong oca' sè keccap adâ'na èdukalèyaghi.

Conto: Lalakè', bâbâllu', mamaca.

Conto okara: Aoraddhâ **lalakè'** dâri bujhel kantos to'ot.

Oca' Rangkep Buđi

Oca' rangkep buđi èngghi panèka sèttong oca' sè keccap buđina èđukalèyaghi.

Conto: jhâng-lanjhâng, jhung-rojhung

Conto okara : Sè amaèn volli neng PB. Pandawa orèngnga **jhâng-lanjhâng**.

4. Oca' camporan

Oca' camporan èngghi panèka duwâ' oca' èpasèttong tor aghândhu' artè sèttong.

Conto: gheddhâng dhulâng

Conto okara: Mak Hasan bâri' mogher **gheddhâng dhulâng** è pakarangan budiyâna roma.

Gambar: 1 Aghulung Bhako
sumber: membunuhindonesia.com

Pakon 3.1

È bâbâ panèka bâđâ laghu madhurâ "Sandorènnang". Èyatorè maos areng-sareng sakanca'an!

Sandorènnang

Cpt: Bradjak Koesoema

Ha' sandorènnang.....

Jhung-rojhung namen bhâko.... è..è..è...

Ollèna alako berrâ' apello konèng

Ha' sandorènnang.....

Jhung-rojhung ghulung bhâko.... è..è..è...

Angka'è poka' sacangkèr bugghul sapèrèng

Kèjhungnga sandorènnang sandorèntem

Đu... maélanga kasona bânnya' lako....

Ha' sandorènnang.....

Sennengnga atè bulâ.... è..è..è...

Tebbâssa rèng bânnya' bhâlâ bânnya' tatangghâ

Neng è pakon 3.1 bâdâ pan-saponapan pètanya sè kodhu èjâwâb sopajâ sampèyan langkong jhârbâ kalabân bâdâèpon laghu madhurâ "Sandorenang" akadhi oca' asal, oca' obâ'ân, jhughân oca' rangkep. Kaangghuy maghâmpang ajâwâb pètanya ampon èsađiyâ'âghi conto kaangghuy ajâwâb pètanya kalabân ghâlimpo'èpon. Jâwâb pètanya è bâbâpanèka sè sorop kalabân parèntana!

Pakon 3.2

Parèksanè conto è bâbâ panèka !

Ooo, **mon** ajhelling odî'na **orèng** majângan abhântal ombâ' sapo' angèn salanjhângngâ.

Parèksanè oca' sè èeccap kandhel jhughân mèrèng, ka'dinto mènangka oca' asal, sè ta' ngaollè ter-ater, sessellan, tor panotèng. Èyatorè sampèyan sareng kancana aghâlimpo' nolès okara sè bâdâ neng laghu madhurâ "Sandorenang" è attas, pas parèngè ghâris bâbâ sè tamaso' contona oca' asal, akadhi conto è attas!

Pakon 3.3

Neng okara è bâbâ ka'dinto tantowaghi sè ka'dimma sè tamaso' oca' asal? Jhughân tantowaghi kadhâddhiyân dâri saponapa keccap?

Sanajjân jhâman samangkèn **katompa'an** ampon cè' majhuna, nangèng panjhennengngan sareng bhâdhân kaulâ kodhu padâ ngastètè, sabâb kalabân bâdâèpon **katopa'an** sè cè' santa'na ta' sakonè' bâdâna **kacalaka'an**. Ètèmbhâng kantha ghâpanèka ango'an rè-lèrè bisaos, dhâbuna para seppo ka'dinto sè ènyamaè ghâncang ta' nyapo' bilis.

No.	Oca' asal	Kadhâddhiyân dârikeccap
1.
2
3
4
5
6
7
8
9
10

Pakon 3.4

Oca' sè bâdâè dâlem kothak **tamaso' dâ' oca' asal**, ponapa **oca' obâ'ân?** Èyatorè parèngè tan**dhâ!**

No	Conto oca'	Oca' asal	Oca' oba'an
1	Nolès		
2	Sopajââ		
3	Rammè		
4	Nolongè		

5	Asalamet		
6	Kalabân		
7	Sorabhâjâ		
8	Asompa'a		
9	Marongo'		
10	Sajhina		

Pakon 3.5

Éyatorè serrat katerrangannèpon oca' asal kalabân aghuna'aghi bhâsana sampèyan **dhibi'**, mabi bhâsa èngghi bhunten!

Oca' asal èngghi panèka :

.....
.....
.....

Pakon 3.6

Éyatorè abhâdhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' asal è bâbâ panèka, mabi bhâsa èngghi bhunten!

No.	Oca' asal	Okarana
1.	Sampan
2	Ngajhi
3	Rammè
4	Bhâjheng
5	Salamet
6	Kalabân
7	Sorabhâjâ
8	Kerrong

9	Marongo'
10	Ngèrèng

Pakon 3.7

Éyatorè Jhârbâ'aghiponapa sè èmaksot kalabân oca' obâ'ân? Kalabân aghuna'aghi bhâsanâ sampèyan dhibi'!

Oca' obâ'!n èngghi panèka :

.....
.....
.....

Pakon 3.8

Parèksanè conto è bâbâ ka'qinto!

No.	Oca' Obâ'ân	Ter-ater/panotèng + oca' asal
1.	Abhântal	Ter-ater a + bhântal
2.	Odi'na	Odi' + panotèng na

Pakon 3.9

Conto è attas aropa'aghi bhâb oca' noro' kadhâddhiyânnâ. Ka'qinto sanget èkabhuto dâlem pangajhârân laghu *kreas*/Madhurâ. Éyatorè sampèyan asareng ghâlimpo'èpon nyerrat oca' obâ'ân sè bâdâ neng laghu Madhurâ "Sandorènnang"birjhi' akadhi conto è attas!

No.	Oca' obâ'ân	Ter-ater/panotèng + oca' asal
1.
2.
3.
4.
5.

Pakon 3.10

Jhâjhâl aghâbây conto okara sè aghândhu' contona oca' rangkep buto, rangkep adâ', tor rangkep budi, bang-sèbângnga sèttong okara!

Pakon 3.11

Parèksanè conto è bâbâ ka'dinto!

No.	Oca' Rangkep	Oca' asal + Rangkep
1.	Lalakè'	La + lakè' = rangkep adâ'
2.	Pènter- pènter	Pènter + pènter = rangkep buto
3.	Jhung-rojhung	Jhung + rojhung = rangkep budi

Pakon 3.12

Conto è attas mènangka bhâb oca' rangkep, èngghi panèka sèttong oca' èdukalèyaghi kalabân sabâgiyân otabâ sakabbhiyânnna. Dâri conto è attas èyatorè sampèyan sadhâjâ nyarè contona oca' rangkep sè laèn kalabân ngèssè'è kothak è bâbâ panèka!

No.	Oca' Rangkep	Oca' asal + Rangkep
1.
2.
3.
4.
5.
6.

Indikator

3.4.4 Menyimpulkan pesan moral lagu kreasi

Lalampa'an

Pakon 4.1

Êyatorè maos patètè laghu Madhurâ "Sandorènnang" èbâbâpanèka, kalabân ghâlimpo'èpon bâng-sèbâng, sopajâ mangghi pamertè beccè'/bhâbhuddhin tengghi sè bisa èlampa'aghi dâlem kaođi'ân rè-saarè!

Sandorènnang

Ha' sandorènnang.....

Jhung-rojhung namen bhâko.... è..è..è...

Ollèna alako berrâ' apello konèng

Ha' sandorènnang.....

Jhung-rojhung ghulung bhâko.... è..è..è...

Angka'è poka' sacangkèr bugghul sapèrèng

Kèjhungnga sandorènnang sandorèntem

Du... maèlanga kaso mabânnya' lako....

Ha' sandorènnang.....

Sennengnga atè bulâ.... è..è..è...

Tebbâssa rèng bânnya' bhâlâ bânnya' tatangghâ

Pakon 4.2

Okara neng laghu Madhurâ pađâ sareng okara sè bâđâ neng puisi Madhurâ.

Okarana đâ'-panđâ' nangèng aëssè pan-saponapan pamertè beccè'/bhâbhuddhin tengghi, sè beccè' èlampa'aghi neng kaođi'ân rè-sa'arè.

Pakon 4.3

Ngèrèng jâwâb pètanya è bâbâ panèka sè sorop sareng parèntana!

- 1) Neng sa'ir laghu è bâbâ panèka bhâ' ponapa maksottèpon oca' sè eccap kandhel? Terrangngagi sakadhârrâ!

Jhung-rojhung namen bhâko.... è..è..è...

Ollèna alako berrâ' apello konèng

- 2) Ponapa maksottèpon oca' sè èeccap kandhel neng okara laghu è bâbâ panèka ?

Jhung-rojhung namen bhâko.... è..è..è...

Ollèna alako berrâ' apello konèng

- 3) Sala sèttong kabiyâsa'annèpon orèng Madhurâ èngghi panèkasabbhâr narèma neng kaođi'ânnèpon rè-sa'arè kong-langkong đâlem bhâb tatedđhân/dhâ'ârân. Jhâjhâl sarè okara sè ka'đimma neng okara laghu "Sandorènnang", sè bisa abhuktèyaghi jhâ' orèng Madhurâ panèkasabbhâr narèma.
- 4) Jhâjhâl sarè okara neng laghu "Sandorènnang" sè nodhuwâghi jhâ' rèng Madhurâ senneng đâ' lalakon għutong rojhung kalabân bhâlâ tangghâ!
- 5) Ponapa maksottèpon okara neng laghu è bâbâ panèka?

Kèjhungnga sandorènnang sandorèntem.

Du... maélanga kaso mabânnya' lako.

Pakon 4.4

Saamponna lastarè ajâwâp pètanya è attas, jhughâñ ampon ngaonèngè jhâ' saongghuna laghu "Sandorènnang" aghândhu' pamertè beccè'/bhâbhuddin tènggħi, sè bisa èlampa'agħi đâlem kaođi'ān rè-saarè. Èyatorè sampèyan abhâdhi ghâncaran sè aghândhu' pamertè beccè'/bhâbhuddin tènggħi, manabi ampon lastarè maos neng adâ'na kellas!

Indikator

4.4.1 Mengungkapkan isi lagu kreasi

5

Lalampa'an

Pakon 5.1

Ngèrèng maos polè laghu Madhurâ "Sandorènnang" panèka, kalabân kermèkkèr bhâ' ponapa èssèna laghu ghâpanèka ?

Conto:

Jhung-rojhung molong bhâko....è...è...è...
Ollèna alako berrâ' apello konèng

Maksottèpon: Orèng Madhurâ bâkto malastarè sèttong lalakon berrâ', jhung ghântè tolong. Saè satatangghâ'an, satarètan, jhughân sana' poto.

Pakon 5.2

Jhâjhâl jhârbâ'âghi èssèna otabâ maksoddhâ sa'ir laghu Madhurâ è bâbâ panèka!

Jhung-rojhung ghulung bhâko....è..è..è...
Angka'è poka' sacangkèr bugghul sapèrèng

Maksottèpon:

.....
Kèjhungnga sandorènnang sandorèntem
Du... maèlanga kasona bânnya' lako....

Maksottèpon:

.....
Sennengnga atè bulâ.... è..è..è...
Tebbâssa rèng bânnya' bhâlâ bânnya' tatangghâ

Maksottèpon:

1. Sa'amponna pađâ ngaonèngè dâ' ka èssèna sa'ir laghu Madhurâ è attas, èyatorè sampèyan sareng ghâlimpo'na abhâdhi pokeddhânnna èssè otabâ maksottèpon laghu Madhurâ ghâpanèka!

Jâwâp :

Indikator

4.4.2 Membaca notasi lagu kreasi

6

Lalapa'an

Dâlem malastarè settong lalakon, beccè'na sampèyan ghâdhuwân pèkkèran "rajâ atè", sabâb kalabân rajâ atè panèka lalakonna sampèyan dhuli lastarè, tor tekka hajhât.

Sabellunna maos laghu Sandorènnang, ngèrèng tètènè ñhimèn ondhakkèpon laghu (tangga nada). Ondhakkèpon laghu (tangga nada) sè biyâsa èghuna'aghi èngghi panèka *do, rè, mè*.

Tètènè conto è bâbâ panèka!

1 2 3 4 5 6 7 (*saterrossèpon lebbi tengghi*) 1 2 3
do rè mè fa sol la si do rè mè

Sandorènnang

Cpt: Bradjak Koesoema

5 . 3 2 1 2 3 | 5 .
Ha' san - do - rèn - nang

1 3 4 . 3 1 6 \$. 6 6 6 . |
Jhung - ro - jhung mo - long bhâ - ko èèè

6 1 | 5 5 6 5 | 3 2 2 3 5 | 3 . . . |
Ol - lè - na a - la - ko ber - râ' a - pel - lo - ko - nèng . .

5 . 3 2 1 2 3 | 5 .
Ha' san - do - rèn - nang

1 3 | 2 . 3 1 6 | 5 . 6 6 | 6 .
Jhung - ro - jhung ghu - lung bhâ - ko èèè

6 1 | 5 5 5 6 5 | 3 2 5 3 2 | 1 . . . |
 Ang - **ka'** - è po - **ka'** **sa** - cang - kér bugghul sa - pè - rèng

0 2 2 | 2 . 2 2 2 3 | 1 1 2 3 1 6 | . . .
 Kè - jhung - nga sān - **do** - rèn - nang sān **do** rèn - tem

6 . 5 3 | 5 . 6 5 | 3 5 3 1 | 2 . . 0 |
 Du maè - la - nga ka - so - na - bān - **nya'** la - ko

5 . 3 2 1 2 3 | 5 . .
 Ha' san - **do** - rèn - nang

13 2 . 3 | 1 6 5 . 6 | 6 6 . |
 Sen - neng - nga a tè bu - lâèèè

6 1 | 5 5 5 6 5 | 3 2 5 3 2 | 1 . . . |
 Teb - bâs - sa rèng bâñ - **nya'** **bhâ** - lâ bâñ**nya'** ta - tang - ghâ

Pakon 6.1

Pakonan panèka èyatorè panjhennengangan arengreng maos ondhâgghâ laghu bâng-sèbâng kalabân conto:

5 . 3 2 1 2 3 | 5 . .
 sol me - **do** - re - sol

Sa'amponna sala sèttong kanca majhu **kaadâ'**, èyatorè parèngè tanđhâ kalèng neng pèlèyan kothak sè è èrèng!

No.	Nyama	Maos ondhâgghâ laghu		
		Maos ondhâgghâ laghu kalabân leres	Maos ondhâgghâ laghu kalabân korang leres	Maos ondhâgghâ laghu kalabân kalèro
1	A			
2	B			
3	C			

Indikator

4.4.3 Melakukan tembang lagu kreasi

7

Lalampa'an

Pakon 7.1

Jhâjhâl sampèyan bâng-sèbâng maos laghu "Sandorènnang" neng adâ'na kellas, kalabân ngakorraghi sareng ondhâkkèpon laghu sè bâdâ!

Sandorènnang

Cpt: Bradjak Koesoema

5 . 3 2 1 2 3 | 5 .
Ha' san - do - rèn - nang

1 3 4 . 3 1 6 \$. 6 6 6 .|
Jhung - ro - jhung mo - long bhâ - ko èèè

6 1 | 5 5 5 6 5 | 3 2 2 3 5 | 3 . . .
Ol - lè - na a - la - ko ber - râ' a - pel - lo - ko - nèng . .

5 . 3 2 1 2 3 | 5 .
Ha' san - do - rèn - nang

1 3 | 2 . 3 1 6 | 5 . 6 6 | 6 .
Jhung - ro - jhung ghu - lung bhâ - ko èèè

6 1 | 5 5 5 6 5 | 3 2 5 3 2 | 1 . . . |
Ang - ka' - è po - ka' sa - cang - kér bugghul sa - pè - rèng

0 0 2 2 | 2 . 2 2 | 2 3 | 1 1 2 3 1 | 6 . . 0 |
Kè - jhung - nga san - do - rèn - nang san do rèn - tem

6 . 5 3 | 5 . 6 5 | 3 5 3 1 | 2 . . 0 |
Du maè - la - nga ka - so - na - bân - nya' la - ko

— — — |

5 . 3 2 1 2 3 5 .
Ha' san - dō - rèn - nang

13 2 . \$ 1 6 5 . 6 | 6 6 . |
Sen - neng - nga a tè bu - lâèèè

6 1 | 5 5 5 6 5 | 3 2 5 3 2 | 1 . . . |
Teb - bâs - sa rèng bân - nya' bhâ - lâ bânnya' ta - tang - ghâ

Sa'amponna sala sèttong kanca majhu ka adâ', èyatorè parèngè tanđhâ pakal neng pèlèyan kothak sè è **kasandhing!**

No.	Nyama	Carana maos laghu "Sandorènnang"								
		Akor kalabân sa'èr laghuna			Ongghâ toronna sowara akor kalabân ondhâggâ laghu			Carana alaghuvâghi akor kalabân aksaraèpon		
		1	2	3	1	2	3	1	2	3
1	A									
2	B									
3	C									

Uji Kompetensi Semester 1

1. Kadhiponapa carana nyopprè bhuḍhâjâ / kasennèyan Madhurâ tetep bâdâ tor è kalèburi magârsarèna ?
 - a. Ngangoḍâdhân Madhurâ dhuli ajhâr bhuḍhâjâ/ kesennèyan Madhurâ
 - b. Ngangoḍâdhân Madhurâ ta' osa ngèjâbhi bhuḍhâjâ Madhurâ
 - c. Ngangoḍâdhân Madhurâ pasra dâ' para seppo sè paḍâ lèbur
 - d. Ngangoḍâdhân Madhurâ paḍâ ajhâr bhuḍhâjâ /kesennèyan ghâpanèka manabi bâdâ sè ngajhâk
2. Kadhiponapa manabi bhuḍhâjâ tatakrama Madhurâ ta' èyajhârragli ka morèd?
 - a. Ta' aponapa sabâb morèt bisa ajhâr dhibi' è compo'na
 - b. Parlo tetep èyajhârragli saè è sakola'an kong-langkong è po'-compo'
 - c. Ta' osa sabâb tatakrama bâdâ dhibi'
 - d. Cokop orèng seppo è compo' sareng ghuru è sakola'an sè ngalampa'aghi
3. Aponapa sabâb Topèng Dhâlâng sè bâdâ è Madhurâ ahèr-ahèr panèka ma' katèngal sajân obus. Pasèra kodhuna sè mertè/ mèyara kesenèyan madhurâ ghâpanèka kantos dhâddhiyâ kasenèyan sè aghuna mongghu dâ' maghârsarèna otabâ dâ' naghârâna?
 - a. Sadhâjâ maghârsarè Madhurâ
 - a. Sadhâjâ maghârsarè Madhurâ asareng pamarèntana
 - b. Pamarèntaan sè bâdâ è Madhurâ
 - c. Orèng sè lèbur dâ' Topèng Dhâlâng
4. Sastra Madhurâ bânnya' macemmèpon, sala sèttongnga èngghi panèka laghu kreasi Madhurâ. Ponapa sè èmaksot kalabân laghu madhurâ ghâpanèka!
 - a. laghu sè bâdâ è Madhurâ
 - b. laghu sè èyangghit rèng Madhurâ
 - c. laghu sè aghuna'aghi bhâsa Madhurâ
 - d. laghu sè èlaghuwâghi bi' rèng Madhurâ
5. Orèng Madhurâ ka'alok mènangka orèng sè senneng alako berrâ'. Kadhiponapa Kapprana orèng Madhrâ ka'angghuy maèlang rassa bhusen dâlem alako berrâ' ?

- a. alguwâghi laghu Madhurâ
 - b. lân-jhâlânâ
 - c. so-ngaso
 - d. ngènom jhâmo
6. Neng okara è bâbâ panèka sèka'đimma sè ajhârbâ'âghi jhâ' orèng Madhurâ biyâsa aghutong rojhung?
- a. Dâlem kaođi'ân rè-sa'arè maghârsarè Madhurâ ta' ghâđhuwân kabiyâsa'an ghutong rojhung kaangghuy malastarè sèttong kalakowan sè berrâ'.
 - b. Dâlem kaođi'ân rè-sa'arè maghârsarè Madhurâ ghâđhuwân kabiyâsa'an ghutong rojhung kaangghuy malastarè sèttong kalakowan sè berrâ', kalabân nyo'on bâjârân.
 - c. Dâlem kaođi'ân rè-sa'arè maghârsarè Madhurâ kodhu èpaksa ka'angghuy ghutong rojhung dâlem malastarè sèttong kalakowan sè berrâ'.
 - d. Dâlem kaođi'ân rè-sa'arè maghârsarè Madhurâ ghâđhuwân kabiyâsa'an ghutong rojhung kaangghuy malastarè sèttong kalakowan sè berrâ'.
7. Sa'ir laghu Madhurâ biyâsa aëssè ghâmbhârân tèngka pola dâlem kaođi'ân rè-sa'arè, kajhâbhâna....
- a. sè-kasèyan
 - b. ka'aghâma'an
 - c. ghântè calè
 - d. bâburughân
8. Dâlem parkara ponapa bhâi rèng Madhurâ sè aghutong rojhung?
- a. Alorok kancana sè la-nyala
 - b. alakon bhârâng kajhubâ'ân
 - c. Ngojuk tatangghâna sè ta' anđi'
 - d. alakon bhârâng kabhâghusan
9. Okara è attas panèka ta' rontot, manabi èparontot èngghi panèka
- a. Sa'ir laghu Madhurâ aëssè ghâmbhârân tèngka pola dâlem kaođi'ân rè-sa'arè.
 - b. Sa'ir laghu Madhurâ aëssè tèngka pola ghâmbhârân dâlem kaođi'ân rè-sa'arè.
 - c. Madhurâ aëssè sa'èr laghu ghâmbhârân tèngka pola dâlem kaođi'ân rè-sa'arè.
 - d. Dâlem kaođi'ân rè-sa'arè Madhurâ aëssè ghâmbhârân sa'ir laghu tèngka pola.

10. Rèng Madhurâ **ka'alom** kalabân orèng sè ghumatè nolongè tatangghâ sè bhuto bhântowan. **Sanaossa ta' ebâjâr ta' aponapa**, cokop ghân tambhâna lapar sakadhârrâ.
 Okara neng è attas panèka akor kalabân sa'ir laghu Madhurâ
 a. Jhung-rojhung molong **bhâko....è..è..è...**
Ollèna alako berrâ' apello konèng
 b. **Bhungana atè bulâ.... è..è..è...**
Tebbâssa rèng bânnya' bhâlâ bânnya' tatangghâ
 c. **Kèjhungnga sandorènnang sandorèn tem**
du maèlanga kasona bânnya' lako
 d. Jhung-rojhung ghulung **bhâko.... è..è..è...**
Angka'è poka' sacangkèr bugghul sapèrèng
11. **Bhungana atè bulâ.... è..è..è...**
Tebbâssa rèng bânnya' bhâlâ bânnya' tatangghâ
 Neng sa'ir laghu è attas, bhâ' ponapa laèn oca'na/oca' papadânnna oca' sè èeccap tebbel ghâpanèka?
 a. lesso
 b. għunana
 c. pèragħħâ
 d. mogħuk
12. È bâbâ panèka sè nodhuwâghi għunana lagħu Madhurâ ènggħi panèka...
 1. *noro' eppṙesan lagħu*
 2. *maɛlang lesso*
 3. *maɛlang bħusen*
 4. *terro ċalemma orèng, sabâb sowarana bhâghus.*
 5. *nombuwâghi rassa pangemman ðâ' Bhângsa ban Nagħârâ.*
 6. *alaksana'agħi pakonna ghuru*
 a. 1-2-3 lerres
 b. 2-3-4 lerres
 c. 2-3-5 lerres
 d. 3-4-6 lerres
13. **Sala sèttong lagħu Madhurâ ènggħi panèka "Sandorènnang". Lagħu kasebbhut **ayangħhit sareng****
 a. Bayu WR
 b. Zaini SM
 c. Arach Jamali

- d. Bradjak Koesoema
14. Oca' sè aobâ dâri asalla, sabâb ngaollè èmbuwân èsebbhut
- Oca' obâ'ân
 - oca' rangkep
 - Oca' asal
 - oca' camporan
15. Maos patètè okara è bâbâ panèka!
- Alhamdulillah satèya ella dâpa' ka jhâman **kamajhuwân**. Katompa'an è dhârâ', è tasè', è bâng-abâng kabbhi ella cè' ghâmpangnga. Èntara dâ'emma'a bhâi sakejjhâ' ella dâpa' dâ' tojjhuwân, sabâb sakabbhinna pađâ ngangghuy messin.
- Ponapa oca' asalla oca' sè èeccap tebbel neng okara è attas ghânèka?
- Kamajhu
 - b. majhuwân
 - majhu
 - kamajhuwân
16. Oca' asal sè èeccap mèrèng neng okara è bâbâ panèka, kadhâddhiyân dâri sapona keccap?
- Alhamdulillah *satèya* ella dâpa' ka jhâman kamajhuwân. Katompa'an è dhârâ', è tasè', è bâng-abâng kabbhi ella cè' ghâmpangnga. Èntara dâ'emma'a bhâi sakejjhâ' ella dâpa' dâ' tojjhuwân, sabâb sakabbhinna pađâ ngangghuy messin.
- sakecap
 - tello keccap
 - đukeccap
 - pa'keccap
17. *Jhubâ' beccè'na orèng, ghumantong dâ' ka lalakonna.*
- Oca' sè èeccap tebbel neng okara è attas panèka tamaso' oca' obâ'ân sè nagollè.....
- Ter-ter
 - sessellan
 - panotèng
 - èrangkep
18. *Allah SWT, ngaonèngè dâ' sadhâjâ karettek* kèpon manossa.

Oca' sè èeccap tebbel neng okara è attas panèka tamaso' oca' obâ'ân sè ngaollè sessellan. Oca' asalla èngghi panèka.....

- a. Kettek
- b. b. ngaret
- c. rentek
- d. d. rettek

19. *Magħārsarè Madhurâ ghâdhuwâñ kabiyâsa'an alako ghântè tolong ka'angghuy malastarè bhâñ-sabbhâñ kalakowan berrâ'.*

È bâbâ panèka sè sè tamaso' oca' papadâんな oca' sè èeccap kandhel neng okara è attas èngghi panèka....

- a. asaor mano'
- b. samarambhâ
- c. jhung-rojhung
- d. bang-sèbâng

20. *Kejhungnga sandorènnang sandorèntem
Du..... maèlanga kasona bânnya'lako*

Neng sa'ir laghu è attas nanđhâ'âghi jhâ' laghu Madhurâ aghuna ka'angghuy.....

- a. neng-sennengangan
- b. kasè-kasèyan
- c. palegghirâñ
- d. ngèlangngaghi rassa lesso

21. *Sa'ir laghu è bâbâ panèka sè aghuna'aggi katerrang (latar) ponapa?*

Pajjhâr lagghu arèna pon nyonara

Bapa' tanè sè tèdung pon jhâghâ'â

- a. bâkto
- b. kabâđâ'ân
- c. kennengangan
- d. rassa

22. *Sa'ir laghu è bâbâ panèka sè nodhuwâghi orèng/bhârâng sè bâđâ è qâlem laghu (Tokoh/Penokohan), èngghi panèka.....*

- a. Pajjhâr lagghu arèna pon nyonara
- b. Bapa' tanè sè tèdung pon jhâghâ'â
- c. Ngala' are' so landu' tor capèngnga
- d. Ajhâlânnaghi sarat kawâjibhâñ

Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna’!

1. Maos patètè ghâncaran è bâbâ panèka!

Cè’ saroju’na manabi buku panèka èpadhâddhi pandhuman mongghu dâ’ orèng Madhurâ tor orèng lowar Madhurâ kaangghuy ngaonèngè orèng Madhurâ sè saongghuna. Okara sè èyangghit A. Latif Wiyata lèbât buku panèka, ghâmpang èbhâddhâr tor èkangartè. Latif jhughân ajhârbâ’aghi **kalabân ca’oca’** sè **lumbra** ghâmpang ètarèma sareng sadhâjâ orèng Madhurâ. Namong, buku panèka jhughân ta’ sèsèp dâri pan-saponapan kakorangan, akadhi: dhâlubângnga sè ta’ bhâghus, tolësanna ta’ rontot, tor èn-laènna.

Jhâjhâl jhârbâ’aghi okara-okara è attas sè nodhuwâghi ponjhullâ buku sè èbheddhârâ!

.....
.....
.....
.....

2. Jhâjhâl jhârbâ’aghi contona sangka’an-sangka’**an jhubâ’** orèng lowar dâ’ orèng Madhurâ!

.....
.....
.....
.....

3. Latif aghâmbhârrâgħi sadhâjâ **bhudhâjâ Madhurâ** sè **lerres** tor sè **sokkla**; **bhudhâjâ sokkla** sè **ođi’** è **magħârsarè Madhurâ**.

Ponapa sè èmaksot **bhudhâjâ sokkla** sè èghândhu’ okara è attas? Jhârbâ’aghi pajhârna’!

.....
.....
.....

4. Ponapa sè èmaksot **bhudhâjâ Madhurâ** sè **sokkla**? Sebbhuddhâgħi 5 macem contona!

.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. Kadhiponapa carana ka'angghuy majhegjheg odi'na bhudhâjâ Madurâ sè sokkla, otamaèpon è maghârsarè qât-ngodâdhân? Jhârbâ'âghi kalabân jhârna'!
-
-
-
-

6. Jhâjhâl tolès sa'èr laghu Madhurâ "Sandorènnang" sè nodhuwâghi jhâr
rèng Madhurâ senneng alako għutong rojhung!
7. *Kejhungnga sandorènnang sandorèntem*
Du... maɛlangu kasona bânnya' lako....
Ponapa maksottèpon Sa'ir laghu è attas panèka? Jhâjhâl jhârbâ'âghi kalabân jhârna'!
8. *Għung Hasan sareng Għung Osman **Satarètan**. Kađuwâna padâ ngastanè ghuru Bhâsa Madhurâ.*
Oca' sè èghâris bâbâna neng okara è attas jhârbâ'âghi tamaso' oca'.....
amargħâ
9. Sa'amponna sampèyan maos lagħu "Sandorènnang" tarèka ponapa sè bisa ċlampa'agħi dàlem kaođi'ān rē-sa'arè? Jhârbâ'âghi sakadhârrâ.
10. Jhâjhâl tolès katerranganna oca' obâ'ān, bâng-sèbângnga berri' sèttong conto!

Kompetensi Dasar

- 3.4. Memahami struktur teks, unsur kebahasaan, dan pesan moral puisi secara lisan dan tulis.
- 4.4 Mengapresiasi secara lisan dan tulis teks puisi.

INDIKATOR

- 3.4.1 Menjelaskan teks puisi
- 3.4.2 Mengidentifikasi struktur teks puisi.
- 3.4.3 Mengklasifikasi unsur kebahasaan teks puisi.
- 3.4.4 Menyimpulkan pesan moral puisi.

- 4.4.1 Mengungkapkan isi puisi.
- 4.4.2 Membaca indah puisi.

(Metthèk dâri google.com)

Indikator
3.4.1 Menjelaskan Teks Puisi

1 Lalampa'an

Oca' puisi panèka asalla dâri bhâsa Yunani èngghi panèka oca' *poiesis* artèna abhâdhi. Artè abâdhi panèka aghândhu' maksot orèng ngangghit puisi èstona abâdhi ghâmbhârân èssèna atèna. Pokeddhâ, puisi èngghi panèkaghâmbhârânèssèna atè sareng pèkkéranna orèng sè ngangghit puisi abujut ca'-oca' sè saè. Èyangghep saè polana aghândhu' ghuru laghu sareng aghândhu' artè sè bânnya'. Pokeddhâni puisi panèka ta' langgheng, namong abâ-obâ noro' obâna sareng macemma puisi.

Manabi orèng abâdhi puisi panèka ta' èjhârbâ'aghi lanjhâng lèbâr akadhiyâ orèng abâdhi ghâncaran. Ponapa'a bisaos sè èjhârbâ'âghiyâ ènyarèyaghi ca'-oca' sè rèngkes namong bânnya' parkara sè bisa èjhârbâ'âghiyâ. Kaangguy parkara panèka èghuna'aghi oca' kèyasan sareng parlambhâng.

Kèyasan panèka artèna nyambhât sèttong parkara kalabân sambhâdhân sè laèn sè èyangghep pađâ otabâ para' pađâ'â. Opama orèng kembhâr sè para' pađâ'â tor malarat èsarè bhidhâna, èsambhât akantha pènang èsèbâ' duwâ. Manabi parlambhâng panèka aghântè sèttong parkara kalabân parkara sè laèn. Opama parlambhâng pramuka engghi panèka tombuna nyèyor. Dhâddhi kèyasan panèka panèka aropa ca'-oca', manabi parlambhâng aropa bhârâng.

Puisi panèka mènangka angghidhân sastra sè palèng kona. Asabâb konana panèka tantona nombuwâghi cem-macemma puisi. Adhâsar dâri bâkto angghidhâna, puisi panèka bâđâ sè kona bâđâ jhugâ sè modèren. Puisi kona biyâsana ghi' apandhuman ka bânnya'na bhâris, ghuru sowara, sareng paddhâ anđheggâh. Manabi puisi modèren ampon ta' apandhuman polè ka bânnya'na bhâris, ghuru sowara, sareng paddhâ anđheggâh.

Aḍhâsar jhâjhârbâ'ân è attas, puisi èngghi panèka pamangghi, pèkkèran, sareng sowarana atè sè èpakalowar lèbat ris-bhâris otabâ lèbat paddhâ andhiegghân tor èsoson ngangguy okara sè saè. Ca'-oca' sè bâḍâ è bhân-sabbhân bhâris aropa'aghi ca'-oca' pèlèyan sè aghândhu' artè sè bânnya' tor aghândhu' bâburughân beccè'. È bâbâ panèka contona puisi modèrn. Èyatorè bâca patètè!

È SÈTTONG ARÈ È SÈTTONG MOSÈM

Angghidhân Abdul Gani

È settong arè è settong mosèm

Sèngko' so bâ'na padâ makopol kembhâng

Sambi nyarè bâlâng è ghâr-paghâr otabâ è bhun-kebbhun

È settong arè è settong mosèm

Lèbat nyarè kembhâng

Lèbat nyarè bâlâng è ghâr-paghâr

Tang tarèsna èbâghi ka bâ'na

Èbhârengngè monyèna poter

Ca'-oca' kalowar ta' kennèng tambhâ'.

Bâ'na coma neng-enneng

Kajuwân neng-enneng

Kebbhun bân kembhâng neng-enneng

Coma songay sè ngaracak

Ngancaè tang atè sè ngaracak.

Satèya ropana ta' bisa ngantos

Kajuwân èpogher kebbhun èjhuwâl

Poter ta' ngennèng amonyè

Pa'anabhân aobâ dhâddhi bengko

Tapè bâ'na pagghun neng-enneng.

Pakon 1.1

È attas ampon èjhârbâ'âghi puisi panèka aëssè ca'-oca' pèlèyan, bhâris, paddhâ andhiegghân, sareng èssè sè saè. Èyatorè bitong bânnya'na bhâris puisi È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm è attas! Contona bhâris puisi èngghi panèka:

Sèngko' so bâ'na padâ makopol kembhâng

Pakon 1.2

Għâlimpo'na bhâris panèka èsambhât paddhâ andhegħān. Īyatorè bitong bânnŷâ'na paddhâ andhegħān puisi *È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm* è attas! Contona paddhâ andhegħān puisi èngħi panèka:

È sèttong arè è sèttong mosèm

Sèngko' so bâ'na padâ makopol kembhâng

Sambi nyarè bâlāng è ghâr-paghâr otabâ è bhun-kebbhun

Pakon 1.3

Puisi panèka aghuna'agħi oca' kċeyasan. Kċeyasan panèka artèna nyambhât sèttong parkara kalabân sambhâdhâن sè laèn sè ċeċ-ċebha pađâ otabâ para' padâ'ā. Opama:

Ca'-oca' kalowar ta' kenneng tambhâ'

Ca'-oca' è attas ngèyasagħi orèng sè abu-dhâbu. Īyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy makopol kċeyasan è dâlem puisi *È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm* è attas!

Indikator

3.4.1 Mengidentifikasi Struktur Teks Puisi

2 Lalampa'an

Puisi panèka tamaso' angghidân sastra sè aghândhu' bâgiyân-bâgiyân. Bâdâ bâgiyân sè kaoladhân, bâdâ jhughâ sè ta' kaoladhân. Sè bisa kaoladhân èngghi panèka aropa bâdâna bhâris sareng paddhâ anđhegghân. Manabi sè ta' kaoladhân èngghi panèka tèma sareng bâburughân beccè'.

Ghâlimpo'na ca'-oca' è dâlem puisi ènyamaè bhâris. Bhâris panèka è dâlem ghâncaran biyâsana ènyamaè okara. Bhâris panèka jhughâ aghândhu' ghuru sowara. Lèbât bhâris panèka orèng sè ngangghit puisi makalowar èssèna atèna otabâ pèkkéranna.

Manabi bhâris sè èangghit panèka ampon aghâlimpo' pas ènyamaè paddhâ anđhegghân. Ghâlimpo'na bhâris panèka aropa sèttong pamangghi sè èjhârbâ'âghi lèbât ris-bhâris sè bâdâ è dâlem paddhâ anđhegghân ghâpanèka. Dhâddhi sèttong pamangghi sèttong paddhâ anđhegghân. Manabi ghâdhuwân pamangghi laèn, kodhu abâdhi paddhâ anđhegghân anyar.

Dhinèng tèma èngghi panèka maksot sè palèng pokô' (otama) dâri ponapa sè èjhârbâ'âghi sè ngangghit puisi è dâlem puisina. Maksotsè palèng pokô' (otama) panèka èjhârbâ'âghi ghân nè'-sakonè' è dâlem bhân-sabbhân bhâris sareng paddhâ anđhegghân. Tèma panèka aropa dhâsarra sosongan puisi. Dhinèng bâburughân beccè' panèka maksot sè saè sè bhâkal èpađâpa' dâ' ka sè maos puisi. Maksot sè saè panèka aropa nasèhat sè ngangghit puisi dâ' ka sè maos puisi.

Pakon 2.1

È attas ampon èjhârbâ'âghi puisi panèka aëssè pèkkâran, oca'na atè, sè ngangghit puisi. Bisa ajhârbâ'âghi jhâ' pèkkéranna sè ngangghit dâlem kabâdâ'ân rentek, atèna bhunga, sossa, kerrong, kocèbâ, sareng salaènna.

Èyatorè karembhâk sakanca'an kaangghuy abhâdhi bhâris puisi sè èssèna atèna sè ngangghit dâlem kabâdâ'ân bhunga kalabân aghuna'âghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

Opama: kembhâng = kembhâng lajhu mèsem

- a. Makompol =
- b. Nyarè =
- c. Tarèsna =
- d. Èbâghi =
- e. Èbhârengngè =
- f. Kalowar =
- g. Monyè =
- h. Neng-enneng =
- i. Ngantos =
- j. Èjhuwâl =

Pakon 2.2

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy abhâdhi bhâris puisi sè aëssè atèna sè ngangghit dâlem kabâdâ'ân sossa kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

Opama: kajuwân = kajuwân nondû' molar.

- a. Makompol =
- b. Nyarè =
- c. Tarèsna =
- d. Èbâghi =
- e. Èbhârengngè =
- f. Kalowar =
- g. Monyè =
- h. Neng-enneng =
- i. Ngantos =
- j. Èjhuwâl =

Pakon 2.3

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy abhâdhi bhâris puisi sè èssè atèna sè ngangghit dâlem kabâdâ'ân kerrong kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

Opama: Kajuwân = kajuwân coma bisa ngantos bâ'na.

- a. Makompol =
- b. Nyarè =

- c. Tarèsna =
- d. Èbâghi =
- e. Èbhârengngè =
- f. Kalowar =
- g. Monyè =
- h. Neng-enneng =
- i. Ngantos =
- j. Èjhuwâl =

Pakon 2.4

Èyatorè karembhâk sakanca'an kaangghuy abhâdhi bhâris puisi sè èssè atèna sè ngangghit dâlem kabâdâ'ân regghet kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

Opama: mosèm = mosèm apèsowan ka aèng.

- a. Makompol =
- b. Kebbhun =
- c. Èbâghi =
- d. Èbhârengngè =
- e. Monyèna =
- f. Ca'-oca' =
- g. Ta' kennèng =
- h. Tambhâ' =
- i. Coma =
- j. Aobâ =

Pakon 2.5

Puisi È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm è attas salaènna aëssè bhâb tarèsna jhughân aëssè bhâb pa'anabhân. Èyatorè karembhâk sakanca'an kaangghuy abhâdhi bhâris puisi bhâb pa'anabhân sè bâdâ è sakobengnga sampèyan kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

Opama: pagghun = pa'anabhân pagghun arobâ bâ'na

- a. makompol =
- b. kebbhun =
- c. èbâghi =

- d. èbhârengngè =
- e. monyèna =
- f. ca'-oca' =
- g. ta' kennèng =
- h. tambhâ' =
- i. coma =
- j. aobâ =

Pakon 2.6

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy abhâdhi bhâris puisi bhâb pa'anabhân sè jhâu dâri kennengnganna sampèyan kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

Opama: kembhâng = Kembhâng kèbâ ka Lombâng.

- a. Makompol =
- b. Nyarè =
- c. Tarèsna =
- d. Èbâghi =
- e. Èbhârengngè =
- f. Kalowar =
- g. Monyè =
- h. Neng-enneng =
- i. Ngantos =
- j. Èjhuwâl =

Pakon 2.7

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy nyarè tèma puisi È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm è attas!

Indikator

3.4.2 Mengklasifikasi Unsur Kebahasaan Teks Puisi

3 Lalampa'an

Ca'-oca' è dâlem puisi panèka aropa'aghi ca'-oca' pèleyan sè aghândhu' maksot. Maksot panèka mènangka èssèna atèna sè ngangghit. Sènganghit puisi kasokan ajhârba'aghiyâ kasossa'anna, kabhunga'anna, rassa kerrongnga lebât puisina.

Ca'-oca' sèèyangghit èngghi panèka ca'-oca' sè èyangghuy rè-sa'arè. Ca'-oca' panèka ta' parlo jhâng-lanhâng. Sanaos pandâ' tapè aghândhu' artè sè bânnya'. Artè sè bânnya' panèka mènangka maksot sè èjhârbâ'aghi sè ngangghit puisi.

Orèng ngangghit puisi panèka manabi ajhârbâ'aghiya sèttong maksot, bisa jhugâ ta' jhujhuk aparèng onèng ponapa sè èkamaksot. Bisa aghuna'aghi ca'-oca' sè pađâ otabâ para' padâ'â sareng ponapa sè èkamaksot. Tojjhuwâンna sopajâ ponapa sè èjhârbâ'aghiyâ sè ngangghit sopajâ èkaghâli kalabân jhârna' sareng sè maos puisi.

Pakon 3.1

Puisi È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm è attas aghândhu' ca'-oca' sè ta' kengèng èbâ-obâ maskè pađâ otabâ para' pađâ'â. Tapè manabi metthèk ca'-oca' è dâlem puisi panèka kengèng. Ca'-oca' è bâbâ panèka metthèk dâri puisi È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm. Èyatorè karembhâk sakanca'an sarè laèn oca'na!

Opama: pagghun = teptep.

- a. Makompol =
- b. Kebbhun =
- c. Èbâghi =
- d. Èbhârengngè =
- e. Monyèna =

- f. Ngantos =
- g. Ngennèng =
- h. Nambâ' =
- i. Coma =
- j. Aobâ =

Pakon 3.2

Ca'-oca' è bâbâ panèka metthèk dâri puisi È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm.
Éyatorè sarè lalabânanna, pas karembhâk sakanca'an!

Opama: **nambâ'** = maghili

- a. Makompol =
- b. Nyarè =
- c. Tarèsna =
- d. Èbâghi =
- e. Èbhârengngè =
- f. Kalowar =
- g. Monyè =
- h. Neng-enneng =
- i. Ngantos =
- j. Èjhuwâl =

Pakon 3.3

Puisi È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm è attas aghândhu' ca'-oca' asal.
 Ngèrèng karembhâk sakanca'an ka'anghuy nyarè oca' asal sè bâdâ è dâlem
 puisi kasebbhut!

Opama: mosèm.

.....

Pakon 3.4

Puisi *È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm* è attas aghândhu' ca'-oca' obâ'ân. Ngèrèng karembhâk sakanca'an ka'anghuy nyarè oca' sè kengèng ter-ater è dâlem puisi kasebbhut!

Opama: *èpogher* sè kadhâddhiyan *pogher* *ollè pangada'* è

.....
.....
.....
.....
.....

Pakon 3.5

Puisi *È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm* è attas aghândhu' ca'-oca' obâ'ân. Ngèrèng karembhâk sakanca'an ka'anghuy nyarè oca' sè kengèng ter-ater sareng panotèng è dâlem puisi kasebbhut!

Opama: *èbhârengngè*, *kadhâddhiyân* dari oca' *bhareng* kengèng pangada' èsareng panotèng è.

.....
.....
.....
.....
.....

Pakon 3.6

Puisi *È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm* è attas aghândhu' ca'-oca' rangkep. Ngèrèng karembhâk sakanca'an kaanghuy nyarè oca' rangkep sè bâdâ è dâlem puisi kasebbhut!

Opama: ghâr-paghâr.

.....
.....
.....

Indikator

4.4.3 Menyimpulkan Pesan Moral Puisi

4

Lalampa'an

Ampon èjhârbâ'âghi è attas, puisi panèka mènangka pakakas kaangghuy aparèng onèng èssèna atè sareng pèkkèranna orèng sè ngangghit puisi kalabân aghuna'âghi bhâsa sè saè. Parkara sè saè panèka bânnè namong bhâsana bisaos. Èssèna jhughâ kodhu sè saè. Parkara sè saè panèka aropa bâburughâñ beccè' sè bhâdhi èjhârbâ'âghiyâ sè ngangghit puisi è dâlem puisina.

È dâlem puisi, bisa bisaos èssèna atè sareng pèkkèran panèka pantes tor parlo èkaonèngè orèng laèn. Asabâb bânnya' èlmo sè bisa èkaollè lèbât puisi. Saè èlmo aghâma otabâ èlmo laènna. Kadhang orèng sè maos puisi mangghi jhâlân manabi mangghi kasossa'an. Sabâb bâdâ puisi sè nombuwâghi pangaterro sè rajâ kaangghuy kalowar dâri sadhâjâ kasossa'an.

Bisa bisaos orèng sè maos puisi nérôwè lân-jhâlân sè ampon èlampa'âghi sè ngangghit puisi kantos bisa ngaollè kabhunga'an. Otabâ orèng sè maos puisi bisa nyèngla tako' kongsè mangghi kasossa'an akadhi sè ampon èjhârbâ'âghi è dâlem puisi. Mala bâdâ jhughâ puisi sè bisa nambâl kabângalan kaangghuy abhillâi naghârâ.

Pakon 4.1

Puisi èangghit aghândhu' tojjhuwân sè saè. Tantona hal-hal sè saè dhâddhi pangajhârân otabâ bâburughâñ beccè' è dâlem puisi. Èyatorè karembhâk saghâlimpo' kaangghuy nyarè pangajhârân otabâ bâburughâñ beccè' dâlem tokèlan paddhâ andheggâñ sè kapèng sèttong puisi È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm panèka!

.....

È sèttong arè è sèttong mosèm

Sèngko' so ba'na padâ makompol kembhâng
Sambi nyarè bâlâng è ghâr-paghâr otabâ è bhun-kebbhun

.....

Opama:

Sokkorè ɖâ' Sè Kobâsa bâɖâna mosèm!

- a.
- b.
- c.

Pakon 4.2

Ēyatorè karembhâk sagħâlimpo' kaangghuy nyarè pangajhârân otabâ bâburughâñ beccè' ɖâlem tokèlan paddhâ anɖhegħħâñ sè kapèng ɖuwâ' puisi Ė Sèttong Arè Ė Sèttong Mosèm panèka!

.....
Ē sèttong arè è sèttong mosèm
Lèbât nyarè kembhâng
Lèbât nyarè bâlāng è ghâr-paghâr
Tang tarèsna èbâghi ka bâ'na

Opama:

Mosèm panèka paparèng ɖâri Sè Kobâsa.

- 1.
- 2.
- 3.

Pakon 4.3

Ēyatorè karembhâk sagħâlimpo' kaangghuy nyarè pangajhârân otabâ bâburughâñ beccè' ɖâlem tokèlan paddhâ anɖhegħħâñ sè kapèng tello' puisi Ė Sèttong Arè Ė Sèttong Mosèm panèka!

.....
Ēbhârengngè monyèna poter
Ca'-oca' kalowar ta' kennèng tambhâ'.

Opama:

Bhârengngè otabâ tololgħè kancana manabi mangnghi kasossa'an!

- 1.
- 2.
- 3.

Pakon 4.4

Èyatorè karembhâk saghâlimpo' kaangghuy nyarè pangajhârân otabâ bâburughân beccè' dâlem tokèlan paddhâ andhegghân sè kapèng empa' puisi È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm panèka!

Ba'na coma neng-enneng
Kajuwân neng-enneng
Kebbhun bân kembhâng neng-enneng
Coma songay sè ngaracak
Ngancaè tang atè sè ngaracak.

Opama:

Manabi tapangghi sareng kancana, sapa jhâ' sampè' soker!

1.
2.
3.
4.

Pakon 4.5

Èyatorè karembhâk saghâlimpo' kaangghuy nyarè pangajhârân otabâ bâburughân beccè' dâlem tokèlan paddhâ andhegghân sè kapèng lèma' puisi È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm panèka!

Satèya ropana ta' bisa ngantos
Kajuwân èpogher kebbhun èjhuwâl
Poter ta' ngennèng amonyè
Pa'anabhân aobâ dhâddhi bengko
Tapè bâ'na pagghun neng-enneng.

Opama:

Mon bisa èlakonè samangkèn jhâ' antossaghi ka lagghu'!

1.
2.
3.
4.

Indikator

4.4.1 Mengungkapkan Isi Puisi

Lalampa'an

(Metthèk dâri gogle.com)

Orèng ngangghit puisi panèka makalowar èssèna atè sareng pèkkèranna. **Bisa bisaos prappa'na tarèsna.** La-mala bâdâ jhugâ atèna prappa'na sossa tor kerrong dâ' kakasèna. Rassa kerrong sareng kasossâ'an panèka bânnya' sabâbbhâ. Sadhâjâ sè ampon èsebbhuttaghi panèka manabi èjhârbâ'âghi

tantona cè' bânya'na. Namong è **đâlem** puisi, **jhâjhârbâ'ân** sè lanjhâng panèka bisa dhâddi **pandâ'** namong sabhâris bisaos. Mèlana panèka èsambhât bhâris.

Puisi bisa bisaos aëssè bhâb sè mabhunga sè nganghit. Rassa bhunga panèka nyothok sè ngangghit puisi **ka'anguy kabhunga'anna ghellâ'** èpadhâddhi bhâris puisi. Bhâb panèka dhâddhi pangajhârân **đâ'** ka sè maos puisi **ka'angghuy ètèro sareng èlampa'aghi** **đâlem** kaođi'an **rè-sa'arè**.

Ka'anguy ngaonèngè ponapa èssèna puisi, sè maos kodhu ra-ngèra ponapa sè ampon **èjhârbâ'âghi** sè ngangghit puisi. Sè maos puisi kodhu ajhârbâ'âghi ngangghuy bhâsana dhibi' kalabân jhârna' tor ta' aghuna'aghi polè këyasan. Bisa bisaos ponapa sè **èjhârbâ'âghi** orèng sèttong ka sèttongnga ta' padâ. Ta' padâna panèka asabâb bâđâna këyasan èđâlem puisi sè aghândhu' artè amađu.

Pakon 5.1

Bhân-sabbhân paddhâ andhegghân è **đâlem** puisi aghândhu' maksot. **Ka'angghuy** ngaonèngè maksot panèka, kodhu ajhârbâ'âghi èssèna sadhâjâ paddhâ andhegghân. Contona ajhârbâ'âghi èssèna tokèlan paddhâ andhegghân puisi akadhi è bâbâ panèka.

.....
pajjhâr lagghu
arèna pon nyonara
bapa' tanè sè tèđung
pon jhâghâ'â
.....

Paddhâ andhegghân è attas aëssè pa'anabhân nalèka bâkto pajjhâr. Bâkto panèka orèng tanè ampon abungo. **Pa'-bapa' tanè padâ** asanat sè mangkadhâ alako.

Cara è attas, bânnè tong-sèttongnga carana **ajhârbâ'âghi** puisi. Manabi bađâ cara laèn sè langkong parjughâ tor ghâmpang èyatorè **ghuna'aghi**. Èyatorè **karemhbâk sakanca'an** **ka'angghuy ajhârbâ'âghi** èssèna paddhâ andhegghân sèkapèng sèttong puisi *È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm* è bâbâ panèka!

.....
È sèttong arè è sèttong mosèm

Sèngko' so ba'na pađa makopol kembhâng
Sambi nyarè bâlâng è ghâr-paghâr otabâ è bhun-kebbhun

.....
.....
.....
.....
.....

Pakon 5.2

Éyatorè karembhâk sakanca'an kaangghuy ajhârbâ'âghi èssèna paddhâ anđheggħân sè kapèng duwâ' puisi Ĕ Sèttong Arè Ĕ Sèttong Mosèm è bâbâ panèka! Sampèyan bisa aghuna'âghi cara ajhârbâ'âghi paddhâ anđheggħân puisi akadhi conto è attas.

.....
É sèttong arè è sèttong mosèm
Lèbât nyarè kembhâng
Lèbât nyarè bâlâng è ghâr-paghâr
Tang tarèsna èbâghi ka bâ'na

.....
.....
.....
.....
.....

Pakon 5.3

Éyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy ajhârbâ'âghi èssèna paddhâ anđheggħân sè kapèng tello' puisi Ĕ Sèttong Arè Ĕ Settong Mosèm è bâbâ panèka! Sampèyan bisa aghuna'âghi cara ajhârbâ'âghi paddhâ anđheggħân puisi akadhi conto è attas.

.....
Ébhârengngè monyèna poter
Ca'-oca' kalowar ta' kennèng tambhâ'.

.....

Pakon 5.4

Èyatorè karembhâk sakanca'an kaangghuy ajhârbâ'âghi èssèna paddhâ anđheggħâñ sè kapèng empa' puisi *È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm* è bâbâ panèka! Sampèyan bisa aghuna'aghi cara ajhârbâ'âghi paddhâ anđheggħâ akadhi conto è attas.

Ba'na coma neng-enneng
Kajuwân neng-enneng
Kebbhun bân kembhâng neng-enneng
Coma songay sè ngaracak
Ngancaè tang atè sè ngaracak.

Pakon 5.5

Èyatorè karembhâk sakanca'an kaangghuy ajhârbâ'âghi èssèna paddhâ anđheggħâñ sè kapèng lèma' puisi *È Sèttong Arè È Sèttong Mosèm* è bâbâ panèka! Sampèyan bisa aghuna'aghi cara ajhârbâ'âghi paddhâ anđheggħâ puisi akadhi conto è attas.

Satèya ropana ta' bisa ngantos
Kajuwân èpogher kebbhun èjhuwâl
Poter ta' ngennèng amonyè
Pa'anabhâñ aobâ dhâddhi bengko
Tapè bâ'na pagghun neng-enneng.

Indikator

4.4.4 Membaca Indah Puisi

6

Lalampa'an

(Metthèk dâri google.com)

Aponapa puisi **ma' èmaos orèng?** Lalampa'an maos puisi panèka cè' parlona asabâb maos puisi panèka mađâpa' èssèna atè sareng pèkkèranna orèng sè ngangghit puisi **dâ' ka sè mèrengngaghi** puisi kasebbhut.

Maos puisi panèka bânnè namong è dâlem atè bisaos. Maos puisi panèka bisa èpakajâ. Biyasana maos puisi panèka èpakajâ manabi bâđâ addhuwân maos puisi. Sè parlo èkaonèngè sareng orèng maos puisi èngghi panèka (1) keccap, (2) robâ, sareng (3) ghuli-enneng. Keccap panèka saèna **ađhâbuwâghi ca'-oca'** è dâlem bhâris puisi. Robâ panèka abâ-obâna salèra sè maos puisi. Bisa aobâ dhâddhi regghet, bhunga, sossa, sareng salaènna. Ghuli-enneng panèka akor sareng **ghulina bhâdhân noro'è èssèna puisi**. Tello' hal ghellâ' dhâddhi pandhuman manabi anèlay otabâ ngollè'è orèng noro' addhuwân maca puisi.

Pakon 6.1

Ngèrèng oladhi **pa'anabhân** sè bâdâ è **sakobhengnga compo'**, kampong, dhisa, kacamadhân, otabâ kabupatèn! Pèlè **pa'anabhân** sè palèng saè tor èyangghep parjughâ èyangghit dhâddhi puisi! Angghit puisi bhâb **pa'anabhân** kasebbhut! Ngèrèng nyô'on lancar sareng **saèna** angghidhânnna sampèyan dâ' ka **Sè Kobâsa!** Manabi sampèyan ghi' jhâr-ajhâr ngangghit puisi, bisa aghuna'aghi carana ngangghit puisi è bâbâ panèka!

Opamana serrat **đhimèn** asmana dhisa, kampong, otabâ kennengngan. Asmana kennengngan **gellâ'** tolès ka bâbâ bhân-sabbhân horobbhâ. Bhân-sabbhân horop **ghellâ'** padhâddhi mamolanna bhâris puisi. Contoèpon akadhi è bâbâ panèka.

ASMA SÈ TA' KÈRA LOPPA

Pa'anabhânna asrè tor nyennengngaghi atè
Asmana ta' kèra èkaloppaè sampè' matè
Mekarra bânnè ghun sakalèyan **đukalè**
Èkaènga'è orèng manca ponapa polè maghârsarè
Kalonta molaè ghi' jhâman kona
Andhâp asor tengka ghulina
Sadhâjâ maghârsarèna
Apanapolè pangrajâna
Nandhâ'aghi tèngghi dhârâjhâddhâ.

Pakon 6.2

Sabellunna èmaos, puisi panèka parèngè tanđhâ ghâris mèrèng sèttong (/) manabi namong ambu **sakejjhâ'**. Manabi ambu abâk abit parèngè tanđhâ ghâris mèrèng **đuwa'** (//)! Èyatorè parèngè **đhâ-tanđhâ** (/) otabâ (//) puisi **ka'anghunganna** kalabân talètè sabellunna èmaosakadhi conto è bâbâ panèka!

ASMA /SÈ TA' KÈRA LOPPA//

Pa'anabhânna asrè/ tor nyennengngaghi atè//
Asmana /ta' kèra èkaloppaè/ sampe' matè//
Mekarra/ bânnè ghun sakalèyan **đukalè**//

Ekaènga'è orèng manca/ ponapa polè maghârsarè//
Kalonta/ molaè ghi' jhâman kona//
Andhâp asor/ tèngka ghulina//
Sadhâjâ/ maghârsarèna//
Apa polè/ pangrajâna//
Nandhâ'aghi/ tèngghi dhârâjhâddhâ. //

Pakon 6.3

Èyatorè maos puisi bhâb pa'anabhân sè ampon èyangghit dhibi' otabâ puisi laènna è ađâ'na kellas! Ngèrèng nyo'on lancar sareng saèna pamacana sampèyan đâ' ka Sè Kobâsa! Jhâ' kaloppaè pandhumanna orèng ngollè'è addhuwân maos puisi, èngghi panèka (1) keccap, (2) robâ, sareng (3) ghuli-enneng.

Pakon 6.4

Èyatorè parèngè nèlay otabâ ollè'è pamacana kancana sampèyan kalabân adhil tor tarongghu. Ghuna'aghi pandhuman orèng ngollè'è addhuwân maca puisi èngghi panèka (1) keccap, (2) robâ, sareng (3) ghuli-enneng!

- Paanabân panèka mènangka đhâ-tandhâ bâđâna kakobâsa'anna Sè Mahakobâsa.
- Paanabhân panèka mènangka pangajhârân đâ' sè ngabhuto sareng sè bisa nyarè èlmo è đâlemma.

Latèyan 5

Pasangè tanđhâ lang-kalèng (x) è horop a, b, c, otabâ d sè èyangghep jâwâbhân sè palèng leres!

1. Oca' puisi panèka asalla dâri bhâsa Yunani èngghi panèka oca' *poiesis* artèna èngghi panèka
 - a. Abhâdhi
 - b. Ghâncaran
 - c. Puisi
 - d. Pa'anabhân
2. Ghâlimpo'na ca-'oca' è dâlem puisi ènyamaè
 - a. Keccap
 - b. Paddhâ anđheggâh
 - c. Bhâris
 - d. Okara
3. È dâlem puisi kona bhâris sareng paddhâ anđheggâh panèka sanget
 - a. Èsarè
 - b. Èkaparlo
 - c. Èbuwâng
 - d. Èbâghi
4. Manabi bhâris sè èyangghit panèka ampon aghâlimpo' pas ènyamaè
 - a. Paddhâ anđheggâh
 - b. Okara
 - c. Bhiri
 - d. Paragraf
5. Angghidhân sè aëssè pamangghi, pèkkèran, sareng sowarana atè sè èpakalowar lèbât ris-bhâris otabâ lèbât paddhâ anđheggâh ènyamaè
 - a. Paddhâ anđheggâh
 - b. Okara
 - c. Larik
 - d. Puisi
6. Sè ta' tamaso' ka sè èghândhu' è dâlem puisi èngghi panèka
 - a. Bhâris

- b. Paddhâ andheggħān
 - c. Akorra bhāris
 - d. Okara
7. E bābā panèka bisa èyangghit dhāddhi puisi kajhābhāna
- a. Pangaonèngan
 - b. **Sè ta' èkaonèngè**
 - c. Aghāma
 - d. Sè Kobāsa
8. Bhāris panèka è dālem ghāncaran biyāsana ènyamaè
- a. **Paddhâ andheggħān**
 - b. Okara
 - c. Larik
 - d. Puisi
9. **Laèn oca'na pagghun** ènggħi panèka
- a. Teptep
 - b. Terro
 - c. Terros
 - d. Bāngal
10. **Lalabânanna oca' neng**-enneng ènggħi panèka
- a. Teptep
 - b. Terro
 - c. Aghuli
 - d. Bāngal
11. **Kebbhun laèn oca'na** ènggħi panèka
- a. Kajuwān
 - b. Sabā
 - c. Tegħħäl
 - d. Tana
12. **Laèn oca'na amonyè** ènggħi panèka
- a. Teptep
 - b. Asowara
 - c. Aghuli
 - d. Bāngal
13. **Lalabânanna oca' ngancaè** ènggħi panèka
- a. Amosowè
 - b. Asowara
 - c. Aghuli

d. Bângal

14. Lalabânanna oca' tarèsna èngghi panèka

- a. Teptep
- b. Terro
- c. **Bâjhî'**
- d. Bângal

15. Puisi èyangghit aghândhu' tujjhuwân sè....

- a. Teptep
- b. Terro
- c. Saè.
- d. Bângal

II. Èssè'è ti'-titi' è bâbâ panèka kalabân jâwâbân sè sorop!

1. Puisi èngghi panèka

.....

2. Bhâris puisi èngghi panèka

.....

3. Paddhâ andheggâhân puisi èngghi panèka

.....

4. Bhul-umbhul puisi èngghi panèka

.....

5. Puisi aghândhu' tello' parkara èngghi
panèka.....

KOMPETENSI DASAR :

- 3.5 Memahami struktur teks, unsur kebahasaan, dan pesan moral tembang *macapat* dan lagu kreasi secara lisan dan tulis
- 4.5 Melakukan dan mengungkapkan pesan tembang *macapat* dan lagu kreasi

INDIKATOR :

- 3.5.1 Mengenal tembhâng *macapat* Madhurâ.
 - 3.5.2 Mengidentifikasi struktur teks tembang *macapat*.
 - 3.5.3 Mengklasifikasikan unsur kebahasaan tembang *macapat*.
 - 3.5.4 Menyimpulkan pesan moral tembang *macapat*.
-
- 4.5.1 Membaca notasi dan melakukan tembang *macapat*.
 - 4.5.2 Mengungkapkan pesan yang terdapat dalam tembang macapat.
 - 4.5.3 Mengarang tembang *macapat* sesuai dengan kaidah.

Indikator

3.5.1 Mengenal tembhâng *macapat* Madhurâ

Lalampa'an

È ðâlem lalampa'an panèka, èyatorètalèktèghi sôsonan sè abhângon tembhâng macapat Madhurâ. Jhârbâ'ân è bâbâ panèka aparèng pangaonèngan bhâb tembhâng macapat sareng contona tembhâng macapat Madhurâ.

Tembhâng Macapat Madhurâ

Maos pajhârna'!

Onènga sampèyan tembhâng macapat Madhurâ? Tembhâng macapat Madhurâ panèka mènangka kadhâddhiyân dâri sala sèttongnga sennè Madhurâ sè odi' neng masyarakat Madhurâ. Tojjhuwânèpon kaangghuy abhânto morètmatombu tor malanggheng pangaonèngan sennè macapat sè aropa bhâb sosongan tembhâng, bhâb bhâsa sè èghunaaghi, tor èssèna tembhâng. Salaèn dâri ghâpanèka, morèt kodhu onèng maranta pokpara dâlem kaođi'ân sè akor sareng kaođi'ân nyata. Ngèrèng maos tembhâng è bâbâ **ka'đinto** kalabân saè.

PUCUNG

1. *Maju pađâ rajâ sokkor dâ' sè Aghung*
Mnossa kaparèngan
Akkal samporna tor senneng
Bâdâ nè'mat lebbirajâ dâri jrèya
2. *Akkal rèya ngèba dâ' ka moljâ ponjhul*
Makhlok laèn kala
Snajjân rajâ kowat lebbi
So manossa coma mosoè akkalla
3. *Kèbân rajâ sanajjhân kowat yâ tako'*
Amoso manossa
Sèbânnya' di' kasaktèyan
Kasaktèyanna sètombu dâri akkal
4. *Snajjân briyâ bânnya' kèya sè la kalakon*
Marghâ akkal jrèya
Manossa ghâggâr ka kalèr
Dhârâjhâddâ lebbi èna dâri kèbân

Tembhâng è attas mènangka tembhâng macapat sè segghut èmaos lèbat kompolan macapat è pan-saponapan kennengngan è polo Madhurâ. Bhân-sabbhân tembhâng aghândhu' atoran bi'-dibi'. Sèttong paddhâ anđheggħān, bânnya'èpon paddhâ è dâlem tembhâng ampon ètantowaghi. Sapanèka **jhughâñ** dâlem katantowan ghuru bilângan tor ghuru lagħu.

Paddhâ, ènggħi panèka bhidhâna **bħâris** otabâ bhiri dâlem tembhâng. Bħâris otabâ bhiri, sè aghândhu' sèttong okara otabâ satengna okara sè ètandħai koma èsebbħut ghâtra. Ghuru bilângan ènggħi panèka **bânnya'na** keccap bhân-sabbhân paddhâ. Ghuru lagħu otabâ ghuru sowara ènggħi panèka ghâggħarrā sowara è bhân-sabbhân pongkasanna paddhâ.

È dâlem tembhâng bâđâ sè èkoca' bâtegħha tembhâng. Bâtegħha tembhâng panèka akor sareng èssena tembhâng. Bhân-sabbhân tembhâng anđi' bâtek bi'-dhibi'. Mèlana angħuyyâ kodhu akor sareng kabâđâ'an sè ècarèta'agħi. È bâkto kabâđâ'an sossa cocok ngangħuy tembhâng Maskumambang. È bâkto mosém perrang cocok ngangħuy tembhâng Dhurma.

Dinèng bâtegħha tembhâng macapat bâđâ sasanga' ènggħi panèka

- (a) *artatè*, artè'èpon pangarep sè manès; bâtekħha lemmes, mamanès. Cè' saċena manabi ċeġħuna'agħi ajħarbā'agħi bâburughān,
- (b) *maskumambang*, artè'èpon talèbât sossa, ngerres,
- (c) *sènom*, artè'èpon popossa dâun accem; aghândhu' bânnya' parsemmon,
- (d) *kasmaran*, artè'èpon tarèsna; tarèsnana orèng lakè' ka bâbinè', tarèsnana mahlok ka mahlok laèn, tarèsnana mahlok ka SèKobâsa.
- (d) *salangèt*, artè'èpon pajhât kanthè; karokonan,
- (e) *mèjhil*, artè'èpon ka lowar, angħuyyâ kagħandrun,
- (f) *pangkor*, artè'èpon bunto'; **ngadhebbhi** parpadhun perrang,
- (g) *dhurma*, artè'èpon macan; angħuyyâ èbâktona anapso dhâddhina perrang,

(h) *pucung*, artè'èpon kalowa', keccap, bâk-abâk rarèngennan. Biyasana èghuna'aghi è bhâk- tebbhâghân (Sastrodiwirjo, 2008).

Bhâng-tembhâng ghâpanèka tombuwèpon è jhâman Majhâpaët akhèr otabâ dì-budina, artèna è jhâmanna ponjhullâ jhâman Islam. Bâdâ sè aðhâbu jhâman kawâliyân. Bâdâ sèajhârbâ'aghi, jhâ' sè abhâdhi tembhâng panèka para *waliyullah*. Tojjhuwânnèpon ka'angghuy nabur èlmo aghâma Islam lèbat tembhâng macapat. Contona, carètana Nabi Yusup, Mi'raj Nabi Muhammad SAW, carètana Nabi Musa sareng Fir'un, tor èn-laènna.

Mènorot dhâbuna Oemar Sastrodiwirjo (2008), para Waliyullah sèngangghit tembhâng macapat èngghi panèka (a) Sunan Kalijaga ngangghit tembhâng *Artatè* (*dandanggulo*), (b) Sunan Muria ngangghit tembhâng *Sènom*, (c) Sunan Bonang ngangghit tembhâng *Dhurma*, (d) Sunan Giri ngangghit tembhâng *Kasmaran* tor Pucung, jhughân (e) Sunan Kudus ngangghit tembhâng *slangèt*, *Pangkor*, *Méjhil* tor *Maskumambang*.

Ètokèl dâri Buku Tembhâng *Macapat* Madhurâ
Angghitân Oemar Sastrodiwirjo

Bâburughân beccè'

- *Dâ' sadhâjâ morèt ngèrèng patarongghu ajhâr tor aðu'a kaangghuy ngaollè èlmo kantos bisa aghuna ka abâ'na dhibi' sareng mongghu dâ' orèng laèn tor naghârâna.*
- *Èyatorè pateppa' tengka-lakona, ajâgâ lèsan dâri dhâdhâbun sè ta' saè, tor lèbur abhânto dâ' orèng laèn.*

Ca'-oca' sè malarat

È bâbâ panèka ca'-oca' sè malarat sè èghândhu' tembhâng pucung è attas.

1. sè Aghung : sè ngaghungè kakobâsa'an sè rajâ; Ghustè Pangèran, Ghustè Allah
2. moljâ ponjhul : samporna; oði' samporna, samporna kennengngan, samporna pangghâliyân
3. këbân rajâ : mahlok sè aropa këbân sèandi' bâdhân rajâ bân kowat
4. kasaktèyan : orèng sè saktè otabâ sè andi' kajunèlan
5. kalèr : palang otabâ ta' pojhur

6. *Dhârâjhâddhâ* : kapangkadhdhân sè èka'andi' manossa

Pakon 1.1

Jhâjhâl maos *teks* tembhâng macapat è bâbâ panèka!

PUCUNG

*Segghut kalè manossa nemmo pakèbu,
Akkal angghuy sala,
Nojjhu dâ'jhâlân ta' beccè',
Nombuwâghi sossa karèkongan rajâ.*

*Manossa apes nès pa kalabân rèkong,
Sè dhâddhi marghâna,
Akkalla ètojjhuwâghi,
Jhâlân jhubâ' ta' ridâ'in so Pangèran.*

Maos patètè tembhâng è attas, tor karembhâk sakancaan dâlem ghâlimpo' bânnya'na tello' sampè' empa' orèng. Samarèna ghâpanèka pas jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

- (6) Jhâjhâl jhârbâ'âghi asal-osollèpon tombuna tembhâng macapat Madhurâ!
-
-
-
-

- (7) Mamaca tembhâng macapat mènangka macemma sennè ponapa? Jhârbâ'âghi kalabân jhârna'!
-
-
-
-

- (8) Sebbhuddhâghi kompolan macapat sè bâdâ è kampongnga sampèyan!
-
-
-
-

- (9) Ponapa bhidhâna *sennî* macapat Madhurâ sareng *sennî* macapat Jhâbâ? Jhârbâ'âghi kalabân jhârna'!
-
-
-
-

- (10) Sebbuddhâghi lèma' waliullah sè ngangghit tembhâng macapat, tor sebbuddhâghi macemma !
- f)
- g)
- h)
- i)
- j)

Pakon 1.2

Jhâjhâl oladhi patètè tatèngghun seni macapat dâlem rekaman video! Sa'amponna ngoladhi, jhârbâ'âghi kalabân jhârna' rontoddhâ tatèngghun kasebbhut ngabidhi pamokka' kantos panotop!

Indikator

3.5.2 Mengidentifikasi struktur teks tembang *macapat*

2.

Lalampa'an

È dâlem **lalampa'an panèka**, èyatorè talèktèghi sosonan tembhâng macapat Madhurâ. Saterrossèpon sampèyan èyatorè maos pangaonèngan bhâb sosonan kasebbhut è bâbâ panèka, tor ajâwâb pètanyaèpon.

Maos patètè tor tè-ngatè ghâncaran è bâbâ panèka!

Bhân-sabbhân tembhâng otamana tembhâng Madhurâ aghâ**dhu'** atoran bi'-dibi'. Sèttong paddhâ **andheggħâ**, bânnya'èpon paddhâ è dâlem tembhâng ampon ètantowaghi. Sapanèka **jħughâñ dâlem katantowan ghuru bilângan tor ghuru lagħu.**

Paddhâ, èngghi panèka bânnya'na bhâris otabâ bhiri dâlem tembhâng. Bhâris otabâ bhiri, sè aghâ**dhu'** sèttong **okara otabâ satengnha** okara sè ètan**dħâi** koma èsebbhut ghâttra. Ghuru bilângan èngghi panèka bânnya'na **keccap bhâñ-sabbhân** paddhâ. Ghuru lagħu otabâ ghuru sowara mènangka ghâgħârrâ sowara è bhâñ-sabbhân paddhâ sè **qibudi**. Talèktèghi sosonan tembhâng è bâbâ panèka.

No	Nyamana Tembhâng	Bânnya'na		
		Ghâtra	Ghuru Bilângan	Ghuru Laghu
1	Artatè	1	10	è/i
		2	10	A
		3	8	è/i
		4	7	o/u
		5	9	è/i
		6	7	A
		7	6	o/u
		8	8	A
		9	12	è/i
		10	7	A
2	Maskumambang	1	12	è/i
		2	6	A
		3	8	è/i
		4	8	A
		1	8	A
		2	8	è/i
		3	8	A

3	Sènom	4	8	è/i
		5	7	è/i
		6	8	o/u
		7	7	A
		8	8	è/i
		9	12	A
4	Kasmaran	1	8	è/i
		2	8	A
		3	8	è/i
		4	8	A
		5	7	A
		6	8	o/u
		7	8	A
5	Salangèt	1	8	o/u
		2	8	è/i
		3	8	A
		4	8	è/i
		5	8	A
		6	8	è/i
		1	8	A

6	Pangkor	2	11	è/i
		3	8	o/u
		4	7	A
		5	12	o/u
		6	8	A
		7	8	è/i
7	Dhurma	1	12	A
		2	7	è/i
		3	6	A
		4	7	A
		5	8	è/i
		6	5	A
		7	7	è/i
8	Mèjhil	1	10	è/i
		2	6	o/u
		3	10	è/i
		4	10	è/i
		5	6	è/i
		6	6	o/u
		1	12	o/u

9	Pucung	2	6	A
		3	8	è/i
		4	12	A

Ètokèl dâri Buku Tembhâng *Macapat* Madhurâ
Angghitân Oemar Sastrodiwirjo

Contona sosonan tembhâng pucung è bâbâ panèka

*Segghut kalè manossa nemmo pakèbu,
Akkal angghuy sala,
Nojjhu dâ'jhâlân ta' beccè',
Nombuwâghi sossa karékongan rajâ.*

Tembhâng è attas aghândhu' 4 ghâttra, è bhiri sè kapèng 1 aghândhu' 12
ghuru bilângan, tor ghuru laghu *u, a, è, â*.

Pakon 2.1

Éyatorè maos polè patètè tor tè-ngatè tembhâng pucung è bâbâ panèka!

*Segghut kalè manossa nemmo pakèbu,
Akkal angghuy sala,
Nojjhu dâ'jhâlân ta' beccè',
Nombuwâghi sossa karékongan rajâ.*

*Manossa apes nèspa kalabân rèkong,
Sè dâddi marghâna,
Akkalla ètojjhuâghi,
Jhâlân jhubâ' ta' ridâ'in so Pangèran.*

Manabi ampon lastarè nalèktèghi *tèks* è attas, jhâjhâl jâwâb pètanya è bâbâ
panèka. Karembohâk sakanca'an lèbât aghâlimpo' duwâ' sampè' tello' orèng!

(11) Jhâjhâl jhârbâ'âghi, bânnya'na ghâttra è dâlem tembhâng kasebbhut!

(12) Jhâjhâl jhârbâ'âghi, bânnya'na paddhâ è dâlem tembhâng kasebbhut!

.....

(13) Jhâjhâl jhârbâ'âghi bânnya'na ghuru bilângan sè èghandhu' tembhâng kasebbhut!

Paddhâ 1 ghuru bilânganna = keccap

Paddhâ 2 ghuru bilânganna = keccap

Paddhâ 3 ghuru bilânganna = keccap

Paddhâ 4 ghuru bilânganna = keccap

(14) Jhâjhâl jhârbâ'âghi ghuru laghu sè èghan~~dhu~~' tembhâng kasebbhut!

Paddhâ 1 ghuru laghuna =

Paddhâ 2 ghuru laghuna =

Paddhâ 3 ghuru laghuna =

Paddhâ 4 ghuru laghuna =

(15) Aghândhu' bâtek ponapa dâlem tembhâng kasebbhut ?

Bâtegghâ tembhâng kasebbhut èngghi panèka :

.....

Pakon 2.2

Jhâjhâl maos polè patètè tembhâng pucung è pakon 2.1! Kadhipona pamanggi sampèyan, ponapa tembhâng kasebbhut ampon sorop sareng katantowannèpon tembhâng macapat Madhurâ?

.....

Indikator

3.5.3 Mengklasifikasikan unsur kebahasaan tembang *macapat*

Lalampa'an

È dâlem lalampa'an panèka, rèd-morèd èyajhâk nalèktèghi bhângonna bhâsa sè èyangghuy dâlem tembhâng macapat. Bhângonna

bhâsa panèka aropa pèlèyan oca' tor panotèngneng pongkasanna oca' bhân-sabbhân ahèr paddhâ.

Maos patètè ghâncaran è bâbâ panèka!

Mèlè oca' panèka èghârâssa ghâmpang mongghu dâ' orèng sè ghâdhuwân pan-saponapan oca' pèlèyan (*kaya kosa kata*). Sabhâlikkèpon, nyerrat okara otabâ ghâncaran èghârâssa malarat manabi ta' ghâdhuwân bânnya' oca' pèlèyan.

Pèlèyan oca' dâlem bhâsa Indonèsia è sebbhut *diksi (pilihian kata)*. Pèlèyan oca' èngghi panèka oca' sè èkaollè dâri lè-pèlèyanna pan-saponapan oca' sèbhâkal è ghuna'aghi dâlem ngangghit tembhâng. Oca' sè èpèlè dâlem tembhâng kodhu sangghup abhâbbhârrâghi ghâmbhârân sè teppa' dâ' ngen-angenna sè maos tembhâng kasebbhut.

Tasambhung sareng okara è attas, pèlèyan oca' aghândhu' artè aparèng ghâmbhârân sè pađâ mongghu sè ngangghit tor sè maos tembhâng. Artèna, ca'-oca' sè èpèlè kodhu teppa' tor sorop. Teppa' dâlem artè ghâdhuwân **ma'na** otabâ artè sè pasthè. Sorop dâlem artè akor sareng kabâdâ'an. Èyatorè **talèktèghi contona pèlèyan oca'** è dâlem tembhâng panèka.

SALANGÈT

Komalancang klèllan mator,

Dâ' para trètan sè hadir,

Bit asmana towan roma,

Sareng para krabhât kabbhi,

Sanget sokkor kulâ sdhâjâ,

Dâ para sè rabu mangkèn.

.....
Angghitân Oemar Sastrodiwirjo

Sa'amponna nalèktechi tembhâng è attas, sampèyan bhâkal mangghi'i pèlèyan oca' sè sorop sareng **kabâdâ'an** bhètegghâ tembhâng. **Pèlèyan oca' sè sorop** dâlem tembhâng è attas èngghi panèka: *komalancang, klèllan, asmana, towan roma, krabhât, tor sokkor*.

Salaèn ghâpanèka, tembhâng macapat jhughân aghândhu' panotèng. Panotèng èngghi panèka èmbuwân otabâ tambâ'an oca' buđi. Macemma panotèng èngghi panèkaè, *a, an, en, na, ana, aghi*. Angghuyyâ

panotèng a, è/ i, asowara neng oca' asal sè keccap buđina abukka' asowara a, è, otabâ i.

1. Oca' asal sè keccap buđina abukka' sowara a, è/ i, manabi ollè panotèng a, è, i sè èmolaè kalabân aksara sè pađâ, è antarana oca' asalla tor panotèngna kodhu ngangghuy tandhâ bhisat (').

Conto:

mènta + a	:	mènta'a
nyarè + è	:	nyarè'è
mandhi + è	:	mandhi'i

2. Panotèng è manabi èyangghuyyâghi dâ' oca' sè keccap buđina abukka' asowara a, i, u, panotèng è aobâ dhâddhi i.

Conto:

rajâ + è	:	rajai
mandi + è	:	mandi'i
pobu + è	:	pobuwi

3. Panotèng è/i dhâng-kadhâng aobâ dhâddhi nè, manabi èyangghuyyâghi dâ' oca' asal, sè keccap buđina abukka' asowara a.

Conto:

tampa + è	:	tampanè
dhuka + è	:	dhukanè
bendhu + è	:	bendhunè

Sa'amponna maos ghâncaran è attas, ngèrèng tantowaghi angghuyyâ panotèng a, è/i, è dâlem tembhâng Artatè è bâbâ panèka. Karemabhâk sakanca'an lèbat aghâlimpo" ɖuwâ' sampè' empa' orèng. Sabellunèpon arembhâk èyatorè ađu'a ɖhimèn nyô'on pètodhu dâ' sè kobâsa.

Pakon 3.1

Manabi ampon maos ghâncaran è attas, jhâjhâl maos patètè tembhâng è bâbâ panèka. Saterrossèpon, tantowaghi pèlèyan oca' sè sorop sareng kabâdâ'ân dât-ngođâdhân sè èghuna'aghi tembhâng kasebbhut. Ka'angghuy nantowagi bhâb panèka tètènè kalabân tè-ngatè bâtegghâ tembhâng sè èmaksot.

SENOM

Mon orèng terro bârâsâ,

Jhâuwâna kêt-panyakèt,
Ta' mlarat dhinèng saraddhâ
Sèparlo jâgâ ghumatè
Sèttong kodhu kènga'è
Yâ arèya coma colo'
Bhârâng apa lebbhuwâ
Artèna bânnya' rajhekkè
Sè kakana tètènana klabân jhârna'

Angghitân Oemar Sastrodiwirjo

Maos patètè tembhâng è attas, tor karembhâk sakanca'an dâlem ghâlimpo' sè bânnya'na tello' sampè' kalèma orèng. Angghuta ghâlimpo' kodhu saroju' tor akor !

Pakon 3.2

èyatorè maos polè patètè ghâncaran è attas. Jhughân maos tembhâng è bâbâ panèka. Saterrossèpon, tantowaghi panotèng sè èghuna'aghi tembhâng panèka. Ka'angghuy nantowagi bhâb panèka tètènè patètè ghâtra è dâlem tembhâng.

ARTATÈ

*Sanyatana ta' patot sakalè,
Mon rosèya èkabâlâ-bâlâ,
Dâ' orèng parcajâ'aghi,
Sè nrèma ella tanto,*

*Sè ta' bisa nyèmpen bit-abit,
Sabâb bânnè andi'na,
Ban ta' ollè ontong,
Ta' noro' nyandhâng rogina,
Marghâ jrèya maju paðâ nga'-ngènga'è,
Mon rosèya èrrebbhâ.*

Angghitân Oemar Sastrodiwirjo

Indikator

3.5.4 Menyimpulkan pesan moral tembang *macapat*

4. Lalampa'an

È ñâlem lalampa'an panèka, èyatorè sampèyan nalèktèghi èssèna tembhâng macapat. Èssèna tembhâng aghânđhu' bâburughân beccè'. Manabi ampon kalampan, èyatorè maos *teks* sèaghânđhu' jhâjhârbâ'ân bhâb bâbrughân beccè'. Bhân-sabbhân tembhâng aghânđhu' bâburughân, tantoèpon bâburughân sè beccè'. Bâburughân ghâpanèka ka'angghuy maémot ñâ' manossa jhâ' abâ' panèka ghâbâyyânnâ SëKobâsa sèkodhu ejágâ tor èkaèmanè.

Ka'angghuy ajâgâ tor ngaèmanè abâ', sanyatana manossa panèka kodhu ngaonèngè cangghâna odi', èngghi panèka akkal sè saè. Akkal sè saè panèka sè abhâkta manossa ñâ' sadhâjâ kasaèyan odi'. Tapè manossa sèandi' akkal jhubâ', tanto budì arè dhâddhi rosagghâ.

Manabi okara-okara è attas èbirjhi', bâdâ pan-saponapan okara sèbhâkal dhâddhi sèkep mongghu ñâ' manossa. Bâng-sèbângnga dhâddhi tello' parkara. Contona, bâdâ tello' parkara sèkodhu ejágâ manossa èngghi panèkajhilâ (*lësan*), adhât, tor kalakowan. Tello' parkara laènna sèkodhu èka'andi'; atè èsto, atè soccè, tor jhujhur. Parkara sèlaèn sè kodhu èkabâjhi'i; mangghâ'ân, nèspa, ta' andi' panarèma. Tello' parkara sèkodhu èengghunè; saroju', kapèraghânnâ atè, tor kasennengnganna atè. Jhughân tello' parkara laènna sèkodhu èomessè èngghi panèka; bâkto, obâng, kabârâsânnâ abâ'. Sèdi-budì, tello' parkara sèkodhu èyajhi'i engghi panèka omor, dhâng-ondhâng naghârâ, tor aghâma. Contona bâburughân panèka bânnya', salaènna sèèsebbhut è attas.

Ètokèl ñâri buku Baboeroeghan Bettjeq
Angghidhân Mas Wignjoamidarmo

Pakon 4.1

Èyatorè maos patètè tor tè-ngatè tembhâng sènom è bâbâ panèka!

SÈNOM

*Patè-ngatè sè acaca,
Ma' ta' dhâghâ ka bhâlai,
Dhing cacana wa' ngalanyar,
Tanto dâgghi' conè masthè
Wa' sènga' jhâ' ngangènthèng
Jhubâ' nyama dhâddhi malo,
Bi' kaghâliyâ sènga'*

*Bâtek kettang ta' têrowè,
Mastè pađâ yâ bânnya' ngajhâghâ bhunga*

Angghitân Oemar Sastrodiwirjo

Karembhâk sakanca'an kadhiponapa ajâwâb pètanya è bâbâ panèka!

- (1) Jhârbâ'âghi èssèna tembhâng sènom è attas!

- (2) *Patè-ngatè sè acaca*

*Ma' ta' dhâghâ ka bhâlai,
Jhâjhâl terrangngaghi maksot sè bâdâ è dâlem bhâris kasebbhut!*

- (3) *Wa' sènga' jhâ' ngangènthèng*

*Jhubâ' nyama dhâddhi malo,
Jhâjhâl terrangngaghi maksot sè bâdâ è dâlem bhâris kasebbhut!*

- (4) Terrangngaghi sala sèttong bhâris tembhâng sènom è attas sèaghândhu' maksot "Jhâ' nèrowè sèpat otabâ tèngka sè jhubâ!"
-
.....
.....

- (5) Maos patètè tokèlan tembhâng panèka!

*Bâtek ketthang ta' tèrowè,
Masthè pađâ yâ bânnya' ngajhâghâ bhunga*

Tantowaghi maksoddhâ tokèlan è attas, tor salèn padhâddhiyâghi ghâncaran pandâ!

.....
.....
.....

Pakon 4.2

Èyatorè jhârbâ'âghi pokeddhânnèpon bâburughân beccè' sè èghândhu' tembhâng sènom pakon 4.1 lalampa'an 4!

.....
.....
.....

Pakon 4.3

Èyatorè jhârbâ'âghi hasèl ghâlimpo' è ađâ'na kellas otabâ è ađâ'na cakancana sè laèn!

Indikator

4.5.1 Membaca notasi dan melakukan tembang *macapat*

5. Lalampa'an

È dâlem lalampa'an panèka, èyatorè maos notasi ka'angghuy alaghuwâghi tembhâng macapat. È bâbâ panèka pandhuman ka'angghuy

maos tor alaghuwâghi tembhâng macapat. Èyatorè talèktèghi bhâb kasebbhut.

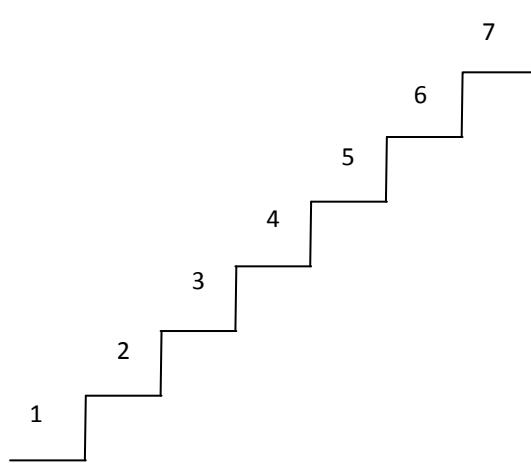
Carana Alaghuwâghi *Notasi Tembhâng Macapat*

Bâdâ pan-saponapan cara ka'angghuy alaghuwâghi notasi tembhâng, engghi panèka:

- 1) kèjhung, ghendhing, tor tembhâng *tamaso'* *musik pèntatonik*, manabi maos otabâ alaghuwâghi mabi aghuna'aghi bhâsa Jhâbâ.
Contona:

1 2 3 4 5 6 7
Jhi - ro - lu - pat - mo - nem - pi

- 2) Pasekken alaghuwâghi ongghâ toronna notasi (*tangga nada*).

- 3) Pasekken alaghuwâghi manabi **notasi aca'-lonca'**.
- 4) Manabi ampon sekken sadhâjâna bhuru alaghuwâghi notasi laghuna/tembhângnga.
- 5) Saterrossa alaghuwâghi teks laghuna.

Pakon 5.1

Èyatorè talèktèghi notasi tembhâng è bâbâ panèka! Sampèyan areng-sareng maos notasi panèka!

4	2	3	4	2	2	2	3	1	1	5	4
2	2	2	3	2	1						
5	4	3	2	2	3	2	1				
1	2	3	4	3	3	2	1	2	3	4	3

Pakon 5.2

Èyatorè talèktèghi notasi tembhâng è bâbâ panèka, manabi ampon lastarè èyatorè alaghuwâghî notasi tembhâng **kantos jhârna'**!

Pucung

Slendro Pth. Sanga

4	2	3	4	2	2	2	3	1	1	5	4
Ba	-pa'	Pu-	cung	ro	-	pa	-	na	a	mèn	-
										dhâ	ghu
										nong	
2	2	2	3	2	3	2	1				
Ta	-	đâ'	rèng	sè	-	très	-	na			
5	4	3	2	2	3	2	1				
Ma	-	la	kab	-	bhi	pa	-	đâ	bâ	-	jhi'
1	2	3	4	3	3	2	1	2	3	4	
Dhing	kang	-ghu	-nan	è	los	-el	-	los	nges	prengnges	
3											
San											

Teks Tembhâng Pucung

PUCUNG

Bapa' Pucung ropanaamènɖha għunong

Tadâ' rēng sè tr̄esna

Mala kabbhi paḍâ bâjhî'

Dhingkang għunan ē los-ellos nges-prengngessan

Angghidhān :Oemar Sastrodiwirjo

Indikator

4.5.2 Mengungkapkan pesan yang terdapat dalam tembang macapat

6. Lalampa'an

È dâlem lalampa'an panèka, sampèyan èyajhâk ajhârbâ'âghi pessen sè èghândhu' tembhâng macapat. Pessen mènangkaḍhâḍħabuwān sè ngangħhit tembhâng sè aghândhu' bâburughâñ beccè'. Bhâb bâburughâñ beccè' ampon èjhârbâ'âghi ē lalampa'an 4. Èyatorè maos polè lalampa'an kasebbhut.

Pakon 6.1

Jhâjhâl maos polè, patètè tor tè-ngatè, tembhâng sènom ē pakon 4.1 lalampa'an 4!

SÈNOM

*Patè-ŋatè sè acaca,
Ma' ta' dhâghâ ka bhâlai,
Dhing cacana wa' ngalanyar,
Tanto dâggħi' conè masthè
Wa' sènga' jhâ' ngangènthèng
Jhubâ' nyama dhâddhi malo,
Bi' kaghâliyâ sènga'*

*Bâtek ketthang ta' tèrowè,
Mastè padâ yâ bânnya' ngajhâghâ bhunga*

Angghitân Oemar Sastrodiwirjo

- 1) Jhârbâ'âghi bâburughân becce' sè èghândhu' tembhâng kasebbhut!

.....
.....
.....

- 2) Jhârbâ'âghi akorra bâburughân beccè' dâlem tembhâng è attas sareng jhâman odi' modern samangkèn!

.....
.....
.....

Pakon 6.2

1. Sebbhuddhâghi lèma' macem bâburughân beccè' sèèkaonèngè!
 - (a)
 - (b)
 - (c)
 - (d)
 - (e)
2. Manossa andi' bâbâtek beccè' tor bâbâtek jhubâ'. Jhâjhâl parèngè conto lèma' macem bâbâtek beccè' tor lèma' macem bâbâtek jhubâ' sè èka'andi' manossa!
 - a)
 - b)
 - c)
 - d)
 - e)
3. Ponapa ontongnga mongghu manossa sè andi'bâbâtek beccè'?
.....
.....
.....

4. Ponapa rogina mongghu manossa sè **andi'bâbâték jhubâ?**

.....
.....
.....

5. **Bâbâték beccè' andâddiyâghi** kalakowan otabâ tèngka ghuli sè bhâghus. Jhâjhâl sebbhuddhâghi contona kalakowan otabâ tèngka ghuli sèbhâghus!

.....
.....
.....

6. **Bâbâték jhubâ' andhâddhiyâghi** kalakowan otabâ **tèngka ghuli sè jhubâ'** jhughân. Jhâjhâl sebbhuddhâghi contona kalakowan otabâ tèngkaghuli sè jhubâ'!

.....
.....
.....

Indikator

4.5.3 Mengarang tembang *macapat* sesuai dengan kaidah

7.

Lalampa'an

È ðâlem lalampa'an panèka, èyatorè sampèyan ngangghit tembhâng macapat. Ka'angghuy ngangghit tembhâng kasebbhut, parlo èkaonèngè sarat-sarattèpon ngangghit. Sarat-sarat sè èmaksot engghi panèka, ghâdhuwân pangaonèngan bhâb:

- 1) ghuru laghu sareng ghuru bilângan,
- 2) ambuwèpon sëttong paddhâ leres ka totogghâ sëttong pèkkèran,
- 3) **pegghâ'èpon okara ka'angghuy ngonjhu' nyabâ,**
- 4) bâtekèpon tembhâng èngghi cocok sareng èssèna carèta,
- 5) **ca'-oca' sè è ghuna'aghi** ampon pèlèyan.

Tembhâng sapaddhâ kadhâddhiyâñ ðâri pan-saponapan ghâttra. **Bâdâ sè empa' ghâttra, bâdâ sè kantos sapolô ghâttra.** Sè ènyamaè ghâttra èngghi panèka okara otabâ sabâgiyâñ okara, èbâtes sareng lèngsa (koma).

Mèlana bâɖâ jhughân sè ènyamaè paddhâ lèngsa. Bânnya'èpon keccap panèka kodhu pagghun, ta' kèngèng langkong otabâ korang. Tong-sèttongnga tembhâng èn-laèn. Dhinèng sè ènyamaè ghuru laghu panèka, nyabâ'na sowara èpongkasanna ghâttra. Bârnana sowara namong tatello', èngghi panèka: a - è - o otabâ â - i - u.

Saterrossèpon, ka'angghuy ngangghit tembhâng macapat parlo èkaonèngè jhughân jhejjherrèpon ngangghit, èngghi panèka:

- 1) tantowaghi bhul-ombhullâ tembhâng,
- 2) tantowaghi bânnya'na okara (**bhiri**) dâlem sapaddhâ andhegghân,
- 3) tantowaghi bânnya'na keccap è bhân-sabbhân okarana (ghuru bilângan),
- 4) tantowaghi monyè otabâ vokal ahèr è bhân-sabbhân okara,
- 5) dâri okara nomer sèttong kantos pongkasan mènangka sèttong carèta sè salèng nyambhung.

Sombher: Buku Tembhâng *Macapat Madhurâ*

Pakon 7.1

1. Jhâjhâl jhârbâ'âghi artè'èpon ghuru laghu!

.....

2. Jhâjhâl jhârbâ'âghi artè'èpon ghuru bilângan!

.....

3. Jhâjhâl jhârbâ'âghi artè'èpon paddhâ!

.....

4. Jhâjhâl jhârbâ'âghi artè'èpon paddhâ andhegghân!

.....

5. Jhâjhâl jhârbâ'âghi bânnya'èpon ghâttra dâlem tembhâng Pucung!

.....

6. Jhâjhâl jhârbâ'âghi sarat-saratèpon ngangghit tembhâng macapat!

.....

7. Jhâjhâl jhârbâ'âghi jhejjherrèpon ngangghit tembhâng macapat!

Pakon 7.2

Sa'amponna ngaonèngè bhâb tembhâng macapat, sampèyan sadhâjâ èyatorè ngangghit tembhâng bî'-dhibî'. Bâng-sèbângnga ngangghit tembhâng *Pucung* sè aghânɖhu' bâburughân beccè'. Sabellunnèpon ngangghit, akorraghi ɖhimèn kalabân katantowannèpon!

Latèyan 6

Pèlè jâwâbhân sè paling bhender dâri pètanya è bâbâ panèka!

1. È dâlem tembhâng macapat bâdâ bâtegghâ tembhâng. Sala sèttong bâtegghâ tembhâng macapat èngghi panèka aëssè bhâk-tebbhâghân, akadhi macemma tembhâng
 - a. bâlâbâk
 - b. giriso
 - c. pucung
 - d. maghâttro
2. Sala sèttong tembhâng macapat sè aghandhu' artè popossa dâunna accem kalabân parsemmon dâ' dât-ngođâdhân, èngghi panèka
 - a. kasmaran
 - b. mèjhil
 - c. pucung
 - d. sènom
3. Sala sèttong macemma tembhâng macapat èngghi panèka *Dhurma*. Tembhâng panèka saè èmaos dâlem kabâdâ'ân
 - a. sedâhi
 - b. senneng
 - c. lèbur
 - d. ghumbhirâ
4. Mènorot asalèpon tembhâng macapat, tembhâng *Sènom* èyangghit sareng
 - a. Sunan Kalijaga
 - b. Sunan Muria
 - c. Sunan Bonang
 - d. Sunan Giri
5. Mènorot asalèpon tembhâng macapat, tembhâng *Kasmaran* èyangghit sareng
 - a. Sunan Kalijaga
 - b. Sunan Muria
 - c. Sunan Bonang
 - d. Sunan Giri
6. Maos patètè tokèlan tembhâng *Salangèt* è bâbâ panèka!

Atè soccè ta' pas tao,

*Kaollè kalabân ènthèng,
Enjâ' ta' pas nyakalèyan,
Papolong ghân nè'-sakonè',
Èlong-polong dhaddiyâ bânnya'
Akhèrra tanto kaollè*

Bâburughân beccè' sè èghândhu' tembhâng è attas èngghi panèka

- a. èkaollè nyakalèyan
 - b. mapolong **ghân nè'-sakonè'**
 - c. èkaollè kalabân ènthèng
 - d. èlong-polong nyakalèyan
7. Conto bâburughân beccè' è bâbâ panèka
- a. pamangghâ'ân ka orèng laèn
 - b. **ta' mabânnya' sokkor**
 - c. ajâgâ atè soccè
 - d. la-nyala maghârsarèna orèng laèn
8. Pèlèyan oca' sè sorop kalabân bâteggâ tembhâng *Salangèt* è nomer 6
è attas èngghi panèka
- a. èlong-polong
 - b. ènthèng
 - c. tanto
 - d. kalabân
9. Alaghuwâghi tembhâng macapat Madhurâ kodhu **aghuna'aghi**
- a. bhâsa Madhurâ
 - b. bhâsa Jhâbâ
 - c. bhâsa Indonesia
 - d. bhâsa Arab
10. Tembhâng **macapat Madhurâ tamaso'**
- a. musik pèntatonik
 - b. musik diatonik
 - c. musik diakronik
 - d. musik sinkronik

Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna'!

1. Mènorot asallèpon, jhârbâ'âghi pasèra sè ngangghit tembhâng macapat è bâbâ panèka!
- a. Mejhil sareng Maskumambang sè ngangghit

-
- b. Kasmaran tor Pucung sè ngangghit
.....
- c. Dhurma sè ngangghit
.....
- d. Sènom sè ngangghit
.....
- e. Artatè sè ngangghit
.....
2. Jhâjhâl jhârbâ'âghi bânnya'na ghâttra tor ghuru bilângan è dâlem tembhâng *Pangkor*!
.....
.....
.....
3. Jhârbâ'âghi sarat-sarat sè èkaparlo ka'angghuy abhâdhi tembhâng macapat!
.....
.....
.....
4. Sebbuddhâghi 5 macem contona bâburughân beccè' sè akor sareng kabâdâ'an jhâman samangkèn!
.....
.....
.....
5. Ngèrèng èyatorè ngangghit tembhâng sè aghândhu' bâburughân beccè'.
Pèlè sala sèttong macemma tembhâng macapat sè èkasokanè !
.....
.....
.....
.....

KOMPETENSI DASAR

- 3.6. Memahami kaidah penulisan teks berupa kalimat sederhana dengan aksara carakan Madhurâ.
- 4.6. Membaca dan menulis kalimat sederhana dengan aksara Carakan Madhurâ.

INDIKATOR:

- 3.6.1 Mengidentifikasi penulisan teks berupa kalimat sederhana Carakan Madhurâ yang mengandung pangangghuy.
- 3.6.2 Mengidentifikasi penulisan teks berupa kalimat sederhana Carakan Madhurâ yang pasangan.
- 3.6.3 Menyebutkan kaidah penulisan teks berupa kalimat sederhana carakan Madhurâ yang mengandung pangangghuy.
- 3.6.4 Menyebutkan kaidah penulisan teks berupa kalimat sederhana carakan Madhurâ yang mengandung pasangan
- 4.6.1 Membaca kalimat sederhana yang di tulis dengan Carakan Madhurâ yang mengandung pasangan dan pangangghuy
- 4.6.2 Menulis kalimat sederhana yang di tulis dengan Carakan Madura yang mengandung pangangghuy dan pasangan.

Tema pangajhârân sè samangkèn èngghi panèka bhâb kasèhadhâan. Ponapa sè kodhu sampèyan lakonè sopajâ bhâdhâan kongsè sèhat? Bâdâ kalakowan sè kodhu èlakonè nyopprè bhâdhâan kongsè sèhat èjhâuwi dâri panyakèt, è antarana : bhâdhâan kodhu bherse, kalabân cara mandi dukalè **sa'arè beccè'na aghuna'aghi sabun tor aossowan.** Angghuy sègheddhâ' kodhu dhuli èsassa, kennengan sè rombu sopajâ èbherse'âe jhujhâan, pakakas sopajâ èbherse'è, tor èrabât. Kong-langkong mongghu dâ' dâ'ârân kodhu aghân**dhu' 4 sèhat 5 samporna, èngghi panèka bâdâ nasè', jhuko', ngan-ghânganan, wâ-buwâ'ân,sareng susu.** Sè keng-bingkeng sè wâjib è jâgâ pangghâliyân sè saè.

Ka'angghuy ajâgâ pangghâliyân sè saè ta' cokop bhâdhâan sareng dâ'ârân sè bherse, tapè parlo jhughâ kadhiponapa carana apolong sareng tarètan, bhâlâ tatangghâ, otabâ orèng laèn sè saè. Artèna odi' atong rokon sareng sadhâjâna **tamaso' kabhutowanna orèng odi'.** Mèla samangkèn ngèrèng areng-sareng ka'angghuy ajhâr odi' sèhat laèr bhâtèn.

JHÂJHÂRBÂ' AN

Onènga
sampèyan
manossa odi'
marlowaghi
bhâsa

ka'angghuy

bhisâ ngatorè kareb dâ' orèng laèn. Bhâsa ghâpanèka bâdâ sè aropa bhâsa lèsan èngghi panèka bhâsa ka'angghuy mađâpa' kareb kalabân aghuna'aghi lèsan. Bâdâ jhughâ bhâsa tolès èngghi panèka aghuna'aghi tolèsan ka'angghuy mađâpa' pangaterrona dâ' orèng laèn. Kabit konana è madhurâ bhâsa tolès tanto marlowaghi horop sè bisa makkèlè ponapa sè bhâdi èyatorraghiya. Sala settong horop sè èghuna'aghi è Madhurâ èngghi panèka horop jhâbâ otabâ sè èsambhât jhâbân, bâdâ jhughâ sè nyambhât carakan Madhurâ.

1. Carakan Madhurâ èngghi panèka aksara / horop sè asalla dâri jhâbâ, lumbra èsambhât aksara jhâbân.

2. Aksara ghâjâng èngghi panèka mènangka horobbhâ (a,b,c,d,- na) carakan.
3. Aksara ghâjâng èngghi panèka aksara sè ghi' ta' èpobuwi (ghi' ta' èpasangè) pangangghuy bân ghi' ta' èberri' pasangan. Tegghèssâ carakan Madhurâ sè ta' èyobâenyamaè aksara ghâjâng.

Bhângonna aksara ghâjang :

ℳℳ=a **ℳℳ=na** **ℳℳ=ca** **ℳℳ=ra** **ℳℳ=ka** **ℳℳ=dâ / dhâ**

ℳℳ=ta **ℳℳ=sa/sâ** **ℳℳ=wâ/wa** **ℳℳ=lâ/la** **ℳℳ=pa**

ℳℳ=dâ / dhâ **ℳℳ=jâ / jhâ** **ℳℳ=yâ/ya** **ℳℳ=nya**

ℳℳ=ma **ℳℳ=gâ / ghâ** **ℳℳ=bâ / bhâ** **ℳℳ=tha** **ℳℳ=nga**

Mènorot carèta kona (Lègènda Aji Saka) è sèttong bâkto akonkonan **duwâ'** orèng kabulâna (Caraka), kaangghuy ajâgâ kerrëssa (abinanna). Aji Saka marènta **dâ' duwâ'** kabulâna panèka (Sambi so Dora) kalabân parènta sè bhidhâ. Kabulâ sè kaduwâ pa**dâ** **toro' oca'** **ka parèntana Aji Saka**.

Kacatora bâkto Aji Saka alalana, sala sèttong kabulâna èsoro modhut kerrès sè **èjâgâ bî'** kabulâna sè laèn. Aji Saka apessennan sapa'a bhâi sè mènta ta' ollè bâghi kajhâbhâna Aji Saka dhibi'. Amarghâ sè ka**d**uwâ pa**d**â narèma parènta sè ta' pa**d**â, ahèrra sè ka**d**uwâ pas apadhu (atokar). Kabulâ sè ka**d**uwâ pa**d**â saktèna, pongkasanna kabulâ sè ka**d**uwâ pa**d**â tèbhâs. Kadhabddhiyân ghâpanèka sareng Aji Saka pas è kaghâbây tatengnger aropa aksara : (ho, no, co, ro, ko, dho, to, sa, wo, lo, po, do, jo, yo, nyo, mo, go, bo, tho, ngo) pas èsalèn **dâ' carakan** Madhurâ : a, na, ca, ra, ka ,dâ, ta, sa, wa/wâ, la/lâ, pa, **dâ**, **jâ/jhâ**, **ya/yâ**, nya, ma, gâ/ghâ, bâ/bhâ, tha, nga.

Panèka contona ca'-oca' sè aghuna'aghi aksara ghâjâng .

a. **ℳℳℳℳℳℳ=atama**

b. **ℳℳℳℳℳℳ=matana**

c. **ɻɪnɪŋ** = tarata

d. **ɻɪnɪnɪ** = naraka

e. **ɻɪnɪnɪɻ** = salana

f. **ɻɪnɪnɪ** = dârana

g. **ɻɪnɪnɪk** = jâ-rajâ

g. **ɻɪnɪnɪŋ** = tanata

Indikator

3.6.1. Mengidentifikasi penulisan teks berupa kalimat sederhanacarakan madura yang mengandung pangangghuy.

1.

LALAMPA'AN

Ka'angghuy maghâmpang bâkto nolès oca' otabâ okara aksara gâjhâng, marlowagi parahut laèn èngghi panèka sè ènyamaè pangangghuy.

Cém-macèmma pangangghuy bâdâ 4 mègghi' èngghi panèka pangangghuy sowara, pangangghuy panyèghek , pangangghuy panambâ sareng papatèn. Pangangghuy sowara panèka ka'angghuy ngobâ sowara otabâ monyè dalem keccap. Bhângon tor macemma pangangghuy sowara èngghi panèka :

cèthak =

contona **ℳℳ** = ghighi

soko =

contona **ɻɻɻɻ** = buku

lèngè/ talèng = **ℳ**.....

conto **ℳℳℳℳ** = pèpè

lèngè longo / talèng talong = **॥.....2** contona **॥121212** =

poto

petpet = contona **॥111111** = seppet

Sabellunna ngalampa'aghi kon-pakon è bâbâ panèka, ngèrèng adu'a ñhimèn areng-sareng sopajâ èpaghâmpang sareng Sè Kobâsa.

Pakon 1.1

Maos patètè okara-okara panèka!

॥ ॥1111 ॥11 ॥111111 ॥

॥ ॥11 ॥11 ॥1111 ॥11 ॥1111 ॥

॥ ॥1111 ॥1111 ॥111111 ॥

॥ ॥1111 ॥1111 ॥111111 ॥

॥ ॥11111111 ॥11111111 ॥

Jâwâb al-soal èbâbâ panèka kalabân cara karembhâk sakanca'an !

- Ngèrèng parèngè **tandhâ** ghâris bâbâ, **neng ca'-oca'** sè **aghândhu'** pangangghuy ñâlem ra-okara è attas!
- Pangangghuy ponapa'an** bisaos sè **bâdâ neng ra**-okara è attas!
- Sebbhuttaghi ca'-oca'** sè **aghândhu'** pangangghuy nengra-okara è attas!
- Salèn okara-okara carakan è attas ñâ' latèn **Madhurâ** !

Pakon 1.2

Èyatorè okara-okara panèka serrat mabi carakan Madhurâ !

1. Nasè' potè so nasè' jhâghung.
2. Jhuko' bhulus so jhuko' langghung.
3. Kowa tarnya', cèngè oto'.
4. Buwâna pao otaba buwâna sabu.
5. Kopi susu so tè panas.

Pakon 1.3

Ngèrèng abhâdhi okara rèngkeskalabân aghuna'aghi cem-macemma pangangghuy sowara,bâng-sèbângnga pangangghuy 2 okara !

Conto : pangangghuy cèthak () okarana = ghighina rajâ.

Carakanna = *m̄m̄n̄ m̄k̄*

INDIKATOR

3.6.2 Mengidentifikasi penulisan teks berupa kalimat sederhana carakan Madhurâ yang mengandung pasangan

LALAMPA'AN

Bhângon tor macemma pasanganna aksara ghâjâng :

A = *m̄*

na = *t̄*

ca = *l̄*

ra = *k̄*

ka = *ḡ*

dâ= ta = sa = wâ = lâ =
pa = dâ = jâ = yâ = nya =
ma = gâ = bâ = tha = nga =

Pakon 2.1

Èyatorè maos okara carakan Madhurâ panèka sè aghândhu' bâburughân
beccè' sè kodhu èpèyara sareng manossa .
Ngèrèng maos dâlem atè !

॥ ॥

॥ ॥

(pakem Maddhu no. 32 /Th 8/ agustus/2012)

Salastarèna maos okara kasebbut èattas , ngèrèng jâwâb pètanya è bâbâ
panèka :

1. Okara èattas aghândhu' **pasangan** carakan Madhurâ, ngèrèng parèngè
tandhâ ghâris bâbâ neng **oca'-oca'** sè aghândhu' pasangan ghâpanèka!
2. Sebbhuttaghi cem-macemma pasangan sè bâdâ neng okara è attas!
3. Sebbhuttaghi **oca' sè aghândhu' pasangan** carakan Madhurâ neng okara
è attas!
4. **Serrat ca'-oca' sè aghândhu' pasangan** neng **ra**-okara èattas!

Pakon 2.2

Tantowaghi pasanganna carakan madhurâ neng okara è bâbâ panèka !

1. // ḥu ṣuṭṭ̄u ṣuṭṭ̄u ṣuṭṭ̄u ṣuṭṭ̄u //
2. // ḥu ṣuṭṭ̄u ṣuṭṭ̄u ṣuṭṭ̄u //
3. // ṣuṭṭ̄u ṣuṭṭ̄u ṣuṭṭ̄u ṣuṭṭ̄u //
4. // ḥu ṣuṭṭ̄u ṣuṭṭ̄u //
5. // ḥu ṣuṭṭ̄u ṣuṭṭ̄u //
6. // ḥu ṣuṭṭ̄u ṣuṭṭ̄u //
7. // ḥu ṣuṭṭ̄u ṣuṭṭ̄u //
8. // ḥu ṣuṭṭ̄u ṣuṭṭ̄u //
9. // ḥu ṣuṭṭ̄u ṣuṭṭ̄u //
10. // ḥu ṣuṭṭ̄u //

Pakon 2.3

Êyatorè nyerrat ca'-oca' carakan Maḍhurâ sè aghândhu' pasangan è bâbâ panèka , akaḍhi

conto : sajân anè = *sa·ja·n an·é*

1. Pasangan - A
2. Pasangan - Na
3. Pasangan - Ca
4. Pasangan - Ka
5. Pasangan - Wâ
6. Pasangan - Jâ
7. Pasangan - Nya
8. Pasangan - Ma
9. Pasangan - Tha
10. Pasangan - Nga

Indikator

3.6.3 Menyebutkan kaidah penulisan teks berupa kalimat sederhana carakan Madhurâ yang mengandung pangangghuy.

3.

LALAMPA'AN

Pangangghuy panyèghek aropa sasèghek otabâ horop sè matè, bhângon tor macemma èbâbâ panèka:

Bisat (wiknyan) = 3 contona = pa'a' = *Uʒuʒ*

Lajâr = /

contona = ghârghâr

= *m̄ m̄*

Cekcek =

contona = maghâng

= *ɛm̄*

panganghuy panambâ, mènangka tambâna keccap, macem tor bhângonna kaḍhi panèka :

- Pèdher (cakra) =,..... contona = krato' = *ℳℳℳℳℳ*
- Perper (kerret) =,..... contona = kressek= *ℳℳℳℳℳ*
- Soko maljâ =.....,..... contona = kyaè= *ℳℳℳℳℳ*
- Papatèn (pangkon)=...,. contona = namen = *ℳℳℳℳℳ*
- Papatèn (pangkon) è ghuna'aghi :
 - Matè'è horop sè bâḍâ è aḍâ'na.
 - Mènangka tanḍhâ bâca koma (,) manabi bâḍâ è antarana okara.
 - Manabi akanco sareng tanḍhâ lèngsa (,) è pongkasanna okara, andi' sèpat mènangka tanḍhâ titi' (.)

Pakon 3.1

Talèktèghi ra-okara panèka:

">// ℳℳℳℳℳℳ //

// ℳℳℳℳℳℳℳℳℳℳℳ //

॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥

॥ ॥ ॥ ॥

Ka'angghuy ajâwâb pètanya è bâbâ panèka ngèrèng lakonè kalabân arembhâk sakanca'an !

1. Èyatorè parèngè ghâris bâbâ, ra-okara è attas sè **a ghândhu' pangangghuy dâlem** carakan Madhurâ!
2. Pangangghuy carakan Madhurâ **ponapa'an** sè bâdâ neng ra-okara è attas?
3. Dâlem carakan Madhurâ, bâdâ saponapa pangangghuy? Ngèrèng sebuttaghi!
4. Serrat polè okara carakan Madhurâ è attas!

Pakon 3.2

Ca'-oca' è bâbâ panèka serrat mabi latèn Madhurâ! Karembhâk sakanca'an !

1. *ll ll* =

2. *mm'* =

3. *nn'* =

4. *mm' mm'* =

5. *nn'* =

6. *mm' nn'* =

7. *ନିର୍ମଳ* =

8. *ବିଜ୍ଞାନ* =

9. *କ୍ଷେତ୍ରବିହାର* =

10. *ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ* =

Pakon 3.3

Pasamporna ra-kora panèka kalabân masangè pangangghuy carakan Madhurâ sopajâdhâddhi okara sè samporna !

Conto : sènjjhâng anyar

Jâwâbhânnâ : *ପରିମାଣିତ ଅନୁମତି*

1. Ghighina alobâng = *ମମମମ ମମମ*

2. Lokana kerrèng = *ମମମମମ ମମମ*

3. Kalambhina laju = *ମମମମୟମ ମମମ*

4. Posapo lèntè = *ମମମମ ମମମ*

5. Jherruk siyem = *ମମମମମମମମ*

6. Klènèngan kona = *ମମମମମମମମ*

7. Pyatoran sè saè = *ମମମମ ମମମମ*

8. Mangħâng jhuko' = *ℳℳℳℳℳℳ*
9. Trètan dhibi' = *ℳℳℳℳℳℳ*
10. Mottyara potè = *ℳℳℳℳℳℳ*

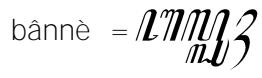
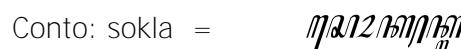
Indikator

3.6.4 Menyebutkan kaidah penulisan teks berupa kalimat sederhana carakan Madhurâ yang mengandung pasangan.

LALAMPA'AN

- Carana nolès pasangan èngghi panèka pasangan ètolès è bâbâna horop, tapè èpësa sareng horop sè bâdâ è attassa.
 - Carana nolès ghântongan aksara na, wâ, nya, asambhung sareng horop sè èpatè'è.
Conto: manisanna = *ℳℳℳℳℳℳ*
 - Carana nolès dhâmpèngan kennenganna bâdâ neng budina aksara sèèpatè'è. Akadhi: a, pa, sa.
 - Conto : abâk asa = *ℳℳℳℳℳℳℳℳ*
- Pappana = *ℳℳℳℳℳℳ*
- Nyassa = *ℳℳℳℳℳℳ*
- Carana nolès ghântongan ka = , ta = , lâ =

- Manabi ollè panganghuy soko (ջ), cakra (,), perper (,), soko maljâ (ʃ) panèka kodhu abâli ka aksara ghâjâng.
- conto : bâllu' = bânnè =
sottra = bânnè =
- Dâlem aghuna'aggi pasangan, ta' kengèng asoson tello', akadhi:
Conto: sokla =

Pakon 4.1

Dâlem pakon 1 panèka, èyatorè **aghâlimpo'**, **bhân-sabhân** **ghâlimpo'** **bânnya'na** **2-4 na'-kana'**. Teks ghâmbhâr è bâbâ panèka ka'angghuy magħampang nyarè nyamana wâ-**buwâ'ân**. Parlo èkaonèngè wâ'-**buwâ'ân** **ghâpanèka tamaso'** sala sèttongnga vitamin sè bisa andhâddhiyâghi bhâdhâna saè tor jhâu dâri panyakèt .

Metthek dâri google. com

Éyatorè sebbuttaghi tor serrat mabi carakan Madhurâ nyamana wâ-**buwâ'ân** dâri ghâmbhâr è attas, **bânnya'na** **8 mègghi'** !

1.....

2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.

Pakon 4.2

Serrat ca'-oca' panèka mabi carakan Madhurâ noro' atoran sè leres !

1. Ampassa =
2. Soroyya =
3. Bu-rombuna =
4. Soraddhâ =
5. Pakakassa =
6. Sombherrâ =
7. Bhâdhânnâ =
8. Obhâddhâ =
9. Jhembher =
10. Legghâ =

Pakon 4.3

Jhuḍhuwâghi soal panèka sareng jâwâbhân sè ampon èsaḍiya'âghi !

1.	<u>ପାକାକାସା</u>	a. Semma'
2.	<u>ବୁରୋମ୍ବୁନା</u>	b. Palappa
3.	<u>ଭାଧାନ୍ନା</u>	c. <u>ଦ୍ଵାକନ୍ଦହା</u>
4.	<u>ଲେଗ୍ଘା</u>	d. Malemma

5.	<i>ɛm̩iɛj</i>	e. Sombher
6.	<i>ɛm̩iɛj m̩i</i>	f. Sokla
7.	<i>ŋɛm̩iɛj</i>	g. Sassa'aghi
8.	<i>ŋɛm̩iɛjɛm̩i</i>	h. Rojâggħâ
9.	<i>ɛm̩iɛjɛj</i>	i. Ta' andi'
10.	<i>ŋɛm̩iɛjɛkɛm̩i</i>	j. Tèttèna

Indikator

4.6.1 Membaca kalimat sederhana yang di tulis dengan carakan Madhurâ yang mengandung *pangangghuy* dan *pasangan*.

LALAMPA'AN

Maos patètè okara-okara panèka :

॥ ୟାମିନୀରାତ୍ରିରୁଗ୍ରାମା ॥

॥ ପାତାଳାଶ୍ରଦ୍ଧାରାଜୁରି ॥

॥ ଅନୁଷ୍ଠାନିକାରୀରୁଗ୍ରାମା ॥

॥ ପରିବର୍ତ୍ତନାରୁଗ୍ରାମା ॥

॥ ପାତାଳାଶ୍ରଦ୍ଧାରାଜୁରି ॥

॥ ପରିବର୍ତ୍ତନାରୁଗ୍ରାମା ॥

॥ ପରିବର୍ତ୍ତନାରୁଗ୍ରାମା ॥

॥ ପରିବର୍ତ୍ତନାରୁଗ୍ରାମା ॥

॥ ପରିବର୍ତ୍ତନାରୁଗ୍ରାମା ॥

॥ ମନ୍ତ୍ରିଜଟି ଲାଗୁଇଲା କାହାରିମାନ୍ତ୍ରିଜଟି ॥

॥ ଲାଗୁଇଲା କାହାରି କାହାରିମାନ୍ତ୍ରିଜଟି ॥

Pakon 5.1

Ęyatorè talèktèghi okara è attas. Salastarèna ghâpanèka, sebbhuttaghi macemma panganghuy sareng pasangan bhân-sâbbhâna okara!

Pakon 5.2

Serrat ca'-oca' sè aghândhu' panganghuy sareng pasangan sè bâdâ neng okara è attas !

Pakon 5.3

Ra-okara sè bâdâ è attas serrat ɖâ' latèn Madhurâ !

Indikator

4.6.2 Menulis kalimat sederhana yang di tulis dengan carakan Madhurâ yang mengandung panganghuy dan pasangan.

LALAMPA'AN

Manabi nyerrat tolèsan carakan Madhurâ panèka bisa èpamaddhek. Nangèng, langkong saè manabi aksarana mèrèng sakonè' **ka kanan**.

Pakon 6.1

Ra-okara è bâbâ panèka salèn ɖa' carakan Madhurâ mabi aghuna'aghitolèsan sè lerres!

1. Pyatoranna kyaè **kodhu pyarsa'aghi**.

2. Rasogghâna beddhâ sadhâjâ.
3. Compo'na tèra' tor jhembhâr.
4. Brâghâddhâ bânnya'.
5. Ale'na sabbhân lagghu èpanqî'i.
6. Pakakassa ètarô dâlem lomarè.
7. Korsèna èpabeccè' ka tokang.
8. Èppa'na èrabât è roma sakè'.
9. Lokana ètambhai nengPuskèsmas.
10. Kalowargâna trentrem jhemjhém.

Pakon 6.2

Éyatorè sebbhuttaghi panganghuy sareng pasangan dari ra-okara sè bâdâ neng attas :

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

Pakon 6.3

Éyatorè abhâdhi okara nongghâl aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka. Manabi ampon lastarè, okara sè ghella' serrat mabi carakan Madhurâ!

Contona : kalambhi = alè' nyassa kalambhi *u||u||z||u||m||a||s||m||n||g||*

1. Aossowan
2. **Aḍhâ'âr**
3. Abhersèyan
4. Bhâng-kembhângan
5. Abâcco
6. Kennengngan
7. wâ'-buwâ'ân
8. kaođi'ân
9. alomampa
10. **Anđhâp asor**

Pangajhârân 7 tèma kasèhadhâñ ampon kalampan, èantarana aksara ghâjâng carakan Madhurâ, macemma tor bhângonna panganghuy, **macemma tor bhângonna pasangan, tamaso' jhughâ** pandhuman carana nyerrat. Malar moghâ sampèyan kantosbingkéng arè **bisa ngalampa'aghi** ponapa sè dhâddhi pangaonèngan è pangajhâran panèka.

Ngèrèng karembhàk!

Parèngè tandhâ lang-kalèng (X) è **đálem kolom sè akor sareng pamangghina sampèyan!**

No	Pangaoènngan	Onèng	Korang onèng	Ta' onèng
1.	Kaulâ ampon ngaonèngè đa' aksara ghâjâng carakan Madhurâ.			
2.	Kaulâ ampon onèng đa' panganghuy aksara ghâjâng carakan Madhurâ.			
3.	Kaulâ ampon onèng			

	<p>ɖâ' pasangan aksara ghâjâng carakan Madhurâ.</p>			
4.	Kaulâ ampon bisa nolès panganghuy aksara ghâjâng carakan Madhurâ ɖâlem okara.			
5.	Kaulâ ampon bisa nolès pasangan aksara ghâjâng carakan Madhurâ ɖâlem okara.			

Èyatorè jâwâb pètanya panèka, mèlè jâwâbhân sè palèng lerres !

1. Aksara ghâjâng bhângonna bâdâ saponapa ?
 - a. 7
 - b. 10
 - c. 17
 - d. 20
2. Bâdâ saponapa macem pangangghuy sowara ?
 - a. 2
 - b. 3
 - c. 4
 - d. 5
3. Pasanganna aksara ghâjâng sè aropa dhâmpèngan bâdâ saponapa ?
 - a. 3
 - b. 10
 - c. 13
 - d. 20
4. Manabi aksara ra (**11**) èparèngè pangangghuy sowara cèthak(), panèka amonyè otabâ asowara ponapa?
a.ra
c. rè
b.ri
d. ru
5. Sè **ta' tamaso' pangangghuy panyèghek** èngghi panèka
 - a. bhisat
 - c. Lajâr
 - b. soko
 - d. cekcek
6. **Papatèn kaangghuy matè'è horop** sè bâdâ èadâ'na, bhângonna
 - a. **3**
 - b. **11**

c မ

d ဗ

7. Pasanganna aksara ghâjâng aropâ
 - a. ghântongan
 - c. ghântongan bi' ڏhâmpèngan
 - b. ڏhâmpèngan
 - d. sambhungan
8. Carana nolès pasangan "na" biyâsaèpon
 - a. Asoson sareng horop sè èpatè'è
 - b. Asambhung sareng horop sèèpatè'è
 - c. Ađhâmpèng sareng horop sèèpatè'è
 - d. Apèsa sareng horop sèèpatè'è
9. Carana nolès pasangan "ka" èngghi panèka
 - a. Apèsa sareng horop sèèpatè'è
 - b. Ađhâmpèng sareng horop sèèpatè'è
 - c. Asambhung sareng horop sèèpatè'è
 - d. Asoson otabâ attas bâbâ ta' asambhung bi' horop sèèpatè'è
10. Carana nolès pasangan horop ponapa'an, manabi kèngèng pangangghuy soko, cakkra, perper sareng soko maljâ kodhu abâli đâ' aksara ghâjâng èngghi panèka
 - a. A, na, ca
 - b. Ka, ta, la
 - c. Ca, đâ, wa
 - d. yâ, ghâ, nga
11. Macemma pangangghuy ڏalem carakan madhurâ èngghi panèka:
 - a. Pangangghuy panamba
 - c. Pangangghuy panyèghek
 - b. Pangangghuy sowara
 - d. jâwâbhân a,b,c ,lerres
12. Sé tamaso' pangangghuy panyèghek èngghi panèka :
 - a. Soko
 - b. cekcek
 - c. Talèng
 - d. petpet

13. Oca' buku (ဗုဒ္ဓဟရ) panèka ngangghuy pangangghuy ponapa :
- Soko malja
 - Soko
 - Cèthak
 - pangkon
14. Oca' ghârghâr ngangghuy pangangghuy :
- Bisat (wiknyan)
 - Lajâr
 - Papaten
 - cekcek
15. Oca' podomoro, ngangghuy pangangghuy :
- Lajâr
 - Soko
 - Lenge-longo
 - soko malja
16. Horop panèka (ဗုဒ္ဓဟရ) pasanganna aksara :
- Sa
 - Ba
 - Ta
 - ka
17. Pasanganna horop (ga/gha) èngghi panèka :
- .
 - .
 - ဤ
 - ။
18. Horop(ka) manabi aoba monyè dâddhi(ki), panèka ngangghuy pangangghuy :
- Cethak
 - Cekcek
 - Lèngè
 - d. Longo

19. *ମଧୁରାନା* oca' laten madhurâna :

- a. kèyaè
- b. Biyasa
- c. kyaè
- d. byasa

20. Oca' pacca' serratdhân carakan madhurâna :

a. *ମଧୁରାନା*

b. *ମଧୁରାନା*

c. *ମଧୁରାନା*

d. *ମଧୁରାନା*

21. Oca' pa'a' (*phah*) kèngèng pangangghuy :

- a. Cètak
- b. Bisat
- c. Papatèn
- d. Soko

22. Oca' *prappapamanabi* è tolès dâ' carakan maðhurâ :

a. *ମଧୁରାନାମବି*

b. *ମଧୁରାନାମବି*

c. *ମଧୁରାନାମବି*

d. *ମଧୁରାନାମବି*

23. Manabi horop a èpasangè pangangghuy lèngè (ମାନବି) panèka asowara

- a. i
- b. è
- c. u
- d. â

24. Manabi horop **မျော်ပံ့ပန္ဂနိုယ်** panèka asowara :

- a. la
- b. li
- c. lu
- d. le

25. Pangangghuy pèder bhângonna èngghi panèka :

- a. **၂**
- b. **ၩ**
- c. **,**
- d. **,**

26. **Pangangghuy** pèder bâdâ neng oca' :

- a. Krato'
- b. kressek
- c. Pyarsa
- d. Seppet

27. Pangangghuy papatèn bhângonna èngghi panèka :

- a. **၂**
- b. **ၩ**
- c. **,**
- d. **,**

28. Oca' sakè' tabu' serraddhan carakan madhurâna :

- a. **နှမူဗျာမှုမျူး**
- b. **အမှုမျူးမှုမျူး**
- c. **အမှုမှုမျူးမှုမျူး**

d. *মৰণীঁ মৰণীঁ*

29. oca' **myaraèbin** serraddhân carakan Madhurâna :

a. *বৈগী পুনৰ্বিদ্যুতি*

b. *শৈগুলি পুনৰ্বিদ্যুতি*

c. *বৈগী পুনৰ্বিদ্যুতি*

d. *শৈগুলি পুনৰ্বিদ্যুতি*

30. *ନୃତ୍ୟାଙ୍ଗ ପରମିତ୍ୟ ପରିଷାଳି ପରମିତ୍ୟ*

serraddhân latèn Madhurâna :

- a. Na'-kana' rèya alalakon
- b. na'-kana' rowa amaèen lèker
- c. Na'-kana' rèya kraèng
- d. na'-kana' rowa kraèng ka rojâk

31. *ଅମା ଅପରିପତ୍ତି ପାଇ ପରିଚାଳି* serraddhân latèn madhurâna :

- a. sapa nyamana kyaèna
- b. sapa kyaèna sè molang
- c. sapa kyaèna sè ngajhâr
- d. sapa morèddhâ sè ajhâr

32. Okara panèka serrad dâ' carakan Madhurâ " kaulâ mangkat ngajhi ":

a. *ଅମା ଅପରିପତ୍ତି*

b. *ପାଇପରିଚାଳି*

c. *ଅମା ଅପରିପତ୍ତି*

d. *ପାଇପରିଚାଳି*

33. **Lèkèna èbherse'è**, serraddhân carakan Madhurâna :

- a. *ପ୍ରାଣିଜୀବିନୀ ପ୍ରାଣିକାଳିତଥିରୁ*
- b. *ପ୍ରାଣିଜୀବିନୀରୁଷିଷ୍ଟିକାଲିତଥିରୁ*
- c. *ପ୍ରାଣିଜୀବିନୀ ପ୍ରାଣିକାଳିତଥିରୁ*
- d. *ପ୍ରାଣିଜୀବିନୀରୁଷିଷ୍ଟିକାଲିତଥିରୁ*
34. Alè' nyèram bhâng-kembhângan, salèn dâ' carakan Madhurâ :
- a. *ପ୍ରାଣି ପ୍ରାଣିଗ୍ରେ ନୀରୁଷିଷ୍ଟିକାଲିତଥିରୁ*
- b. *ପ୍ରାଣି ନୀରୁଷିଷ୍ଟିକାଲିତଥିରୁ*
- c. *ପ୍ରାଣି ପ୍ରାଣିଗ୍ରେନୀରୁଷିଷ୍ଟିକାଲିତଥିରୁ*
- d. *ପ୍ରାଣିକାଳିତଥିରୁ ପ୍ରାଣିଗ୍ରେ ନୀରୁଷିଷ୍ଟିକାଲିତଥିରୁ*
35. Kas-rakassa èyobbhâr, salèn dâ' carakan Madhurâ :
- a. *ମାନ୍ଦିନୀ ପ୍ରାଣିକାଳିତଥିରୁ*
- b. *ମାନ୍ଦିନୀରୁ ପ୍ରାଣି ପ୍ରାଣିକାଳିତଥିରୁ*
- c. *ମାନ୍ଦିନୀରୁ ପ୍ରାଣିକାଳିତଥିରୁ*
- d. *ମାନ୍ଦିନୀ ପ୍ରାଣିକାଳିତଥିରୁ*

KOMPETENSI DASAR :

- 3.3 Memahami struktur teks, unsur kebahasaan, dan pesan moral dari teks lisan dan tulis yang berupafiksi (wayang/ cerpen/ceritarakyat/ topèngdhâlâng)
- 4.3 Mengapresiasi teks fiksi (wayang/ cerkak/cerita rakyat/ Topèng dhâlâng) sesuai konteks secara lisan dan tulis

INDIKATOR :

- 3.3.1 Menganalisis tek fiksi berupa dhungngèng dan legenda
- 3.3.2 Mengidentifikasi struktur teks cerita rakyat.
- 3.3.3 Menganalisis unsur kebahasaan teks cerita rakyat
- 3.3.4 Menyimpulkan isi cerita rakyat.
- 3.3.5 Menjelaskan pesan moral teks cerita rakyat
- 4.3.2 Menemukan relevansi pesan moral teks cerita rakyat dengan kehidupan sehari-hari dan menyampaikanya dalam bahasa Madura tulis sesuai dengan kaidah

Indikator

3.3.1 Menganalisis tek fiksi berupa dhungngèng dan legenda

Lalampa'an

Ponapa sè èmaksod dhungngèng sareng Legenda? Bânnya' orèng sè ta' bisa abhidhâ'âghi dhungngèng sareng Legenda. Kantos samangkèn, dhungngèng ponapa'an sè ampon èkaonèngè? Legenda ponapa'an sè ampon èkaonèngè? saponapa kalè sampèyan mèrengngaghi dhungngèng dâri rama èbhuna otabâ embana otabâ dâri orèng laèn?

Bhân-sabbhân kabhupatèn, Kacamadhân, dhisa,kottha otabâ neng sèttong kennengngan bânnya' andi' carèta sè èkalèburi maghârsarèna, kantos carèta otabâ dhungngèng ghâpanèka bârâtta ka kennengngan laènna.

Dhungngèng sè èmaksod èngghi panèka sèttong carèta sè sangajâ èkaghâbây kalabân maksod sareng tojjhuwân mađâpa' sèttong pessen saè sè aropa bâburughân beccè' otabâ bâb kadhiponapa kodhuna odi' èdhunnya otabâ odi' sareng orèng laèn kong-langkong sareng bhâlâ tatangghâna.

Dhungngèng panèka mènangka carèta sè èbây-kaghâbây ollèna sèttong pèkkèran sè èpadâpa' dâ'ka orèng laèn kalabân cara èdhungngèngngaghi otabâ èkanđhâ'âghi otabâ ècarèta'aghi kantos toron binoron kong-langkong dâ' ka para ngođâdhân. Manabi dhungngèng ghâpanèka èssèna èndhâ akor sareng kabâđâ'ânnèpon, sè mèrengngaghi bhâkal talanyo' dâ' èssèna dhungngèng ghâpanèka.

Manabi sapanèka dhungngèng mènangka carèta majjhâ sè sanyatana tađâ' kadhâddhiyânnâ, carètana aropa kandhâ sè èbây-kaghâbây. Tojjhuwânnâ ka'angghuy aparèng bâburughân beccè' sarta dhâddhi panglèpor. Dhungngèng maso' dâ' ghâlimpo'na carèta kona (tradisional) sè èyakorraghi sareng kabâđâ'ânn sè bâdâ.

Biyasana dhungngèng aghândhu' pessen :

- Tengka bhâghus masthè mennang dâ' tèngka jhubâ'
- Kadhâddhiyânnâ bâđâ è jhâman lambâ' sè ta' èpangghi bâktona.
- Carètana aghuna'aghi tokoh orèng otabâ kèbân otabâ carètana asal-moasal sèttong kennengngan bân salaènna.

Cem-macemma dhungngèng :

- Dhungngèngnga èbin sè apola tèngka akadhiyâ manossa (fabel)
- Dhungngèng biyasa èngghi panèka carètana orèng sè ngaollè kabhunga'an otabâ sabhaligghâ sareng laènna.
- Dhungngèng loco.

bâgiyân-bâgiyân sèbâđâ è dâlem dhungngèng :

- a. **Unsur Intrinsik** èngghi panèka bâgiyân sè bâđâ è dhungngèng ghâpanèka akadhiyâ bateggha carèta (tema), ongrotanna kadhaddhiyan è dalem carèta (alur), kennengngan, bakto kadhaddhiyanna carèta, tor kahânananna atè è bakto kadhaddhiyan (latar), tokoh (penokohan), carana nyarèta'aghi (sudut pandang), pessen (amanat), sarta èndhâna bhâsa sè èghuna'aghi (gaya bahasa)

- b. **Unsur ekstrinsik** èngghi panèka bagiyân sè bâdâ è dilowaranna dhungngèng akadhiyâ : adhât, tata parnata, tatakkrama otabâ partèngka sè biyasa èlampa'aghi maghârsarèna. Contona, tatakramana orèng matamoy, partèngkanna ngobhâtè orèng sakè', partèngkanna orèng akabina, partèngkanna orèng arèmbiâ. Unsur ekstrinsik jhughân aghându' artè èlmo salaènna sastra sè èyangghuy carèta otabâ dhungngèng.

Legenda

Legenda èngghi panèka carèta bhâb kadhâddhiyânnna sèttong kennengga sè èparcajâ sareng masyarakat **jhâ' carèta ghella'** lakar kadhâddhiyânnna otabâ bâdâ onghu. Namong carèta/legenda ghâpanèka ta' jhâu bhidhâ sareng dhungngèng sè èpađâpa' kalabân cara ètotorraghi otabâ èkanđhâ'âghi. Mèla bânnya' sè nyalèndha dâri carèta sè salerressa amarghâ bannya; sè èbâ-tambâi sareng sè acarèta. Opamaèpon kadhaddhiyanna dhisa Pakandhângan.

Sabâgiyân orèng bâdâ **sè apamangghi jhâ'** legenda panèka carèta sè èkaparcajâ lerres bâdâna sareng orèng-orèng sè bâdâ neng è sèttong kennengangan, namong ta' èyangghep soccè akadhiyâ sè bâdâ è aghâma.

Menorot KBBI (1988:508), lègenda **ka'dinto mènangka carèta ra'yat** è bâkto jhâman lambâ' kona sè akaè' sareng sejarah.

Tatengngerra Legenda

1. Carèta bhâb kadhâddhiyânnna sèttong kennengngansè èyangghep lerres/ kadhâddhiyânnna otabâ **kabâdâ'ânnna** sè èparcajâ **jhâ'** lerres bâdâna.
2. Kadhâddhiyânnna akadhi bhuru pan-saponapan taon sè tapongkor
3. Tokona carèta èngghi manossa
4. **Carètana bânnya'** nyalèndhâ dâri carèta sokklana alantaran bânnya' carèta sè èbâ-tambâi.

Macemma Legenda

Macemma legenda bâdâ empa'

1. Legenda akor **sareng lalampa'anna aghâma**.

Contona : carètana wâlisongo, syèh Siti Jenar, Ki Pandan Arang, **Kyaè Moko** è **Mekkasan**, **bhuju'** **kasambahi** è **Mekkasan**, sareng salaènna.

2. Legenda Alam Gâib.

Carèta sè akaè' sareng alam gaib

Contona : bâdâna li'-bâli' bhukkak (dhin-dhâdhin sè mon mapadðhâng ka orèng pas abâli' matao bugghigghâ sè bhukkak), gondoruwo, Nyi Blorong, sareng salaènna.

3. Legenda tokoh

Contona : Pa' Sakèra dâri Madhurâ, Si Pahit Lidah dâri Sumatra, Si Pitung sareng Nyai Dasima dâri Jakarta, Lutung Kasarung dâri Jhâbâ Bârâ', Rara Mendut sareng Jaka Tingkir dâri Jhâbâ Tengnga, Suramenggolo, dâri Jhâbâ Témor.

4. Legenda Kadhâddhiyanna Kennengnga

Legenda panèka bâdâ kaèdhânnna sareng asal-moasallèpon nyamana kennengngan, kotta, otabâ dhisa.

Contona : asal moasal nyamana kottha sè bâdâ è Madhura (Bhângkalan, Sampang, Mekkasan, sareng Songennep), asal-moasalla nyamana dhisa Ponteh è Mekkasan, kadhâddhiyânnna Danau Toba è Sumattra, kadhâddhiyânnna Ghunung Tangkuban Prahu è Jhâbâ bârâ', sareng salaènna.

Sumber : <http://id.wikipedia.org/wiki/Legenda>

Bâburughân Beccè'

- *Sabelluna ngalampa'aghi kalakowan ponapa'a bisaos éyatorè skonè'na èkabidhi maos Bismillah*
- *Mongghu dâ' sadhâjâ ngangoðâdhân ngèrèng malanggheng carèta kona sè bâdâ è Madhurâ kalabân cara mabânnya' maos carèta madhurâ kaangghuy èkaonèngè, sopajâ ta' èlang dâri kabhuðhâjan.*

Pakon 1.1

Manabi sampèyan ampon ngartè kalabân jhârna' bhâb dhungngèng sareng Legenda, ngèrèng samangkèn maos patètè salasèttongnga dhungngèng sareng Lègenda è bâbâ panèka !

ASAL MOLANA NYAMA DHISA PONTÈH

(carèta dâri kabupatèn Mekkasân)

Bâdâ sèttong dhisa sè ka alok kalabân nyama dhisa PONTÈH. Engghunna bâdâ è témorra kottha Mekkasân, è bhâbâna kecamadhân Larangan. Dhisa PONTÈH kadhâddhiyân dâri lèma' kampong iyâ arèya kampong "Karang Panasan", Kampung "Pandhiyân", Kampong "Lang-tolang", Kampong "Kramat", bân kampong "Rongrongan". Sa'ahèrra kampong Rongrongan èpatadâ' lantaran èpasèttong bân kampong Karang Panasan. Oca' "PONTÈH" èpadhâddhi nyamana dhisa jârèya kalabân maksod ka angghuy ngèmodhi sèttong kadhâddhiyân pokpara è dhisa jârèya.

Mènorot carètana bapa' Drs. Moh. Haris, mènangka sala sèttongnga maghârsarè sè bâdâ è dhisa jârèya, ajhârbâ'âghi jhâ' dhibi'na ngaollè carèta dâri juju'na sè asmana Ju' Renap bân Ju' Gafur. Salèrana acarèta bâriyâ :

Bâkto Jhâman kona neng è kampong jârèya bâdâ pan-bârâmpa bengko sè ajhâjhâr kantos dhâddhi tanèyan lanjhâng, sè ngennengngè emma' bân embu'na sèttong bengko, tra-pottrana sè ella alâ-bhâlâ bengko bâng-sèbâng, mala bâdâ majhâdi'na sè bengkona ajhâjhâr kèya neng è jâdiyâ kantos nambâi bânnya'na bengko neng èjâdiyâ. Kabbhi pađâ atong rokon jhembhâr tor asrè. Kadhbâi bânnya' orèng kađâruy terro matamoya dâ' jâdiyâ alantaran sapa-sapa sè matamoy dâ' jâdiyâ apangrasa perna dâri kennengnganna tor pangladhinna orèng sè bâdâ neng èjâdiyâ.

È sèttong arè orèng sè bâdâ è kampong jârèya salèttra bân ponakanna sè bâdâ è kampong laèn. Mongghu orèng Madhurâ majhâdi' dâ' ponakan nyambhât kacong, dhinèng kacong dâ' majhâdi' nyambhât ghuttèh.

Kadhâddhiyân jârèya alantaran kacong apangrasa andi' kobâsa dâ'tana pakarangan sè è kennengngè ghuttèna. Mèla ghuttèna ta' tarèma dâ' pangakona kacongnga. Bâng-sèbângnga pađâ apangako sè palèng patot nga'andi' pakarangan jârèya. Kadhbâddhiyân jârèya kantos dhâddhi pokpara alantaran bâng-sèbângnga tađâ' sè ngala.

Saellana abid kasalèntrowan jârèya so'è atambâ ghubbrâ saellana sang kacong ngaollè sokongan dâri pan-bârâmpa tan-tarètan bân bhâlâ laènna, dhinèng ghuttèna pađâ ngaollè sokongan dâri tan-tarètan bân bhâlâ laènna kèya. Kabâđâ'ân jârèya asajânè nambâi ghubbrâ saellana bâdâ orèng dâri kampong laèn sè ro'-noro' arongrong abhânto kacong kantos mapanas kabâđâ'ân. Mèlana pokpara jârèya nambâi malarat kaangghuy èpaakor.

Ghuttèh bân kacong pađâ patang pabhen sè akhèrra pas patang torkop, ontong kadhâddhiyân bâkto jârèya dhuli èlanglang orèng sè bâđâ è jađiyâ.

Kabâđâ'ânnna sajânè malarat bâng-sèbângnga pađâ apangako palèng bhender, mèla sang kacong pas atantangan carok đâ' ka ghuttèna. Tantanganna kacong ètarèma tor èkasaroju'i ghuttèna. Mèla sabellunna carok èmolaè sang Kacong ngajhâk đâ' tan-tarètan bân bhâlâna ka angghuy noro' abhillâi, bâriyâ kèya ghuttèna pađâ ngajhâk tan-tarètan tor bhâlâna kaangghuy noro' abhillâi abâ'na. Bâng-sèbângnga pađâ asanat, pađâ dhuli aghângsè ghâghâmanna bâng-sèbâng, bâđâ sè nyoro aghâbây đâ' pandhi sè bâđâ è kampong laèn è dhisa jađiyâ kèya sè kantos satèya kampong jârèya ènyamaè kampong "Pandhiyân".

Neng è bâkto sè ella ètantowaghi iyâ arèya neng sèttong kennengngan sè tèghâr Kacong bân Ghuttèna pađâ nganarraghi ghâghâmanna ètoro'è bân bhâlâna bâng-sèbâng sè pađâ nganarraghi ghâghâmanna kèya. Saellana patang ngoca'è ɖuwâ' ghâlimpo' pas pađâ maju, akhèrra patang coco, patang peddhâng carok lèmongan dhâddhi cara kaangghuy mamarè parkarana. San la abit, patèh la bânnya' aghâlimpangan, tana aobâ bârna dhâddhi mèra đârâ. Sè ghi' ta' cato pađâ ngamok mara cèlèng tato pađâ ngaddhu kakowadħâh. Sè Kacong bân Ghuttèna pađâ ta' ènga' polè jhâ' sè acarok iyâ antara Kacong bân Ghuttèna. Sè kađuwâ pađâ ta' međdhâs ghâghâman, ca'na orèng pađâ ta' èđđhi' tapa' palona pandhi. Saellana jârèya, Kacong bân Ghuttèna pađâ ngabâssaghi tarètan bân bhâlâ pađâ karè sakonè' sè Kacong pas mator đâ' ka ghuttèna "*ampon Tèh, jhâ' terossaghi, mon èterrossaghi panèka parcoma'*". Ghuttèna ajâwâb "*mon bâriyâ karebbhâ bâ'na sèngko' norodhânnna'*". Mèla carok lèmongan pas èambuwâghi kalabân ta' kabitong bârâmpa sè tèbhâs kantos orèng-orèng sè ta' noro' acarok ta' kobâsa ngobhurraghi patèna orèng sè bânnya' jârèya. Mèla kennengngan jârèya kantos satèya èberri' nyama kampong "Lang-tolang" alantaran bânnya'na tolang sè akalarkaran.

Dhinèng kennengnganna carok lèmongan èpadhâddhi nyamana kampong iyâ arèya Kampong "Karang Panasan", artèna pakarangan sè panas. Kennengnganna orèng aghâbây ghâghâman kantos satèya ènyamaè kampong "Pandhiyân". Kennengngan asal orèng sè ro'-noro' arongrong kantos sajânè ghubbrâna kabâđâ'ân satèya ènyamaè Kampong "Rongrongan". Mèla kantos satèya neng è dhisa jârèya bâđâ lèma' kampong iyâ arèya Kampong Karang Panasan, Kampong Pandhiyân, Kampong Lang-tolang, Kampong Kramat, tor Kampong rongrongan namon saellana bâđâna

kamajhuwân jhâman kampong rongrongan èpatađâ' alantaran èpasèttong đâ'ka Kampong Karang Panasan.

Dhinèng nyamana dhisa jârèya nokèl đâri oca'na Kacong ka Ghuttèna bâktona acarok iya arèya "**ampon Tèh**".... mèla pas ènyamaè dhisa "PONTÈH"

Bâdâ polè sè apamangghi laèn iyâ arèya Kacong bân Ghuttèna pađâ tegghu đâri ghâghâman sè akhèrra kantos pađâ seppo, pasèdhâna pađâ kabâđâ'ân èmpon. Đâri kadhadhiyâñ jârèya orèng ngoca'aghi "*mon ta' èmpon ta' matè*" akhèrra dhâdhi PONTÈH.

Sè Ghuttè kantos satèya astana bâđâ è Pontèh đâjâ bân orèng èkramattaghi, mèla èjâđiyâ ènyamaè "Kampong Kramat", dhinèng Kacong astana bâđâ è dhisa Pontèh lao' bân orèng èsambhât "Bhuju' Kramat". Kantos satèya dhisa PONTÈH pagghun bâđâ iyâ arèya è bhâbâ Kacamatan Larangan Kabhupatèn Mekkasan.

Sè ngangghit : Bambang hartono Hs

Indikator

3.3.2 Mengidentifikasi struktur teks cerita rakyat.

Lalampa'an

Sa'amponna sampèyan maos kalabân jhàrna' bhâb dhungngèng sareng Legenda èyattas samarèna panèka èyatorè talèktèghi struktur teks neng è dhungngèng/ Legenda ghâpanèka. Parlo èkaèmodhi struktur èngghi panèka èkabidhi sareng **mamolan** sè ajhârbâ'âghi bâđâna dhungngèng/ Legenda. Sa'amponna mamolan, èsambhât **èssèna dhungngèng/ Legenda** sè aropa lalampa'annèpon sè bâđâ è đâlem dhungngèng/ Legenda. Sè keng-bingkèng èsambhât **pongkasan**, biyâsana aëssè jhâjhârbâ'an bhâb pongkasanna dhungngèng/ Legenda. Jhâjhârbâ'ân panèka ampon èjhâjhârbâ'âghi neng è pangajhârân 2 sè tapongkor.

Pakon 2.1

Èyatorè èssè'è ti'-titi' èbâbâ aghuna'aghi jâwâbhân sè lerres kalabân nalèktèghi okara sè nodhuwâghi bâgiyâñ mamolan, èssèna dhungngèng, sareng pongkasanèpon!

ASAL MOLANA NYAMA DHISA PONTÈH

Mamolanna :

Èssèna carèta :

Pongkasanna carèta :

Carèta è bâbâ panèka èyatorè maos patètè!

DHÂMARBU'LÂN

Kacarèta jhâ' èjhâman karajhâ'ân Majhâpaët, è bâkto ghâpanèka ajhumenneng rato asmaèpon Prabu Kencono Wungu. Asma sokklana Dewi Suhita. Prabu Kencono Wungu pottra dâri Prabu Hayam Wuruk.

È sèttong arè karajhâ'ân Majhâpaët mangghi kasossa'an, amarghâ nolak lamaranèpon Rato Mèna' Jinggâ rato dâri Karajhâ'ân Blâmbhângan sè sanget saktè sareng gâmannèpon sè ènyamaè gâdhâ saktè bessè konèng sè ampon bânnya' mamosna moso-mosoèpon. Mèla Mèna' Jinggâ jhugâ èkatako'è sareng sadhâjâ moso. Rato Kencono Wungu nolak lamaran Rato Mèna' Jinggâ amargâ rato Mèna' Jinggâ ampon kaghungan duwâ' raji èngghi ka'dînto Wahita sareng Puyengan. Jhugâ karajhâ'ân Majhâpaët langkong lèbâr dâri Kraton Blâmbângan. Alasan sè katello'èpon karana Prabu Kencono Wungu ghi' bhuru bisaos sè dhâddhi ranđhâ sabâb èdhingghâllaghi rakana Hyang Paramèsvara, alalana ka Malaka.

Èstona Rato Kencono Wungu panakanna Mèna' Jinggâ. Kencono Wungu potra dâri raji padmi, Mèna' Jinggâ sareng Mèna' Sembuyu mènangka pottra dâri raji ampèyan (sellèr). Mèna' Jinggâ aghâduwi bâbâtek korang saè. Èdâlem pèkkèrra terro ngobâsanè karajhâ'ân Majhâpaët, mèlana alamar

Prabu Kencono Wungu, kangghuy èpadhâddhi raji. Prabu Kencono Wungu teptep kabâtèr sabâb Rato Mèna' Jinggâ asasombhâr: "Majhâpaèt bhâdhî èserrang tor Dewi Suhita bhâkal èpaksa dhâddhi rajièpon. "Prabu Kencono Wungu sajân bhingong kalabân bâdâna ancaman ghâpanèka. Dâlem kabâ'dâ'ân bhingong meddhâl pèkkèran kodhu narèma dâ'lamaranna rato Blâmbhângan, anangèng kalabân sarat ka'angghuy malanjhâng bâktoèpon. Bâkto sè sanget sakonè' ka'dinto èghuna'aghi kalabân tarongghu.

Sa'amponna prajurit karajhâ'ân Blâmbhângan abâli dâ' karaton, è karajhâ'ân Majhâpaèt mabâdâ papanggihyân. Sadhâjâ pongghâbâ karaton ampon pađâ asèbhâ. Sang Prabu Kencono Wungu ngandhika dâ'sadhâjâ abdhî dhâlem amé' bâdâ sè bisa nyarè cara sè langkong saè, kadhi ponapa lamaran ghâpanèka sèta' dhâddhiyâ. Nangèng tađâ' sèttonga sè bisa nombuwâghi akal.

Ahèrra Kencono Wungu mangghi akal bhâkal mabâdâ addhuwâñ (sayembara) èngghi panèka pasèra sè bisa makala Mèna'Jingga kalabân sarat ngatorraghi sèrana Mèna'Jingga dâ'ajunan Kencono Wungu, pasèra bisaos orèngnga angsal bisa nyambhâdhânè sarattèpon orèng ghâpanèka sè aghâduwi ha' ka'angghuy dhâddhi rato Majhâpaèt, tor Kencono Wungu kasokan dhâddhi rajièpon. Kè patè Logèndèr mènangka panasèhat kraton ceppet ngojhârrâghi sayembara 'dâ' sadhâjâ maghârsarè karajhâ'ân. Ta' kadhinggâlân pottra 'dâri Patè Logèndèr èngghi panèka: Layang Sèto sareng Layang Komètèr terro ngèrènga addhuwâñ (sayembara) ghâpanèka. Sè kađuwâ ka'dinto aghâ'duwi bâtek korang saè. Salaèn dâri ghâpanèka bâdâ jhughâ kana' lancèng asmana Dhâmarbulân, èngghi ka'dinto bhâkallèpon Anjasmara pottrana Patè Logèndèr. Layang Sèta sareng Layang Komètèr bidhâ sareng Dhâmarbulân sè jhujhur, tor anđhâp asor. Kabâdâ'ân ghâpanèka Dhâmarbulân bhingong sabâb kapèkkèran dâ' bhâkalèpon èngghi panèka Anjasmara sè mènangka alè' dâri Layang Sèta sareng Layang Komètèr.

Sa'amponna Dhâmarbulân ngatorraghi nèyaddhâ ka'angghuy ngèrèng sayembara, Anjasmara ngèdhinè sabâb lalampa'an ka'dinto, tamaso' lalampa'an sè otama abhillâi naghârâ. Sadhâjâ para satrèya ampon pađâ nojjhu ka lon-alon ka'angghuy ngaddhu kasaktèyan sareng kakowadhân, dhinèng Dhâmarbulân nojjhu dâ' kraton Blâmbhângan ka'angghuy kadhi ponapa sè bisa'a ngaollè ghâdhâ bessè konèngnga Mèna' Jinggâ. Dâlem pangghâliyânnna manabi ghâdhâ bessè konèng ghâpanèka èkaollè yâkèn jhâ' Mèna' Jinggâ ta' bhâkal saktè polè. Manabi èbândingngaghi sareng satrèya sè laèn, bhâdhânnèpon Dhâmarbulân ta' sabhândhing, sabâb bhâdhânnèpon kènè' tor koros. Nangèng pamangghina sè sanget pènter.

Sanapa'na dâ' kraton Blâmbhângan, Dhâmarbulân nyamar dhâddhi abdhi dhâlem kraton. Kabâđa'ân kraton Blâmbhângan bidhâ sareng kraton Majhâpaët, èka'dissa jhemjhem sabâb ampon ngèra lagghu' pastè mennang. Dâ'-adâ'na Dhâmarbulân maso' ka dâpor ka'angghuy nyarè dhâ'ârân sè bhâkal èmassa' sareng ènoman sèpalèng èkasokanè. Kalabân ta' rëpot Dhâmarbulân molaè aracèk dhibi' dhâ'ârân sareng ènoman. Ta'abit maso' ka kamarra Mèna' Jingghâ sambi abhâkta dhâ'ârân sareng ènoman lajhu larès ka kamar pasarènanna Mèna'Jinggâ. Ghâdhâ bessè konèng bâđâ è kamar ka'dinto è lomarè kaca. Sa'amponna dâpa' dâ' labâng, bâki sè aëssè ènoman lajhu ètampanè sareng rajièpon Wahita sareng Puyengngan. Raji sè duwâ' alèrek dâ' Dhâmarbulân sè sanget gântheng, nangèng Dhâmarbulân teptep ta'ngorangè dâ' nèyaddhâ kabhuru sè ngaollèya ghâdhâ bessè konèng. Sa'amponna raji sèduwâ' maso' kakamarra Mèna'Jinggâ labâng ètotop, Dhâmarbulân molaè mokka' lomarè kaca, kennengnganna ghâdhâ bessè konèng, nangèng Dhâmarbulân takerjhât sabâb Wahita sareng Puyengngan kalowar dâri kamar. Namong raji sè duwâ' mala ngajhâk Dhâmarbulân areng-sareng ka'angghuy mamosna Mèna'Jinggâ. Dhâmarbulân malah asokkor sabâb bâđâ jhâlân ka'angghuy makala Mèna'Jinggâ. Dhâmarbulân molaè aromrom pèapè senneng dâ' raji sè duwâ'. È bâkto salèng kasemsem Dhâmarbulân molaè atanya ponapa sèdhâddhi apessa Mèna'Jinggâ. Rajina Mèna'Jinggâ sè duwâ' molaè nyebbhuttaghi, apessâ bâđâ è pokang kacèr. Dhâmarbulân sajân gumbhirâ lantaran ampon yâkèn pastè mennang.

Kacator Mèna'Jinggâ sè prappa'na nom-ènoman, sajân ngabi' bânnya' mèlana ampon molaè mabu'. Karana ampon mabu' Mèna'Jinggâ maso' dâ' pasarènanna. Kasempadhân sè palèng argâ ghâpanèka sareng Dhâmarbulân èghuna'aghi kalabân ngastètè. Sa'amponna molaè maso' kamar kordèn ngaghâ'ètotop Dhâmarbulân molaè ngamok (nyerrang). Mèna'Jinggâ sanget takerjhât ta' ngèra bân ta' nyangka ghâman ampon bâđâ neng orèng laèn. Kalabân karèna kakowadhan ampon ngèra jhâ' rajina sè aparèng onèng rahasiyana mèlana Mèna'Jinggâ dhuli nyandhâk rajina sè duwâ' lajhu nyoddhu'aghi abinanna (kerrëssa). Dhâmarbulân ta'apèkkèr lanjhâng polè maka ghâdhâ bessè konèng lajhu èajhegâghi dâ' pokang sè kacèr, Mèna' Jinggâ lajhu agentang ta' akalèjhâ', èbâkto ghâpanèka jhughâ sèrana dhuli ètebbâs kantos èpèsa dâri bhâdhânnâ.

Namong sa'amponna Layang Sèta sareng Layang Komètèr dâpa' dâ' kraton Majhâpaët, acarèta jhâ' dhibi'na sèkađuwâ sè matè'è Mèna'Jinggâ. Rato Kencono Wungu ta' ngèra jhugâ, è dâlem pangghâliyânnâ ta' parcajâ, nangèng bhuktè ampon bâđâ èajunannèpon rato. Jughâ Rato Kencono

Wungu bhingong pasèra sè ha'dhâddhi rato sabâb kodhu sala sèttong. Berta para' èojhârragiya, Dhâmarbulân tandhuk dâ' kraton Majhâpaët. Kè Patè Logendèr ampon ngèra jhughâ jhâ' pottra sèduwâ' ka'dìnto rocè sabâb ampon ngartè dâ' bâteggâ pottrana. Layang Sèta sareng Layang Komètèr kalèp karana namong sèrana Mèna'Jingga sè èbhâkta, jhâmang sareng ghâdhâna Mèna'Jinggâ ta' èbhâkta. Akhèrra Dhâmarbulân tandhuk sarta ngatorraghi jhâmang sareng ghâdhâna Mèna'Jinggâ dâ' rato Kencono Wungu, rato Kencono Wungu lajhu tabâjâjâ' sè ka'dìmma sè lerres, nangèng Anjasmara nambâi katerranganna Dhâmarbulân tor ajhârbâ'aghi kadhi ponapa kaka'na sè nyerrang Dhâmarbulân. Ka'angghuy maèlang kocèbâna Layang Sèta sareng Layang Komètèr maka sè katello kodhu ngaddhu kapènterran tor kakowadhân. Namong karana Dhâmarbulân aghuna'aghi ghâdhâ bessè konèng maka sè ka'ìuwâ ampon tanto kala.

Ahèrra Dhâmarbulân dhâddhi rato Majhâpaët, kalabân jhulug Prabu Brawijaya. Kencono Wungu dhâddhi raji padmè. Anjasmara dhâddhi raji ampèyan (raji sellèr/nomer 2)

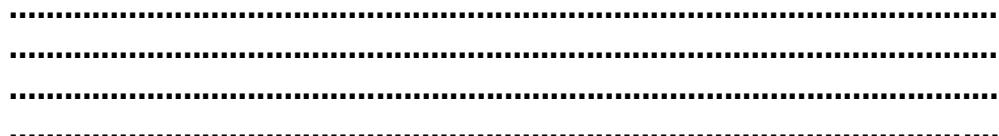
Dâri carèta Dhâmarbulan panèka bisa dhâddhi sèttong pangjhârân èyantarana jhâ' orèng odi' panèka kodhu jhujhur, jhâuwi sèfat tama', tor jhâuwi sèfat dhengghi, ponapa polè apangako palèng pènter kadhibi', ghâpanèka bâtek sè ta' patot èka'anđi'.

Orèng sè jhujhur , ta' anđi' sèfat tama', ta' anđi' sèfat dhengghi, ta' anđi' sèfat palèng pènter kadhibi' (otabâ sadhâjâ pamangghina dhibi' sè palèng bhender, dhinèng pamangghina orèng laèn lantaran ta' akor sareng pamangghina dhibi'na èyangghep sala), manabi ta' sapanèka insyaallah orèng ghâpanèka bhâkal odi' moljâ salanjhângnga.

Pakon 2.2

Èyatorè aghâlimpo' bâng-sèbângnga 4 – 5 orèng pas karembhâk sakanca'an kalabân nalèktèghi okara sè nodhuwâghi bâgiyân mamolan, èssèna, sareng pongkasanèpon carètana DHÂMARBULÂN è attas !

Mamolanna :

Èssèna carèta :

Pongkasanna carèta :

Pakon 2.3

Èyatorè talèktèghi carèta ASAL MOLANA NYAMA DHISA PONTÈH sareng DHÂMARBULÂN ka'dimma sè tamaso' dâ' dhungngèng ka'dimma sè tamaso' dâ' legenda! Tokel bagiyan

Indikator

3.1.1 Menganalisis unsur kebahasaan teks cerita rakyat

3

Lalampa'an

Sampèyan tanto ampon pađâ ngaonèngè ponapa sè èmaksod **unsur kebahasa'anakor** sareng jhâjhârbâ'ân neng pangajhâran 2 tapongkor èngghi panèka pa-ponapa sè èghândhu' neng èghâncaran sè aropa bhâsa sè èghuna'aghi sareng okara sè èghuna'aghi sareng èjhâ'annèpon !

Pakon 2.1

Èyatorè sampèyan aghâlimpo' bâng-sèbângnga 5 orèng kaangghuy nyarè ca'-oca' sè èyangghep malarat neng ghâncaran è attas (Asal Molana Nyama Dhisa Pontèh) lajhu karembhâk sakanca'an ponapa artèna otabâ laèn oca'na!

Pakon 2.2

Èyatorè sampèyan aghâlimpo' bâng-sèbângnga 5 orèng kaangghuy nyarè ca'-oca' sè èyangghep malarat neng ghâncaran è attas (DHÂMARBULÂN) lajhu karembhâk sakanca'an ponapa artèna otabâ laèn oca'na!

Pakon 2.3

Manabi ca'-oca' sè malarat ghâpanèka ampon èpangghi artèna, ngèrèng èyatorè bâng-sèbâng abhâdhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' ghâpanèka mabi ondhâggâ bhâsa èngghi bhunten sè saè tor leres!

Pakon 2.4

Ngèrèng tètènè areng-sareng hasèlla sè abhađhi okara ghâpanèka kalabân salang porop sakanca'an sabângku ka angghuy aparèng tandhâ (B) manabi leres tor tandhâ (S) manabi sala. Salastarèna ganèka pabèli polè dâlubângnga. Pas pabeccè' bâng-bâng ra-okara sè èberri' tanda (S).

Indikator

3.3.4 Menyimpulkan isi cerita rakyat

4 Lalampa'an

Neng è pangajhârân tello' ampon èjhârbâ'âghi carana moket sèttong carèta. Ngèrèng oladhi polè kadhiponapa carana !

1. Oladhi ȳhimèn neng mamolanna teks carèta èkabitidhi dâri okara ponapa kantos okara ponapa.
2. Neng è ghâncaran ghâpanèka bâdâ saponapa alinea.
3. Dâri pan-saponapan alineaghâpanèka, rèngkes padhâddhi sèttong alineakalabân ta' ngoba maksod sareng tojjhuwân sè bâdâ mènangka pokeddâ mamolanna carèta.
4. Sapanèka jhughâ èssèna carèta sareng pongkasanna carèta èyatorè tantowaghi ȳhimèn bâtessèpon okarana otabâ alineaèpon, ka'angghuy èpangghi pokettèpon.

5. Sa'amponna sadhâjâ poket èpangghi, bâng-sèbângnga poket sè ampon bâdâ pas serrat pole pasèttong kantos dhâddhi pokettépon sèttong carèta.

Pakon 4.1

Éyatorè abhâdhi pokettépon Carèta *Asal Molana Nyama Dhisa Pontèh* kalabân cara sè ampon èkaonèngè è attas !

Pakon 4.2

Éyatorè abhâdhi pokettépon Carèta *Dhâmarbulân* kalabân cara sè ampon èkaonèngè è attas !

Pakon 4.3

Éyatorè kaèmodhi dhungngèng ponapa sè ampon sampèyan kaonèngè! Otabâ èyatorè nyarè buku èperpustaka'an sakola'an otabâ è perpustakaan laèn sè ra-kèra andi' buku dungngèng otabâ legenda!

No	Bhul-ombhullâ Dhungngèng	Pokeddha dhungngèng	Asal dhungngèng
1			
2			
3			
4			
5			

Pakon 4.4

Éyatorè kaèmodhi Legenda ponapa sè ampon sampèyan kaonèngè! Otabâ èyatorè nyarè è buku otabâ èperpustaka'an sakola'an !

No	Bhul-ombhullâ Legenda	Pokeddâ Legenda	Asal Legenda
1			
2			
3			
4			
5			

Indikator

3.3.5 Menjelaskan pesan moral teks cerita rakyat

5

Lalampa'an

Bhân-sabbhân dhungngèng/legenda otabâ carèta laènna **bânnya' aghândhu'** pessen otabâ bâburughân **beccè'** sè patot èkaonèngè sareng para maos otabâ mongghu **dâ'** sè mèrengngaghi. Sè èmaksot pessen otabâ bâburughân **beccè'** èngghi **panèka okara**-okara sè bisa dhâddhi pangajhârân saè aropa **dhâdhâbuna** orèng / tokoh otabâ tengka polana settong orèng sè **bâdâ** è **dâlem** carèta ghâpanèka, otabâ èssèna carètana

Pakon 5.1

Èyatorè karembhâk è ghâlimpo'na bâng-sèbâng, talèktèghi bâburughân **beccè'** ponapa sè èghândhu' neng è carèta *Asal Molana Nyama Dhisa Pontèh* sareng bâburughân ponapa sè èghândhu' neng è carèta **DHÂMARBULÂN!**

Indikator

4.3.1 Membaca nyaring teks cerita rakyat sesuai dengan kaidah intonasi

6 Lalampa'an

Manabi maos ghâncaran kalabân ranyèng kodhu maghut dâ' tatakramana sè ampon tanto kantos jhârbâ tor ghâmpang è kangartè mongghu dâ' sè mèrengngaghi. Tatakramana sè èmaksot èngghi panèka :

1. Aghuna'aghi keccap sè moddhâ tor jhârbâ,
2. Aghuna'aghi **intonasi** sowara sè kapra,
3. Ngobâsanè tandhâ-tandhâna bâca'an sè bâdâ è ghâncaran,
4. Maos kodhu kalabân jhârna',
5. Kodhu kalabân tarongghu ngangghuy **perasaan, ekspresif**,
6. Lancar otabâ ta' ghâ'-ghâlâgg'hâ'ân,
7. Ngartè dâ' ponapa sè èmaos,
8. Èbâkto maos ta' ru-kabhuru akor sareng èssèna ghâncaran,

Pakon 6.1

Èyatorè sampèyan maos ghântèyan kalabân ranyèng ghâncaran "Asal Molana Nyama Dhisâ Pontèh" kalabân katantowan sè ampon èkaonèngè. Mongghu dâ' morèt sè laèn nètènè kancana sè parappa'na maos ghâncaran. Manabi bâdâ sè ta' akor sareng katantowan jhujhuk èngghâl èpalerres! Ghuru sareng morèd areng-sareng nalèktèghi pamacana sèttong morèd. **Salastarèna, ghuru sareng morèd ararembhâk bhâb kasala'anna maca tong-sèttongnga** morèd.

Indikator

4.3.2Menemukan relevansi pesan moral teks cerita rakyat dengan kehidupan se hari-hari dan menyampaikannya dalam bahasa Madura tulis sesuai dengan kaidah

7 Lalampa'an

Bhān-sabbhān ghāncaran kong-langkong carèta fiksi, tanto bisaos bāḍā pessen lèbat carètana sè èakorraghi sareng kaoḍi'ān rè-sa'arèna. Saè aropa jhālānna carètana, tengka lakona tokoh, cator otabâ ḍhā-kandhā sè eyocapaghi sareng tokoh..

Carèta “Asal Molana Nyama Dhisa Pontèh” sareng carèta “Dhāmarbulān” ampon tanto aghāndhu’ pessen sè bānnya’ akor sareng kaoḍi'ān rè-saarè kantos dhāddhi kaca kebbhāng sè maos otabâ sè mèrengngaghi carèta ghāpanèka.

Pakon 7.1

Sa'amponna sampèyan ngartè èssèna dhungngèng otabâ legenda ngèrèng samangkèn nyarè lalampa'an ponapa sè bāḍā è carèta “Asal Molana Nyama Dhisa Pontèh” sè akor sareng èssèna kaoḍi'ān rè-sa'arè !

Pakon 7.2

Sa'amponna sampèyan ngartè èssèna dhungngèng otabâ legenda ngèrèng samangkèn nyarè lalampa'an ponapa sè bāḍā è carèta “Dhāmarbulān” sè akor sareng èssèna kaoḍi'ān rè-sa'arè !

A. Èyatorê jâwâb pêtanya èbâbâ panêka kalabân mîlê jâwâbhân sê palêng lerres !

1. Dhungngèng mènangka carèta majjhâ sè sanyatana tađâ'
 - a. kadhâddhiyânnâ
 - b. pèkkèranna
 - c. kabhârrâ
 - d. tokohèpon
2. Tojjhuwânnna dhungngèng ka'angghuy aparèng
 - a. **lalampa'an**
 - b. carèta kona
 - c. **bâburughân beccè'**
 - d. carèta samangkèn
3. Biyasana dhungngèng aghândhu' pessen kajhâbâna
 - a. tengka bhâghus masthè mennang dâ' tèngka jhubâ'
 - b. kadhâddhiyânnâ bâđâ è jhâman lambâ' sè ta' èpangghi bâktona.
 - c. **carètana aghuna'aghi tokoh orèng otabâ kèbân**
 - d. pessenna rato kona bân rato samangkèn
4. Sè ta' tamaso' cem-macemma dhungngèng èngghi panèka
 - a. dhungngèngnga èbin sè apola tèngka akadhiyâ manossa (fabel).
 - b. dhungngèngnga Sè Kobhâsa sareng malaèkat.
 - c. dhungngèng biyasa.
 - d. dhungngèng loco.
5. Sè ta' tamaso' bâgiyân-bâgiyân sèbâđâ è dâlem dhungngèng èngghi panèka
 - a. bhul-ombhul
 - b. carètana èndhâ (alur)
 - c. tèma
 - d. Sè Kobhâsa
6. Sè ta' tamaso' bâgiyân sè bâđâ è dilowaranna dhungngèng èngghi panèka
 - a. carètana èndhâ
 - b. tata parnata
 - c. adhât
 - d. tatakkrama

7. Carèta sè bâdâ è masyarakat sarta èssèna èyangghep lerres saè kadhâddhiyânnna otabâ bâdâna èsambhât
 - a. dhungngèng
 - c. legènda
 - b. carèta
 - d. pandhuman
8. Sè ta' tamaso' tatengngerra legendaèngghi panèka
 - a. Kadhâddhiyân sè èyangghep lerres.
 - b. kadhâddhiyânnna èkaparcajâ lerres bâdâna.
 - c. tokohèpon Sè Kobâsa
 - d. tokohèpon manossa
9. Sè ta' tamaso' macemma legenda èngghi panèka
 - a. Legenda akaè' sareng lalampa'anna aghâma.
 - b. Legenda Alam Gâib.
 - c. Legendarato kona.
 - d. Legenda lokal.
10. Sè ta' tamaso' contonalegenda akor sareng lalampa'anna aghâma èngghi panèka
 - a. carètana wâlisongo
 - b. Ki Pandan Arang
 - c. b. Siti Jenar
 - d. rato kona.
11. Sè ta' tamaso' contona legenda alam gâibèngghi panèka
 - a. bâdâna li'-bâli' bhukkak
 - b. gondoruwo
 - c. b. dhin-dhâdhin
 - d. rato kona.
12. Sè ta' tamaso' contonalegenda tokohèngghi panèka
 - a. Pa' Sakèra dâri Madhurâ
 - b. li'-bâli' bhukkak dâri Madhurâ
 - c. Si Pitung sareng Nyai Dasima dâri Jakarta
 - d. Lutung Kasarung dâri Jhâbâ bârâ'
13. Legenda sè akaè' sareng asal-moasallèpon nyamana kennengngan èsambhât
 - a. Legenda Alam Gâib
 - b. Legenda aghâma
 - c. b. Legenda lokal
 - d. Legendarato kona.
14. Sè ta' tamaso' contonalegenda lokal èngghi panèka
 - a. asal moasal nyamana kottha sè bâdâ è Madhura

- b. asal-moasal nyamana dhisa Pontèh è Mekkasan
 - c. kadhâddhiyânna Danau Toba è Sumatra
 - d. **Si Pitung sareng Nyai Dasima dâri Jakarta**
15. Dhungngèngnga èbin sè apola tèngka akadhiyâ manossaèsambhât
- a. legenda
 - b. tata parnata
 - b. fabel
 - d. Tatakkrama

Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' !

1. Ponapa sè èmaksod dhungngèng ?
2. Ponapa sè èmaksod Legenda?
3. Ponapa bhidhâna Dhungngèng sareng Legenda!
4. **Bâdâ saponapa macem dhungngèng ghâpanèka?**
5. **Bâdâ saponapa macem Legenda ghâpanèka?**
6. Bhul-ombhul dhungngèng ponapa sè palèng èkalèburi sampèyan?
7. Bhul-ombhul legenda ponapa sè palèng èkasennengngè sampèyan?
8. Jhâjhâl sebbhuttaffi unsur intrinsik bân ekstrinsik dhungngèng bân legenda!
9. Ponapa sè dhâddhi tatengngerra dhungngèng?
10. Ponapa sè dhâddhi tatengngerra legenda?

UJI KOMPETENSI 2

A. Jâwâb pètanya è bâbâ panèka, kalabân mèlè jâwâbhân sè palèng bhender!

1. Tojjhuwân abheddhâr buku èngghi panèka
 - a. kaangghuy aparèng ghâmbhârân dâ' sè maos buku
 - b. kaangghuy mabânnya' buku
 - c. kaangghuy nolès buku anyar
 - d. kaangghuy ngaonèngè kandhellâ buku
2. Sè ngeccap buku è dâlem abheddhâr buku masok bâgiyân
 - a. pamokka'na bheddhârân buku
 - b. èssèna bheddhârân buku
 - c. katerrangganna buku
 - d. nyamana buku
3. Ra-okara sè bâdâ è bâbâ panèka sè akor sareng tora kaongghulânnâ buku, èngghi panèka
 - a. Buku panèka èyeccap aghunaagi dhâlubâng *CD*.
 - b. Okara sè èyangghit A. Latif Wiyata lèbât buku panèka, ghâmpang èbheddhâr tor èkangartè.
 - c. Buku panèka èserrat kalabân tolèsân sè ta' jhârna'.
 - d. Okara è dâlem buku panèka bânnýâ' aghuna'aghi oca' sè amarðuwânè.
4. Ra-okara sè bâdâ è bâbâ panèka sè akor sareng tora kakoranganna buku, èngghi panèka
 - a. Buku panèka akor sareng obâna jhâman.
 - b. Okara sè èyangghit A. Latif Wiyata lèbât buku panèka, ghâmpang èbhâddhâr tor èkangartè.
 - c. Buku panèka è serrat kalabân tolèsân sè jhârna'
 - d. Manabi maos buku panèka, bhâkal mangghi'i tolèsan-tolèsan sè èpajhâng lèbât *media massa*.
5. È dâlem abheddhâr buku, sala sèttong bhâb bhâsa sè parlo èkaonèngè, èngghi panèka
 - a. oca' amadu
 - b. pèlèyan oca'
 - c. oca' sè amarðuwânè

- d. pèlèyan okara
6. Sala sèttong bâgiyân sèkodhu èjhârbâ'âghi è dâlem bheddhârân buku, èngghi panèka
 a. bhul-ombhullâ carèta
 b. bhul-ombhullâ sè ngangghit
 c. bhul-ombhullâ sè ngeccap
 d. bhul-**ombhullâ abeddhâr buku**
7. Sala sèttong ghâmbhârân sè parlo èjhârbâ'âghi pangangghit è dâlem **abeddhâr buku, èngghi panèka**
 a. parlo-bhuntenna buku panèka èmaos
 b. arghâna buku
 c. **bânnya'na buku**
 d. **ghâmbhâr sè bâdâ è buku**
8. Kaangghuy masamporna bhâsa tor èssèna bheddhârân buku, kodhu **onèng lalampa'annèpon, èngghi panèka**
 a. **ngaonèngè bânnya'na kaca è dâlem buku**
 b. nètènè pangeccapèpon
 c. ngaonèngè bhâb sè ngangghit bheddhârân buku
 d. nètènè salana pèlèyan oca' sè èghuna'aghi
9. *ondhur – dâteng*
Oca' è attas mènangka contona
 a. **oca' amadu**
 b. **oca' camporan sè alalabânan**
 c. **oca' sè sorop kalabân oca' laènna**
 d. **oca' sè marðuwânè**
10. *mon kerras paakerrès*
 Cap-ocabhân è attas mènangka contona
 a. saloka
 b. **oca' camporan sè alalabânan**
 c. kérata bhâsa
 d. bhângsalan
11. È sa'at ghuru molang, ca-kancana sampèyan abâk ènger. Katowa kellas kalerressan ta' maso' amarghâ anglo. Sampèyan kodhuna
 a. Mator ka ghuru jhâ' kellas cè' èngerra

- b. Makonan pangurus kellas sè **laèn ka'angghuy masèrep kancana** sè ènger
 - c. **Kaulâ aèra' ðâ' ca**-kanca èpakon sèrep
 - d. Èntar ka kanca sè hoso' akandhâ sopajâ sèrep
12. È kampongnga sampèyan ampo bâdâ kalakowan għutong rojhung, sampèyan mènangka bârghâ kampong ghâpanèka, kodhuna
- a. Majâr orèng kaangghuy makkellè
 - b. **Ta' èntar acampo ka bârghâ** sè alalakon
 - c. Èntar sakèng lat-matellat
 - d. Èntar asareng sakanca'an alalakon għutong rojhung
13. Manabi kancana sampèyan apadhu è ðâlem kellas, sampèyan kodhuna....
- a. **Ta' ngèjâbhi amargħâ bânnè orosanna**
 - b. Alapor ka ghuru BP
 - c. Alapor ka wali kellas
 - d. Ngajhâk kanca alanglang sè apadhu
14. Sampèyang makkellè ramana è onjhâng tatangħâna asalameddhâ, sampèyan kodhuna
- a. **Sampèyan pèrak amargħâ èyangka'è ðħâ'âr**
 - b. **Ta' poron, amargħâ toħus ka orèng laèn sè paðâ kaonjhângan**
 - c. Hadir ngèstowagħi parèntana ramana
 - d. Hadir tapè nyarè bhâreng
15. Manabi ċebhuna sampèyan makonan ka pasar kaangghuy abâlānjhâ, tantona sampèyan
- a. **Ta' poron, amargħâ ta' onèng ka ghâ-argħâna bhârâng**
 - b. Poron, tapè nyambi bhâreng
 - c. Poron, tapè parèngè catheddhâñ
 - d. **Ta' poron, amargħâ bânnè kalakowanna ana'**
16. Manabi sampèyan lèbât è ajunana orèng sè langkong seppo, kadhiponapa sampèyan kodhuna ?
- a. Alomampa laonan
 - b. **Alomampa laonan ètoro'è bhâdhâñ ngenđep**
 - c. **Mator pangapora/ ghâlânon sambi alomampa laonan ètoro'è bhâdhâñ ngenđep**
 - d. Alomampa biyasa
17. Ponapa sampèyan ampo long-nolongè rama/ċebhuna sè kalerressan rēpot ?

- a. Ampon dhâddhi kabiyasa'an nolongè orèng seppo
 - b. Nolongè manabi èpakon nolongè
 - c. Ta' mabi nolongè sabâb bânnè lakona na'-kana'
 - d. Nolongè manabi èparèngè opa
18. Ondhâggħâ bhâsa sè èghuna'agħi sampèyan ka rama /èbhuna :....
- a. Bhâsa Madhurâ ènggħi bhunten
 - b. **Bhâsa Madhurâ enjâ' iyâ**
 - c. Bhâsa Indonèsia
 - d. Bhâsa camporan
19. Bhâsa camporan Madhurâ sareng Indonèsia **Oca'** puisi panèka asalla qâri bhâsa Yunani ènggħi panèka....
- a. Poiesis
 - b. Ghâncaran
 - c. Puisi
 - d. **Pa'anabhâ**
20. **Għâlimpo'**ha bhâris ènyama è
- a. Paddhâ andheggħān
 - b. Okara
 - c. Bhâris
 - d. Paragraf
21. Bhâris panèka bâdâ è qâlem
- a. Okara
 - b. Ghâncaran
 - c. Puisi
 - d. **Pa'anabhâ**
22. Maos puisi **paḍâna maos**
- a. Èssena pèkkerranna sè ngangghit.
 - b. **Sè ngangghit ma'ollè kalonta**
 - c. Maos èssena ghâncaran.
 - d. **Sè ngangghit ma'ollè èpangghi**
23. Bisa bisaos orèng sè maos puisi atèna arassa
- a. Kocèbâ
 - b. Ghâli
 - c. b. Manès
 - d. Ghâggħâr
24.
- È sèttong arè è sèttong mosèm

Lèbât nyarè kembhâng
Lèbât nyarè bâlâng è ghâr-paghâr
Tang tarèsna èbâghi ka bâ'na

.....

È dâlem tokèlan puisi è attas, tang tarèsna èbâghi ka

- a. Ka arè
- b. Ka bâlâng
- c. Ka kembhâng
- d. Ka **bâ'na**

25.

Satèya ropana ta' bisa ngantos

Kajuwân èpogher kebbhun èjhuwâl

Poter ta' ngennèng amonyè

Pa'anabhân aobâ dhâddhi bengko
Tapè bâ'na pagghun neng-enneng.

.....

È dâlem tokèlan puisi è attas, **pa'anabhân** aobâ dhâddhi

- a. Kajuwân
- b. Kebbhun
- c. Kembhâng
- d. Bengko

26. Kajuwân neng-enneng.

Kebbhun bân kembhâng neng-enneng.

.....

Tokèlan puisi è attas nandhâ'âghi **atèna sè ngangghit** puisi dâlem kabâ**dâ'ân**

- a. Kocèbâ
- b. Ghâli
- c. Manès
- d. Ghâgghâr

27. Kajuwân neng-enneng.

Kebbhun bân kembhâng neng-enneng.

.....

Bâburughân beccè' sè bâdâ è dâlem tokèlan puisi è attas

- a. **Sampèyan pađâna kaju.**
- b. **Pabâjhi' ka mosona.**
- c. Pasarmo ka orèng laèn.
- d. **Jhâ' sapa kancana.**

28.

Satèya ropana ta' bisa ngantos.

Kajuwân èpogher kebbhun èjhuwâl.

Bâburughân beccè' sè bâdâ è dâlem tokèlan puisi è attas

- a. Kancana dhina'aghi kadhibi'ân.
 - b. Kancana dhina'aghi buru.
 - c. Jhâ' mogher kajuwân bân-sarombân
 - d. Kebbhunna sampèyan dhuli jhuwâl
29. Mènorot asalèpon, tembhâng macapat tombu è jhâman
- a. Majhâpaèt awwâl
 - b. Gajah Mada
 - c. ponjhullâ jhâman Islam
 - d. Jhâjâna karajhâan Mataram
30. Mènorot asalèpon tembhâng macapat, tembhâng *Maskumambang* èyangghit sareng
- a. Sunan Kalijaga
 - b. Sunan Muria
 - c. Sunan Kudus
 - d. Sunan Giri
31. **Bânnya'na ghâtra dâlem tembhâng Pucung** engghi panèka
- a. 12 ghâtra
 - b. 9 ghâtra
 - c. 7 ghâtra
 - d. 4 ghâtra
32. **Bânnya'na ghuru bilângan dâlem ghâtra (bhiri) 1 è tembhâng Kasmaran** engghi panèka
- a. 8
 - b. 7
 - c. 6
 - d. 2
33. Monyè pongkasan (vokal) dâlem ghâtra (bhiri) 1 è tembhâng *Maskumambang* engghi panèka
- a. è/i
 - b. u
 - c. o
 - d. e
34. Bâtegghâ tembhâng *artatè* è dâlem tembhâng macapat aghândhu' artè
- a. talèbâ sossa
 - b. pangarep sè manis
 - c. dât-ngoðâdhân

- d. aromasa senneng
35. **Tembhâng aghândhu' bâburughân becce'**. È bâbâ panèka è antarana bâburughân beccè' sè parlo èkaonèngè èngghi panèka
- tèghâ tor èbir
 - macellep namung pengko
 - atè èsto tor jhujhur
 - atè èsto tor bhâkakak
36. **Bâburughân beccè' è dâlem tembhâng aghuna kaangghuy**
- èbir mongghu dâ' orèng laèn
 - ghâr-oghârrâ odi' mongghu sè maos
 - nganèyajâ orèng laèn
 - co-ngoco orèng laèn
37. **Sala sèttong katantowan è dâlem ngangghit tembhâng macapat sè kodhu èkaonèngè èngghi panèka**
- ca'-oca' sè èangghuy ampon pèlèyan
 - kèrata bhâsa sè èghândhu' tembhâng
 - parèbhâsan sè èghândhu' tembhâng
 - oca' labânan sè èghândhu' tembhâng
38. **Sala sèttong jhejjher è dâlem ngangghit tembhâng macapat sè kodhu èkaonèngè èngghi panèka**
- nantowaghi bâkto kaangghuy nganggit
 - nantowaghi bhul-ombhul
 - nantowaghi pongkasannèpon
 - nantowaghi asal-osollèpon tembhâng
39. **Bânnya'na ghâttra dâlem tembhâng Kasmaran èngghi panèka**
- 4 ghâttra
 - 7 ghâttra
 - 8 ghâttra
 - 12 ghâttra
40. **Bânnya'na ghuru bilângan è ghâttra 1 è dâlem tembhâng Pucung èngghi panèka**
- 4
 - 5
 - 7
 - 12
41. Pangangghuy papatèn bâdâ neng oca' :
- mm'm'*

b. **ନେମିମା**

c. **ନେମି**

d. d. **ନେମିମାମି**

1. **ନେମିମାମିମାମିମା** manabi èserrat latèn madhurâ :

- a. nyassa sattanang
- b. nyambhi sattanang
- c. **ngala' sattanang**
- d. mellè sattanang

43. **ନେମିମାମିମାମିମା** kengèng pasangan sareng pangangghuy :

- a. pasangan ca, pasangan ta, sareng pangangghuy lajar.
- b. Pasangan sa, pasangan ta, sareng pangangghuy cekcek.
- c. Pasangan ca, pasangan sa, sareng pangangghuy lajar.
- d. Pasangan sa, pasangan ca, sareng pangangghuy cekcek.

44. **ନ୍ଯାକହାତ୍ର** serraddhan latèn Madhurâna :

- a. **ngakan nasè'**
- b. **amassa' dhâghing**
- c. ajhuwâl dhâghing
- d. dhujhân dhâghing

45. **ନ୍ଯାକହାତ୍ର** kengèng pangangghuy sareng pasangan :

- a. pangangghuy soko, pasangan dhâ, pangangghuy cèthak so cekcek.
- b. Pangangghuy lèngè, pasangan thâ, pangangghuy soko.
- c. Pangangghuy cethak, pasangan dhâ, pangangghuy lèngè.
- d. Pasangan thâ, pangangghuy soko, pangangghuy cèthak so cekcek.

A. Jâwâb pètanya panèka, rèngkès, jhârna !

1. Ponapa sèèmaksot aksara ghâjâng?
2. Pangangghuy bâdâ saponapa macem? Sebbhuttaghi!
3. Sebbhuttaghi cèm-macèmma pasangan aksara ghâjhâng!

4. Serrat mabi carakan Madhurâ!
 - a. Mè~~nny~~**nny'a'** eggâs
 - b. Tokang ngaddhu
5. Kadhiponapa carètana asal molana aksara ghâjâng?
6. Ponapa sè è maksot Legenda?
7. Ponapa sè èmaksot Dhungngèng?
8. Ponapa sè dhâddhi tatengngerra legenda?
9. Ponapa sè dhâddhi cem-macemma legenda ?
10. Sebbhuttaghi cem-macemma dhungngèng !

DAFTAR PUSTAKA

- , 1985, banjur Maca 1 – 2, Surabaya, Karunia.
- , 1986. *Prinsip-prinsip Dasar Sastra*. Bandung: Angkasa.
- Aminuddin. 1987. *Pengantar Apresiasi Karya Sastra*. Malang: FPBS IKIP Malang.
- Asmoro, Wirjo.1952. *Panyeddhâ'*, Jakarta: Kementerian PP&K RI
- Djojosuroto, K. 2004. *Puisi: Pendekatan dan Pembelajaran*. Jakarta: Nuansa.
- Eagleton, T. 2006. *Teori Sastra Sebuah Pengantar Komprehensif*. terjemahan Harfiah Widiawati dan Evi Setiarini, Yogyakarta , Bandung: Jalasutra.
- Efendi, S. 2002. *Bimbingan Apresiasi Puisi*. Jakarta: Bumi Aksara.
- <http://dwiajisapto.blogspot.com/2011/02/diksi-pilihan-kata.html>
 - <http://zindriasihlinati.blogspot.com/2013/05/diksi-atau-pilihan-kata.html>
- Kementerian Pendidikan dan Kebudayaan Badan Pengembangan dan Pembinaan Bahasa, 2012, *Pedoman Umum Ejaan Bahasa Madura Yang Di sempurnakan*. Edisi Revisi.
- Kementerian Pendidikan Nasional, 2011, *Hasil Keputusan Konsinyasi Revisi EYD Bahasa Madura tahun 2013*, Surabaya: Balai Bahasa Surabaya
- Lembaga Seni Budaya "La Asrè" 2005, kumpulan lagu-lagu Madura, Pamekasan
- Luxemburg, J.Van, dkk. 1992. *Pengantar Ilmu Sastra*. Jakarta: PT Gramedia.
- Moedani, 1948. *Tanoedhân Jilid 1 – 4*, Betawi, Welter Vreden
- Molen. S.Van Der, 1948, *Ondar, jilid 1 – 2*, Betawi, J.B. Wolters Groningen.
- Pradopo, R.D. 1990. *Pengkajian Puisi Analisis Strata Norma dan Analisis Struktural dan Semiotik*. Yogyakarta: Gajahmada University Press.
- RM, Yoyok DKK, 2007, *Pendidikan Seni Budaya*. Jakarta: Yudistira.
- Rosida, Lilik, 2007, *Gai' Bintang*. Sumenep: Dinas Pariwisata dan Kebudayaan Kabupaten Sumenep.
- Sastrodiwirjo, Oemar. 2008. *Tembhâng Macapat Madhurâ*. Surabaya: Karunia

- Sitomurang, B.P. 1983. *Puisi Teori Apresiasi Bentuk dan Struktur*. EndeFlores:
- Soedjito, Prof, Drs, 2002, *Modul IND-A 08 Semantik Bahasa Indonesia*. Jakarta: Departemen Pendidikan Nasional, Direktorat Jenderal Pendidikan Dasar dan Menengah, Direktorat Sekolah Lanjutan Tingkat Pertama.
- Tajib, Muh, 1986, *Kumpulan Lagu-Lagu Madura 2*. Pamekasan: -
- Tajib.M. 1986. Malathe Sato'or, Surabaya, Karunia.**
- Tarigan, H.G. 1992. *Dasar-dasar Kurikulum Bahasa*. Bandung:Angkasa.
- Tim Pakem Maddhu. 2012. *Pakem Maddhu (edisi 32)*. Surabaya : CV Karunia
- Tim Pakem Maddhu. 2012. *Pangajhârân Bhâsa Madhurâ Kembhâng Bhâbur 1 (edisi kedua)*. Jakarta Timur : Yudistira.
- Waluyo, H. J. 1987. *Teori dan Apresiasi Puisi*. Jakarta: Airlangga.
- Warsidi, Edi. 2009. *Pengetahuan tentang Puisi*. Bandung: Sarana Ilmu Pustaka.
- Wignjoamidarmo, Mas. 1909. *Baboeroeghan Bettjeq*. Batawi: Kandjeng Goevermen
- Wirjoasmoro dan Saleh Trunodjojo, 1952, *Basa Madura Umum*, jilid 1 – 2, Kementerian Pendidikan, Pengajaran dan Kebudayaan RI.
- Wirjoasmoro, 1952, *Prama Sastra Madura, bhâb Oca' sareng Okara*, Kementerian Pendidikan Pengajaran dan Kebudayaan RI.
- Yayasan Pakem Maddu, 2008. *Kamus Bahasa Madura-Madura-Indonesia*, Surabaya, Karunia.